

Főszerkesztő:
Fenyvesi Ottó

Szerkesztő:
Kilián László

Kiadja a Művészetek Háza,
Veszprém, Vár utca 17.

Telefon:
+36-88-425-204

Drótposta:
varuccamuhely@gmail.com

Borítóterv:
Áfrány Gábor

Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem küldünk vissza!

A kiadásáért felel:
Grászli Bernadett,
a Művészetek Háza Veszprém
igazgatója

Nyomdai munkálatok:
OOK-Press Kft., Veszprém

Tördelés:
Dénes Tamás

ISSN 1586-7838

Támogatók:
Nemzeti Kulturális Alap

Veszprém Megyei Jogú Város
Önkormányzata

Művészetek Háza, Veszprém

Tartalom

Tózsér Árpád Európé földje	3
Petrik Iván: Volt-e büfé a birodalmi lépegetőkben?	5
Szauer Ágoston versei	22
Czeslaw Milosz: Ajándék	24
Joaquim Pessoa versei	25
Bob Dylan: Új reggel	31
Michael Castro: A férfi, aki belenézett Coltrane szaxijába	32
Vladimir Kopici: Nagy amerikai költemény	37

KÖNYVRŐL KÖNYVRE	45
Mosonyi Kata: Megindulni az emberi gyarlóságokon (Rakovszky Zsuzsa)	45
Hörcher Eszter: Terek és idők valóság és valóság között (Petrik Iván)	53

Németh István Péter tanulmánya Ágh Istvánról	58
Somogyi Csaba versei	71
Spindler Zsolt: Laura Örmester kalandjai	73
Bence Lajos versei	79
Kozma Vince: A tanyán	82
Oláh Péter: Vakondot rúgtam álmomban	94
Csontos Márta versei	98
Csák Gyöngyi: Apám	102
Szirmai Péter: Utazás délre	105
Pál Péter: Yin	108
Pusztay János: És mégis és újra áll a templom	111

**A borító Böttcher-Sisak Beáta (Berlin) fotója
alapján készült**

BÖTTCHER-SISAK BEÁTA Veszprémben született. A Lovassy gimnáziumban érettségizett, majd a Pécsi Tudományegyetemen tanult. A világban évekig ide-odautazott, jelenleg Berlinben él. Az elmúlt öt évben fotóiból Berlinben, Veszprémben és Chaniában rendeztek kiállítást.

„Fotózáskor úgy érzem magam, mintha egy dobozban ülnék, a kamera segítségével tisztábban látom a környezetem. Talán ezt szeretem benne a legjobban.

A fotókat már kisgyermekként a nagymamám szeretettette meg velem, amikor a minden évben – a nála töltött nyaralás alkalmával – együtt nézegettük a családi fotókat, és csak mesélt és mesélt. Talán ezért is a kedvenc témám az utcai fotózás, mert ott a lehető legtermészetesebbek a történések, és annyi mesélnivalót rejtenek.

Önálló projektjeim témájában is fontos ennek nemes egyszerűségnek a megjelenítése. A leg-evidensebb érzelmek, szituációk fotografiai megjelenítésének mindig is nagy motivációs ereje volt számomra, például, amikor az eddigi munkáim során a családomról, egy nő hétköznapijáról, egy inkluzív iskoláról vagy az álmaimról meséltem.

A fotózás öröme 28 évesen találtam rá, ami mára munka, hobby és szenvedély lett.”

TŐZSÉR ÁRPÁD EUROPÉ FÖLDJE ¹

(*Nem-versek Európáról*)

Bevezetés

Elvénült Európánkról szólok, magam is vénen, néha helyette, többször róla – immár gyermekeinknek. Afféle síron túli emlékiratszerzőként déd-Európánk néhány jeles eszméjét-téveszméjét, életének jeles és kevésbé jeles tetteit, pillanatképeit, képtelen pillanatait kívánom összefogni – ezúttal nem sejtelmes poétikai deklinációkban, hanem célratörő prózában. Apokrif emlékiratot írok hát, mintegy Európé nevében. De nem végrendeletet. Mert hogyan is lehetne bármit elrendelni a majdani túlélőknek, a –30 C°-nál is zöldelő antarktiszi zuzmóknak, s az emberre halálos sugárdózis kétezerszeresét is kibíró deinococcus radioduransnak! Ami pedig a poézist illeti: szövegeim csak annyiban versek, hogy a szonett-tér teherbírását mérik.

Europé emlékirataiból

„Kezdetől tudtam, hogy nem közönséges bika, úgy kezdte, ahogy a család férifaj szokta: szelíden, kedveskedve. Meleg orrát arcomhoz dugta, s csak miután egy lakatlan szigeten part-ra tett, akkor ugrott rám hamisítatlan hínként. Nem élveztem a nászt, Baál sem büntethetett volna meg érte, s később is pusztán a mozdulatok, tapintások nyelvén értekeztünk, csak mikor Kadmosztól értesültem, milyen isteni világteremtő terv részese lettem, nyugodtam bele sorsomba. Most pedig, öregem már, fog, libidó és életakarás nélkül, a rólam elnevezett földrésznek annyi rémmitoszt és bordélyházát belakván, az egykori Zeus *#Me too*-t egyenesen idillnek látom.”

¹ Részlet egy gyermekeknek és fiataloknak szánt, készülő történelmi képekönvből

Hold-euró

A Holdat (más holdkórosokhoz hasonlóan) esténként én is meg-megcsodálom, de nem halavány csillagokhoz, s nem is a csillagok tengelyén forgó golyóscsapágyhoz vagy Földasztalunk fölött hajlongó kopasz főpincérhez hasonlítgatom, hanem, ahogy az ókori, föníciai keresztapák, én is a Napnyugat lefátyolozott, kerek arcú istennőjét, Europét látom benne. Egyébként napnyugat s az éjszakák e sápadt asszonyáról a föníciaiak a tőlük nyugatra eső egész földrészt Európának kezdték nevezni. Így hát Európa neve s eszméje sem a görögök, nem Hésziodosz műve, hanem a keleti kalmároké. Foglaljuk össze: Európé eredetileg az éj istennője, aztán Zeusz által elrabolt, holdarcú királylány, s egy földrész névadója, legújabbban pedig a kalmár Európa pénzneme. Főleg az egyeurós érme emlékeztet egykori Hold-voltára.

PETRIK IVÁN

Volt-e büfé a birodalmi lépegetőkben?

(Általános rész)

Volt. A Halálcsillag felrobbantása után sokan váltak munkanélkülivé a galaxisban. A kisegítő-személyzet közül azok, akik a robbanás pillanatáig még nem foglalták el az állomáshelyüket, és mindazok, akik az utómunkálatokban érdekelt voltak, de még nem láttak hozzá a feladatok elvégzéséhez, azaz életben maradtak, feleslegessé váltak. A Birodalom pedig, a birodalmak természete szerint, nem mutatott különösebb szociális érzékenységet. Könyörtelenül felmondtak mindenkinek, akire már nem volt szükségük. Beígérték ugyan néhány átképzési programot a Halálcsillaghoz hasonló beruházásokon, jelentős munkaerőigénnyel bíró közmunkákat, de, ahogy ez már lenni szokott ilyen esetekben, alig-alig valósult meg ezekből valami. A megélhetés nélkül maradt alkalmazottak úgy próbáltak túllendülni a válságon, ahogy tudtak. Nagyszerű, bár csak átmenetinek bizonyuló győzelmük után, a köztársaságiak eltűntek a színről, azt sem lehetett egészen pontosan tudni, hogy hová vonultak vissza. Munkaadónak mindenesetre nem tűntek túl megbízhatónak. A munkanélküliek közül sokan (bedőlve a propagandának) beálltak katonának. „Franco tábornok besorolt ádáz katonának, nem szöktem meg, mert félttem, agyonlővet úgy. Félttem – azért harcoltam a haddal a jog s a szabadság ellen Irun falain. S így is elért a halál.” Ahogy egy nagy költő mondta egy távoli korban, egy messzi-messzi galaxisban. A hadsereg mindenesetre felszívta a munkakeresők jó részét, és nem kellett feltétlenül ölekedni Irunéhoz hasonló falakon. Akadt más munka is a seregben. Az új fejlesztésű birodalmi lépegetőkbe ugyanis terveztek büfészintet. Elég védtelen helyen, leghátul. Viszont pazar kilátás nyílt a törhetetlen hiperüvegen keresztül bármire, ami mellett ellépegettek. A legtöbb alkalmazott persze köztársasági érzelmű volt, de nem akadt más lehetőségük. És ami azt illeti, egy idő után, legkésőbb akkor, amikor rájöttek, hogy az éhhalál nem is olyan absztrakt fogalom, nem akartak már politizálni. Bár néha megengedtek maguknak egy-egy kétértelmű megjegyzést. Leginkább régi mozigépszőknővel kapcsolatban, igaz, nagyon egyértelmű politikai áthallásokkal.

A büfések egyébként a bevetéseken kívül is összetartottak. Összejártak, szabadidejüket rendszerint együtt töltötték, hiszen sok hasonló problémájuk akadt – jó volt megbeszélni. Például azt, hogyan viselkedjenek a droidokkal. Vagy azt, hogyan tartsák dobozaikban a legbrutálisabb energiatalokat.

Másrészt a büfékben sok mindent hall az ember. És sok mindent tovább is ad. Ezért kezdtek pikkelni rájuk a rohamosztagosok. Mindenki ben köztársasági kémet láttak. Nekik pedig (ahogy egymás között a büfések hívták őket: a „rohamosoknak” vagy „centrifugáknak” vagy „idióta centrifugáknak”) lehetett éppen félnivalójuk. Ha fordul a kocka, őket biztosan kivonják a forgalomból.

Annak ellenére, hogy nem gyártottak le túl sok birodalmi lépegetőt (éppen csak két, azonos generációba tartozó hadosztályt állítottak fel a nevezetes Hoth bolygói csata előtt, és azok is békelétszámmal működtek, és a felgyorsuló események sodrában a végzetes csatáig nem is töltötték fel őket teljesen), természetesen nem tudott az összes büfés egy helyen összejönni. Feltűnő lett volna. Kisebb közösségek alakultak. Sok minden közrejátszhatott egy-egy ilyen csoport kialakulásában. Önmagában az, hogy hol állomásoztak nem befolyásolta a csoportképződést, mivel a hadosztályokat rendszerint egyben tartották. Természetesen gyorsan megtalálták egymást azok, akik ugyanarról a bolygóról jöttek. Néha azonban ugyanolyan gyorsan össze is különböztek pont emiatt. Mélyebb szimpátiák kialakulásához legalábbis közös érdeklődési kör kellett: sport-szenvedély, hobbik. Jó példa erre a lombház-készítő büfések baráti társasága, akik, ki tudja miért, úgy érezték, többek, mint egy átlagos büfés, és nem álltak szóba másokkal. Azt is el kell mondani, hogy a büfések kizárólag az emberek, de legalábbis a humanoidok közül kerültek ki. Senki sem tudta, miért alakult így, de tény. Talán a koktéلكeveréshez vagy a szendvicskészítéshez emberi (azaz nem túl bonyolult) érzelmvilág szükséges. Az régi igazság, hogy a droidok erre nem jók, csak a legigénytelenebb helyeken alkalmaztak büfésnek droidokat. Még a gyorséttermekben sem.

A lépegetők büfései között ugyan nem mutatkozott kimagaslóan nagy fluktuáció, legalábbis a munkaerőpiac hasonló adottságokkal rendelkező egyéb szektoraihoz képest, de ami volt, az elég intenzíven zajlott. Az úgynevezett kemény mag, a büfések kb. 30-40 százaléka elégedett volt a helyzetével, megtalálta a számítását, ambíciói a kategórián belüli előrelépés érvényesítésében merültek ki. Ők évek óta dolgoztak a helyükön, általában korábban is hasonló foglalkozást űztek, és a közeljövőben nem szándékoztak állást változtatni. Ehhez a réteghez szorosan kapcsolódott egy kb. 15-20 százaléknyi munkavállaló, akik szintén huzamosabb ideje dolgoztak a büfésektorban, de más karrierlehetőségek lebegtek a szemük előtt, és számítani lehetett rá, hogy otthagyják a vendéglátóipart. Ezek jellemzően a fiatalabb, de nem a legfiatalabb generációból kerültek ki, és jellemzően magasabb végzettségűek voltak, mint a többiek, azaz a büféstanfolyamon és a katonai kiképzésen kívül fel tudtak mutatni egyéb diplomát is. A lépegetők büféiben alkalmazásban állók maradék 40-45 százaléka viszont nagyon sűrűn változott. Több okból is, de legnagyobb részüket a hadsereg selejtezte ki. Ez az esetek túlnyomó részében nem

egyszerűen elbocsátást jelentett, hanem ezzel együtt felügyeletet, kényszerlakhelyet és kötelező munkát (nyilván jóval mostohább körülmények között). Azaz a rendőri felügyelet egy sajátos formáját. Sokan ezt természetesen nem várták meg, és megpróbálták megelőzni a felmondást, leginkább úgy, hogy elszöktek a lépegetőkről. Minden esetben igen komoly kockázatot vállaltak a szökéssel. És ezeket a veszélyeket nem mindenki tudta helyesen felmérni, azaz sokan elpusztultak az önkényesen távozók közül.

Az intenzív fluktuáció és a szakmában maradók eredendő szervilizmusa ellenére, a büféseket teljes körűen ellenőrizték, minden lépésükről, sőt minden gondolatukról tudtak a Birodalom Állambiztonsági Minisztériumában. Ezért szinte érthetetlen (de egyben reményt ad minden galaxis minden elnyomott élőlényének, és feléleszti a tiszteletet a büfések iránt), hogy mégis innét indult ki a galaktikus történelem egyik legkülönösebb mozgalma, amely igen mélyreható változásokat idézett elő... Miben is?

(Különös rész)

Nem a legszerencsésebb egyszerűen büfésekről beszélni, hiszen ahány büfés, annyi ember (vagy legalábbis annyi élő organizmus). Érdeklődésük, mániáik, szimpátiáik és ellenszenveik rendkívüli változatosságot mutattak, így alig-alig lehetett elhinni, hogy tényleg ugyanahhoz a fajhoz tartoznak (érdeklődésük a babszemekkel folytatott szerencsejátékoktól a bálnamészárlásig terjedt). Nem meglepő tehát, hogy szinte lehetetlen meghatározni, kik voltak, mit akartak, hová tartottak. Egyáltalán kérdőjel helyett pontot tenni a róluk szóló mondatok végére. Egyetlen gondolat azonban mindenhol, kivétel nélkül minden csoportjukban gyökeret vert, és ez végeredményben nagyon is jellemző volt rájuk. Mindannyiukra.

Egy olyan gondolat, ami lázba hozta az egész büféstársadalmat, és aminek eredményeként nem sokkal később megmagyarázhatatlan izgalom vett erőt az összes galaxison, a galaxisok minden rendű és rangú, akármi-lyen létformában egzisztáló lakóján. Az elképzelés egyébként nagyon egyszerű, de egyben gyökeresen új és felszabadító erejű volt. Az a gondolat terjedt el a büfékben, hogy ha már mindenki megvénül, meghal, ha már minden elenyészik, legalább a színésznők ne öregedjenek meg. Kiforratlan gondolat, de kiforratlanságában őszinte, őszinteségében pedig ártatlan. Bizonyos körülmények között az ártatlanság pusztítóvá válhat. Ezt akkor még (és akkor már) nem tudta senki, de ezeknek a gondolatoknak az igazi ható- és felhajtóereje éppen ez a nem tudás. Az ilyesfajta gondolat nem is kell hogy követeléssé váljon, elég ha egyszerűen van. (Persze ennek ellenére szinte minden esetben követeléssé válik.) Eleinte csak egy volt a számtalan beszédtema közül, ami azonban (ebben már látszott,

hogy mégsem olyan mint a többi) valamennyi büféstársaságban elterjedt (még a lombházkészítők is komolyan vették), sőt, a vendégek körében is tetszést aratott, sőt-sőt-sőt: néhány rohamosztagos is elmerengett ezen (később persze tagadták ezt, arra hivatkozva, hogy lényegében egyetlen színésznőt sem ismernek). A büfések között pedig végleg, végérvényesen meggyökeresedett az a szép gondolat, hogy az nem járja, hogy a színésznők is megöregednek, mint akárki más.

Ez lett a legfontosabb összetartó erő köztük. Mindenki elfogadta mint dogmát a színésznők öregedésének a tagadását, és ha valaki fel akart ismerni egy büfést, elég volt feltenni a kérdést, hogy mit gondol a színésznők életkoráról. A válaszból rögvest kiderült, kivel is áll szemben. Mert egy idő után már nem akadt büfé, aki ne ment volna öltre ebben a kérdésben bárkivel, aki tagadta a színésznők azon jogát, hogy ne öregedjenek meg. Sőt, némelyek az öreg színésznők létezésének a tényét is nehezen viselték. Pedig a követelés követelés volta, tehát az, hogy követelni kell, azaz még nem valósult meg, eo ipso bizonyította, hogy öreg színésznők egyelőre még léteznek. A Birodalom kormányzatában a reformok híveiben időről időre felmerült az elképzelés, hogy törvényt kellene hozni arról, hogy „márpedig nincsenek”, amivel persze kifognák a szelet a mozgalom vitorlájából még mielőtt komollyá válna, de a reformerek általában csak az összeomlás szélén hozhatnak törvényeket. Az pedig még messze volt.

Hozzá tartozik a dologhoz, hogy időközben némileg átalakultak a büfék a lépegetőkben. Nagyobb részt automatizálták a munkafolyamatokat és a berendezéseket, azaz elég komoly leépítések történtek. Sokan ebben valamiféle válaszlépést láttak. Nyilván érkeztek jelzések a kormányzathoz arról, hogy a büfések miről pusmognak. Hogy egyáltalán nagyon gyanúsán pusmognak. Tehát, vélték sokan, nem csak a költséghatékonyság és a technikai fejlesztések vezettek oda, hogy a büféseknek közel 40 százalékat elbocsátották. Ez azonban csak fokozta a büfések összetartozás-tudatát. És megszilárdította bennük az elképzelést, hogy a színésznőknek nem szabad megöregedniük. Másrészt az elbocsátottak nem feledkeztek meg a jogos követelésről (tehát arról, hogy a színésznők stb. stb.), sőt. Sőt. Így történhetett, hogy a munkakereső volt büfések révén robbanásszerűen terjedt a gondolat az egész galaktikus társadalomban.

Szinte biztos, hogy a mozgalomban senki sem tudta, még csak nem is sejtette, hogy ez a gondolat, vagyis a követelésük csírája, tehát az, hogy a színésznők ne öregedjenek meg, nem a birodalmi lépegetők büféiben fogant meg. Nem ott és nem a Hoth bolygói csata környékén. Hanem sokkal előbb, és nagyon máshol. Olyan távoli korszakban, amiről a történelmi tudásfájlokban is csak pár, több ezer éves kóddal írt sor szólt. Egy olyan korszakban, amelyről már nagyon régen bebizonyították, hogy semmi maradandót, felhasználhatót, izgalmasat nem hagyott hátra. A szóban forgó civilizáció ugyanis gyakorlatilag semmi érdemlegeset nem

hozott létre. Fényesen bizonyítja ezt az állítást az a tény, hogy saját magukat pusztították el. Feloldották a civilizációjukat önmagában, mintha egy élő szervezett savat termelne, ami elpusztítja az élő részeit. Önpusztító ökonómia (ráadásul ebben sem voltak igazán jók és következetesek, azaz elrettentő példának sem lehetett használni őket.) Homogenizálódott a kultúrájuk, aztán kiderült, hogy ez a homogén valami nem jó semmi-re, és vége lett. Gyors és maradéktalan pusztulásukban fontos szerepet játszott önhiúságuk, képmutatásuk, és legfőbb tulajdonságuk, hogy maguknak szerettek hazudni a leginkább. Képtelenek voltak az őszinteségre, és ha gondoltak valamit, az ellenkezőjét mondták. Azaz, ha mondtak valamit, biztosan az ellenkezőjét gondolták. De leginkább nem gondoltak semmi-re, és összevissza hazudoztak. Ez lehetett az oka, hogy azokat a csekély nyomokat is, amelyek a civilizációjuk pusztulása után fennmaradt róluk, aki ráakadt, rögtön a szemétre vetette.

Azt az egy dolgot azonban, bár senki sem számított erre, mégiscsak ők találták ki. Ők gondoltak rá először a Föld nevű bolygón, sajátos időszámításuk 20. századában, vagy a következő századuk elején, hogy a színésznőknek márpedig nem lenne szabad megöregedniük. Még azoknak sem, akik kifejezetten szeretnének. Hogyan is történt ez?

(Még különösebb rész)

Sok mindent el kellene mondani, hogy teljesen világos legyen, kik és hogyan éltek a Birodalom korának tudásfájljai által X-987777/076dg kóddal jelölt bolygón (amit lakói nem túl nagy fantáziáról téve tanúbizonyságot egyszerűen Földnek neveztek), de erre most nincs lehetőség, ráadásul, ahogy ezt már mondtam, erősen hiányosak az ismereteink. (Egyébként a történelemhamisítás is lételemük volt. Tehát tényleg hagyjuk ezt most.) Nem tehetünk mást, ki kell ragadnunk néhány kulcsmozzanatot a történetekből. Azzal kell kezdeni, hogy a tűzgyújtás sokáig megoldhatatlan problémát okozott számukra. Eleinte (ami évezredek jelent) csak várták, hátha segít valaki vagy valami. A villámokban bíztak persze, és további évezredek kellettek, amíg egyáltalán gondolkozni kezdtek, aztán még további évezredek, amíg rájöttek, hogy esetleg ők maguk is képesek megoldani ezt-azt. Sok gyenge ötlet után (amelyek szálnalmas hatásfokkal működtek) végül eljutottak a gyufáig. De ennek sem tudtak örülni, mert azonnal öldöklő versengés alakult ki az elsőségért. (Nem a dolog lényege érdekelte őket, hanem ilyen fölöslegességek, hogy ki az első.) Mert persze már a kínaiak a valahányadik században, és persze valami angol szívesen robbantgatott, és persze mindig előkerül egy magyar is. És Skandináviában folyton súlyos mínuszokat mutat a hőmérő, a svédek folyton fáznak, nem mindegy, mennyi időbe telik tüzet csiholni. Ebben

az esetben azonban könnyű átlátni hazugságaik kusza szövevényén. Egészen pontosan tudjuk ugyanis, hogy J. G. használt először gyufát, amit ő maga készített. Méghozzá Marienbadban. Az egyik legfurább államalakulatuk, az Osztrák-Magyar Monarchia egyik legszebb fürdőhelyén, későbbi nevén (mert városaikat gyakran átnevezték) Mariánské Lazně-ben, egy cseh fiú. Azt azonnal hozzá kell tenni, hogy J. G. nem tüzet akart csiholni a fapálcikákkal, hanem egy érdekesnek tűnő, logikai játékhoz használta fel őket. J. G. a szállodában dolgozott büfésként, és hosszú eseménytelen délutánjain, amikor mindenki a gyógyfürdőben áztatta magát, vagy orvosi ellenőrzés mellett nem túl hatékony kezeléseken vett részt, unalmában találta ki ezt a játékot. Több mindennel lehetett játszani, de a legjobb és legegyszerűbb, ha pálcikákat rakosgatott egymás mellé. Ezek egyik végét megkülönböztetésül ellátta egy jellegzetes foszforos anyaggal, ami kis, ám feltűnő labdacsoth képezett ott, ahol kellett. Remekül bevált. Nem sokkal később J. G. azt is észrevette, hogy a kis labdacso gyúlékony, és ha durva felületen végighúzza, meggyullad. Tehát ezután kezdték el játszani azt a játékot, amit Marienbad-játéknak neveztek el. A játék egyszerű, mégis szórakoztató: négy sorban ki kell rakni hét, öt, három és egy gyufát. A felek felváltva elvehetnek annyi gyufát, amennyit csak akarnak, de mindig csak egy sorból. Az veszít, akinek az utolsó marad.

Gyufát mondtam, mert J. G. a kis foszforos játékpálcikákat elnevezte gyufának. Mivel éppen hevesen vágyakozott egy lobbanékony természetű, vörös hajú, őrületes svéd nő után, „svéd gyufának” keresztelte át. Minden így történt. Ez kétségszövevényes tény.

Demeter legalábbis így gondolta. Ismerősei pedig, akivel megosztotta ezt az elképzelését, el is fogadták az iránta érzett baráti érzelmeikből fakadóan. Demeter persze a hitetlenkedőknek, vagy olyanoknak, akik úgy vélték, pontos információkkal rendelkeznek a gyufa feltalálásáról, nem engedett. Körömszakadtáig ragaszkodott az elképzeléséhez. Nem volt bolond. Ezt jó tisztázni az elején, csak olyan ember, akinek megvannak a saját elképzelései a világról. És úgy látta, ezek az elképzelések jobbak, érdekesebbek a többi elképzelésnél, és néha még azt is gondolta, hogy jobba, szebbé teszik a világot. Volt egy másik elképzelése is. Eszerint az '54-es vb-t azért nem a magyarok nyerték, mert nem a gyúró neveztek centerhalfnak. Milyen sport? Kérdezték meg ilyenkor a barátai. Foci. Ja, vagy úgy. Senki nem emlékezett a barátai közül az '54-es végére, sőt, néhányan tőle értesültek arról a különös tényről, hogy rendszeres időközönként rendeznek ilyen versenyt. Azt azonban többé-kevésbé mindenki tudta, hogy a gyúró nem vehet részt a játékban. Képtelenség. Demeter azonban nem hagyta magát. Komolyan bölintott, és azt mondta:

– De. Részt vehet. A fociban igen.

Persze, valószínűleg egyszerűen szórakoztatták az ilyen elgondolások. És ami azt illeti, két ilyen elgondolás között elég rendesen viselkedett. De

legalábbis úgy, ahogy a legtöbben körülötte. Kitanult egy szakmát, amit aztán nem gyakorolt. Beleszeretett egy lányba, akit nem vett el feleségül. Elment egy főiskolára, amit aztán nem fejezett be. Részt vett egy háborúban, amibe nem halt bele. Átesett egy betegségen, amiből sosem gyógyult fel teljesen. Vett egy házat, amibe nem tudott beköltözni. Felnevelt két gyereket, akik nem egy anyától születtek. Pénzt keresett, füvet nyírt, bevásárolt, autót javított, horgászott, veszekedett, és jó ízűen mosolygott. És magyarázott és magyarázott és magyarázott.

Egy kicsit azért lebénította a környezetét ezekkel az elméletekkel, de csak azokat, akik nem vették komolyan. Ők pedig megérdemlik. Egyszer négy hónapon keresztül védtek egy fennsíkot állandó tűzérési tűzben, szinte utánpótlás nélkül (mert teljesen bekerítették őket, és a légi úton érkező utánpótlás alig-alig ért el hozzájuk, a repülőgépeket és a helikoptereket kilőtték, mielőtt kirakodhattak volna, sőt még mielőtt leszállhattak volna). Szóval a legnehezebb napokban azzal állt elő (és látszott az arcán, hogy nem viccel, mert a többiek arcán az látszott, hogy nem viselnék el, ha viccelne), hogy a csótányok (amelyek szép számmal kerültek elő a körletekben) nem részei az állatvilágnak, közvetlenül a harcok kirobbanása után találták fel őket a levegőben vibráló túlzott energiák lekötésére, és így, ennek okán valami távoli összefüggésben állnak az űrutazással. Azt mondják, ha a nap huszonnégy órájában tűz alatt vagy, és bármelyik pillanatban meghalhatsz, jelentősen átalakulnak a mértékek. Van-e ennek a ténynek köze ahhoz a másik tényhez, hogy ezt az elméletét fogadták el a legsimábban, nem tudom. De tény, hogy aki a szüntelen ágyútűzben meghallgatta, bólintott.

– Persze. A csótányok. Hogyne.

Csak annyit kértek tőle, hogy a sisakjára írja rá: „Vágod, csótány”. Amit meg is tett.

Lizával közvetlenül a középiskola utáni évben ismerkedett meg, még, ahogy mondani szokás: minden más előtt. Demeter éppen nem tudta, mit csináljon, és hajlott rá, hogy elmegy benzinkutasnak, mert nem volt pénze továbbtanulni, és éppen több benzinkutat is nyitottak a környékükön. Ráadásul nagyon vonzották ezek a modern kori oázisok, ahol enyhületet nyerhet az utazó. Ihat egy minden esetben jóleső, bár szinte minden esetben rossz kávét, és elcsodálkozhat a telihugyozott vécén, vagy megkönynyezheti a vaníliás illatok lebegését a csillogóan tiszta piszoárok között. Szóval sokféle élményt jelenthetett, amelyek mindegyikét igaz indulattal szerette. Már ekkor eszébe jutott a hadsereg is, de még elhessegette a gondolatot. Jobb híján azt a kevés pénzét, ami a zsebében csörgött, mozira költötte. Mivel csak két mozi működött a városban, megnézett minden filmet, amit vetítettek. Ami bejött neki, többször is. Ami nem, azt is. Liza popcornra árult a régebbi és kisebb moziban, ami még a várost átvágó fútcára épült (a másik, a nagyobb az új lakópark házai kö-

zött, szűkös liget közepén terpeszkedett). Az arcán olyan elemi undor tükröződött, amikor a pult mögött állt, hogy világos volt, gyorsan kiteszik a szűrét. (Nem bírta a popcorn szagát, magyarázta később, állandóan hányinger fojtogatta, amíg ott dolgozott.) Nem olyan első látásra beleszeretős, villámcsapásos, édeskés szirupszarságról volt szó, de majdnem. Ugyanaz, csak édeskés szirupszarság nélkül. Megtalálták egymást, és ezt mindketten nagyjából ugyanabban az időben ismerték fel. Jóval azelőtt, hogy ez megtörtént, már tudtak róla, hogy el fog jönni ez a pillanat. Végiglépegették korosztályuknak megfelelően a nemiség és a párkapcsolatok felfelé ívelő lépcsőjén valamennyi grádicsot – de elég egykedvűen. Mint akik biztosan tudják, a lényeg, a legfontosabb még hátravan. Ezzel persze, ezzel a romolhatatlan egykedvűséggel kiborították a környezetüket. Amit ugyanolyan egykedvűen fogadtak.

Aztán a találkozásuk, mint az igazán jelentőségteljes pillanatok általában, nem járt együtt különösebb földindulással, csinnadrattával. A farmernadrágos csaj pólóban a popcornnal félig feltöltött üvegszekrény mögött. És a farmernadrágos srác pólóban az üvegszekrény túloldalán. A mozi mesterséges fényekkel átítatott előterében. Egyikük sem akarta túlzottan leplezni, mennyire utálja a popcorn, de valahogy közük keveredett ez a marhaság, tehát foglalkozni kellett vele. Minden díszlet rossz egy ilyen jelenethez, miért lett volna ez kivétel. Tehát Demeter úgy tett, mint aki popcorn akar venni, Liza úgy tett, mint aki popcorn akar eladni. De ez csak addig tartott, amíg meg nem szólaltak. Demeter vett a lánynak egy jegyet a nyolcórás westernre. Amikor rákerült a sor, nem popcorn kért, hanem azt mondta, hogy „vettem neked egy jegyet a nyolcórás westernre”. Liza elmosolyodott, és kicsúszott az üvegfal mögül, a pult alatt. A többi várakozó csak a csengetéskor értette meg, hogy nem fog visszajönni a lány nem hogy a film kezdetéig, de soha többé, és aznap kénytelenek voltak popcorn nélkül mozizni.

A sok sodródás és zökkenő és beilleszthetetlenség után, amiben mindkettejüknek része volt, hirtelen egyértelmű és végtelenül egyszerű lett a világ. Ilyen az, amikor a helyükre kerülnek a dolgok, például két ember egymás mellé. Mert mindig és kizárólag úgy kerülnek a helyükre a dolgok, hogy először két ember kerül egymás mellé. Ennyi erről éppen elég is. Erről és az azt követő két évről, mert két év múlva Demeter bevonult katonának. Úgy futottak neki, hogy ez nem lehet gond. Nem okozhat problémát. Letudják a háborút (Demeter az óceán túloldalán, Liza otthon), és utána minden megy tovább, úgy, ahogy korábban.

Könnyű lenne (és talán igaz is) a háborúra fogni, de végül nem derült ki soha, mi volt a baj. Mert ami kiderülhetne, az csak elfogadható magyarázatot adna, de nem a valódit, a földi lelkek mélyében rejtőzködő, tektonikus erejű okot. Amikor Demeter megértette a csótányok jelentőségét, amivel párhuzamosan beletörődött, hogy egészen elenyésző mér-

tékben függ tőle, hogy túléli-e a fenssíkot, már tudott Liza eltűnéséről. A csótányelméletről lassan mindenki értesült a környezetében, de ezeket a híreket nem osztotta meg senkivel. Csak azt tudták, hogy dolgozik benne egy pszichotikus nagy szerelem, és emiatt mindenki tisztelte. És egy kicsit irigylte is, mert mindent irigylésre méltónak tartottak, ami hozzásegíthet a túléléshez. Így is szerelt le, és így is repült haza, és a poszttraumás harctéri stressz feloldásában a gyógyszerek, a televízió, az orvosi segítség mellett komoly szerepet kapott Liza, legalábbis mindenki így hitte.

Egyébként elég jól kijött belőle, mármint a poszttraumás stresszből, még akkor is, ha Liza ebben semmilyen szerepet nem játszott. Összehozott három viszonylag tartós kapcsolatot, három viszonylag kedves emberrel. Az elsőt az államilag finanszírozott főiskolán, amit nem fejezett be, ugye. A másodikat már a mindennapok menedzselése során, amikor belátta, hogy mégiscsak vállalható álom a sok pénz, autó, ház, és akivel gyermeket nemzettek, és a gyerekneveléshez házat vettek, de egy autóbaleset elvette tőle ezt a második lányt. Ezek után nem bírt beköltözni a házba. A harmadikat pedig a bárban, ahová azért járt, mert néha azért felébredt benne a kétely, hogy valóban vállalható álom-e a sok pénz, ház, autó. Liza mindenesetre nem volt köztük. Ez tény, de csak a felszín. Maradjunk annyiban, hogy Liza eltűnt.

Pedig Liza nem tűnt el. Pontosabban eltűnt, de hamarosan újra találkoztak. Igaz, valamivel szebb nevet viselt: Delphine Seyrig, és a mozivásznnon jelent meg előtte. Éppen úgy, ahogy utoljára látta. Nézőtéren, félhomályban, hátul. Valaki háta mögött megbújva. Mert Lizával mindig ez a helyzet, sosem tolakodott előre, de azonnal lehetett látni, hogy ő a főszereplő. Pont úgy ült, mint mindig. Ahogy csak ő szokott, kicsit megdőlve, de feltartva a fejét, bánatosan és mosolyogva, úgy hogy mindkét érzelem nagyon mély és nagyon őszinte: a bánat is és a mosoly is. A bánatán mosolyog, vagy a mosolyán bánkódik. Melyik írja felül a másikat, ha felülírja egyáltalán. Egy elmúló érzés, aminek még nem jött el az ideje, amit még csak ezután fog érezni. Minden annyi éterinek és lebegőnek bizonyult körülötte, hogy ez így, pont így, sőt, egyedül így maradt lehetséges. Jobb kezével pedig mintha saját magát ölelné át, visszanyúlt a hosszú nyakához. És ekkor már nevetett. Nevetett és azt mondta egyenesen Demeternek.

– Még sohasem akadt ilyen jó idegenvezetőm.

Hát persze hogy nem. És azt hiszem, nem is talál még csak hasonlót sem. Demeter a legjobb idegenvezető. És szüksége is lesz rá, bár még nem lehet tudni, mikor. Tavaly, vagy azonnal, vagy egy nagyon távoli jövőben.

Demeter újabb elgondolása szerint Liza megváltoztatta a nevét Delphine Seyrigre, és beköltözött egy fekete-fehér filmbe, ahol nem kell popcorn árulnia, sosincs háború, és ezeken kívül még egy csomó érv szólt a döntése mellett. A Tavaly Marienbadban című filmről van szó. Alain Resnais 1961-es különös remekművéről. A főiskolán látta egy szegényes

filmklubban. Ezután már nem is időzött túl sokat a közoktatásban. Belátta, hogy megtudott mindent.

Nagyjából havonta egyszer megnézte valamelyik csatornán a filmet, és éppen akkor vették le a műsorról, amikor megjelentek a műsoros VHS kazetták. Beszerzett egy plakátot is, amelyen Delphine Seyring az ajtónak támaszkodva áll, félig félrefordított fejjel, félprofilból, nagyon szomorúan, és nagyon elégedetten. Mintha elégedettek lehetnénk a szomorúságunkkal. Ami biztosan nincs így, csak és kizárólag Delphine Seyring esetében, és csak és kizárólag abban a fekete-fehér filmben. Ráadásul Demeter nagyon jól tudta, miért szomorú, és azt is miért elégedett Lisa-Delphine Seyrig. A plakáton a másik nyitott ajtószárny által látni engedett belső szobában, a fényben felismerhetetlen férfi ácsorgott. Nem lehetett látni, ki az, csak annyit, hogy szmokingot visel, a vonásai elmosódtak. A szmokingot nagyon jó választásnak tartotta Demeter. Egyre többször érezte úgy, hogy mindig mindenkinek szmokingot kellene viselnie. Jobb lenne a világ. (Később úgy emlékezett, már a fennsíkon, állandó ágyútűzben is ezt gondolta.) Rákapott arra, hogy így figyelmeztesse az embertársait: „Viselkedj úgy, mintha szmokingban lennél!”. Általában hatott. Az emberek elgondolkodtak azon, milyen is lenne szmokingban. Ezért is, és persze Delphine Seyrig miatt is tetszett neki a plakát. A pincészetben berendezett műhelyébe ragasztotta ki. Aztán, amikor megszületett a második gyereke, a második feleségétől, és az első feleségétől született első fia megnőtt annyira, hogy minden nap letípett hozzá a műhelybe, levette. Összetekerte, és betette annak a szekrénynek a legfelső polcára, ahol a megmaradt festékeket, lakkokat, hígítókat tárolta. Ezzel ugyan fizikai megtestesülésében megszüntette az utolsó tárgyiasult valóságelemet, ami egy filmben szereplő színésznővel összekapcsolta a filmszalagról a mozivászonra vetített árnyalakján túl, de ezzel párhuzamosan bontakozott ki a gondolat, hogy Liza, azaz Delphine Seyrig, azaz Liza egészen egyszerűen nem öregszik meg. Elégedetten tapasztalta, hogy akárhányszor nézi meg a filmet, Liza, azaz Delphine, azaz Liza mindig éppolyan elbűvölő és ragyogó és titokzatos, mint amikor legelőször látta. Legelőször a moziban. Mert, döbbsen rá Demeter, a filmszínésznők nem öregsznek meg. És ez jó. Nagyon jó.

De! Demetert figyelve, Demeteren keresztül, Demeter elgondolásai-
ban lubickolva még csak a gondolat megszületésének a folyamatát láttuk.
Szó sem volt követelésről. Persze, nem kellett sokáig várni erre sem.

Ez pedig így történt.

(A legkülönösebb rész)

Bármennyire is lehetetlennek tűnik, de a gondolat követeléssé válása valamivel Demeter, és így a gondolat születése előtt valósult meg. Bár ezt a Marienbad-univerzumban inkább természetesnek kell vennünk, és a legkevésbé sem érthetetlennek. A legegyszerűbb, ha a filmben szereplő idős szmokingos férfire összpontosítjuk a figyelmünket, arra a férfire, aki a film nyitójelenetében a színpad előtt, ahhoz egészen közel ül, egy fehér szőrmestólával felszerelkezett nagyon szőke nővel. Ő az, akin keresztül eljuthatunk a megoldáshoz. Semmi más dolgunk nincs, mint kideríteni, ki is ő valójában.

Ez egyébként alig megoldható feladat, mert bár nem nyomta a vállát egy teljes élet súlya, fiatalsága régen elmúlt, ráadásul elhagyta hazáját, tehát senki sem ismerte túl jól. Nem keringtek még kósza hírek sem a korábbi életéről. És „korábbinak” tekinthető már az előző perc is. Azaz a mellette ülő szőke nő sem tudott róla tulajdonképpen semmit. Bár, ami azt illeti, nagyon ragaszkodott a férfihez, és nem csak a temérdek pénze miatt, hanem és elsősorban azért, mert rendkívül, szinte hipnotikusan vonzónak találta. Archaikus fejformáját, torzuló vonásait, mély ráncait, a hibátlan szmoking alatt sejthető inas testet. Szóval odavolt érte, de azt például nem tudta, hogy hány éves. Azt sem, mi az anyanyelve. Minden nyelvet akcentussal beszélt a férfi. A nő nem tartotta annyira fontosnak ezeket a dolgokat, hogy megkérdezze. Vagy hogy, amikor senki sem látja, mintha véletlenül, vessen egy pillantást az útlevelére. A férfi pedig nem beszélt magáról sosem. Általában nem beszélt a múltról. Semmiről, ami a megismerkedésük előtt történt akár csak egyetlen perccel. És igen, pontosan azért, mert volt rejtegetnivalója.

Ezek után nem marad más lehetőség, csak úgy tudjuk folytatni a történetet, ha azt kezdjük el bizonygatni, magyarázni, hogy „hosszas nyomozás után mégis kiderült néhány kellemetlen tény”. Az is biztos, hogy a kisorozgonyi vendéglátéknál korábbi eseményeket nem érdemes szóba hozni. Ráadásul azok az idők, tehát a Kisorozgony előtti idők, már tényleg a múlt kódébe veszttek. Vagy nem. Mégis folytassuk inkább egyszerűen úgy, hogy „egyszer volt, hol nem volt, az Óperenciás tengeren és az Enns folyón, valamint Rábafüzesen inkább innen, mint túl”, egy álmos, határ menti városkában, egykori nevén Kisorozgonyban, valamikor nagyon régen, háborúk és forradalmak közötti forradalmian háborús időkben, állt egy már szebb napokat is látott színház. Történt egyszer, hogy a toldozgatott-foltozgatott, savanyúdohányfüst-szagú színházba vendéglátókra érkezett egy fővárosi társulat egy elég gyengécske varietéműsorral. Nevezetes pedig azért lett ez az esemény, mert éppen ezen a napon és éppen Kisorozgonyban sikerült a vendégszereplésen éppen ott tartózkodó fiatal és jóképű artistának rábeszélni Szathmáry Kátyát, a káprázatos színésznőt, hogy

disszidáljanak. Kátya a visszhangos telefonvonalakra emlékeztető öltözői akusztikában nem mondott ki semmit hangosan, csak bólintott, majd a hozzá hajoló férfi fülébe súgta: „Intézz el mindent. Megvan a pénz.”

A férfi megkönnyebbülten, füttyörészve lépett ki az öltözőből.

Széph Lezli, a bonviván atlétatrikóban cigarettázott a lépcsőfordulóban, nem csodálkozott az artista jókedvén. Már régen nem pazarolta az energiáit csodálkozásra.

– Komáromiék szereztek bort – mondta, mintha tényleg mondott volna valamit.

Az artista legyintett.

– Á, Lacikám, én fellépés előtt soha. Még itt sem.

– Hatos?

Amolyan csak félig-meddig beszélgetésszerű beszélgetés kezdődött (és fejeződött be azonnal). A kérdés nem volt igazi kérdés, a válasz nem volt válasz. Hiányzó szavak helyett ejtették ki ezeket a pótszavakat kényszer-megoldásként.

Az artista furcsa hörgő hangot hallatott, mint aki felharákol valamit a tüdejéből, pedig gúnyos nevetésnek szánta, és azt már alig lehetett érteni, mit válaszol. Valami olyasmit, hogy hát hol lenne, amikor Barta színésznő még szabad.

Hatosnak azonban még csak a tervei között szerepelt, hogy meglátogatja Barta Mimit, egyelőre mással volt elfoglalva. Egy rosszul megvilágított, alagsori irodában hajolt az asztal fölé. Pár száz darab, gondosan becsomagolt borotvapengét nézett egészen közelről.

– Ezekkel meg mihez kezdjek? – Mintha a falnak beszélne. Mert tényleg a fal felé fordult, ahol nem látszott senki és semmi. A sötét sarokban azonban megszólalt egy hang.

– Adja el! – Értetlenkedő hangsúlyok kerültek a mondat végére. – Színeszek között ez nem lehet gond.

Hatos továbbra is gondterhelt arccal nézte a pengéket. Az árnyékos sarok folytatta:

– Mindenki órát meg nejlonharisnyát hoz, egy finn diplomata háromszáz órát akart rám sózni. Mit csináljak vele? Mindenki órát árul. Nincs már ára.

– Óra nem is kell – vetette közbe Hatos. – De hát ennyi borotvapenge? Ha legalább a fele golyóstoll lenne. Arra most van kereslet. És ki hozta be ezeket?

– Nem mindegy az magának?

– Nem.

Az árnyékból most szuszogás hallatszott, kényelmetlen mozgolódás, aztán újra csend lett. Végül megszólalt a síri hang.

– A tekeválogatott.

Hatos nem mutatott meglepetést, de valamivel erőteljesebben meredt a sötétbe.

– Aha, a tekeválogatott. Miért nem mindjárt a központi bizottság. – De azért elkezdte begyömöszölni kabátja zsebébe a pengéket.

A fellépés után az egész társaság átvonult a Kék Gólyába vacsorázni. Egykedvűen választották ki az étlapról, amely valóban csupán egy lap volt, a leves és sült feliratok közül a levest és a sültet. És meglepően jókedvűen fogyasztották el a sárgaborsó főzeléket fasírozottal, amit kihoztak nekik. A vacsora után ittak még egy feketét, aztán szétszóródott a társaság. Hatos azt állította, rokonlátogatásra megy, Barta művésznő migrénre panaszkodott, Komáromi egy természetgyógyász kuruzslót várt, aki a szívzsíráját eltünteti, Lugosi és Széph kártyázni indultak, de ulti helyett jó állapotú, használt karburátort akartak beszerezni. Kaptak egy címet, ahol erre lesz lehetőségük, de nem akarták nagydobra verni. Az eladó azt próbálta elhitetni velük, hogy csempészáru, de valószínűbb, hogy a TEFU-telep valamelyik teherautójából szerelték ki. Akármelyik variáció bizonyul igaznak, nem lesz jobb kedvük tőle. Igaz, nem is nevetni akartak a dolgon, hanem keresni. Szathmáry művésznő fejedelmi gesztusokkal visszavonult a szállodába. Leintette azokat, akik el akarták kísérni, elvégre csak egyutcányira volt a szálloda. Az artista a zenekarral és néhány táncossal átlépett az étterem melletti presszóba az alacsony asztalok közé konyakozni, de, és ezt már kevesen vették észre, gyorsan lelépett. A sűrű cigarettafüstben észrevétlenül elpárolgott.

A határ közelében lévő szőlőbe hajnalban vitték ki őket szekéren. A hordók közé kuporodtak, és gondosan letakarták őket nehéz ponyvával. A présházban töltötték az egész napot. A gazda, akiről azt hitték, az embercsempész jó embere, de később kiderült, hogy ő maga a csempész (bár nem neki kellett lefizetni a csillagászati huszonötezer forintot) hagyott nekik egy üveg bort, meg kenyeret. Este újra megjelent, és még mielőtt teljesen besötétedett volna, levezette őket a határ közelébe. Távcsővel nézett egy közeli erdősávot. Aztán sokáig nem mozdultak. Végül újra belenézett a távcsőbe, és azt mondta.

– Elment a járőr. Mehetnek!

– Micsoda? – hökkent meg a férfi. – Maga nem jön velünk?

– Nem.

– De nem erről volt szó. Úgy állapotunk meg, hogy...

– Elég! – vágott a szavába a csempész. – Úgy állapotunk meg, hogy átsegítem magukat a határon. Nem úgy, hogy én is megyek.

Szathmáry művésznő nem mutatott különösebb érdeklődést, bár igaz, ami igaz, eléggé kétségbe volt esve. Mindenesetre rangon alulinak tartotta volna, ha ezt kimutatja. A férfi úgy érezte, becsapták. Arra gondolt, hogy meg fognak halni. Még nem pakolták teli aknákkal a határsávot, de már lóttak mindenre, ami mozog. (Az embercsempészekre csak azért

nem, mert kémkedtek is, általában mindkét ország számára, amiért viszont később rendszerint felakasztották őket.) Kiszaladt az artista ereiből a vér. Nem erről volt szó – bizonygatta volna, de annyi ereje sem maradt, hogy tényleg kimondja ezeket a szavakat. Vissza nem fordulhattak, ha egyedül mennek, végük. Nem készült fel erre. Azért fizettek tetemes összeget, hogy átvigyék őket a határon, amit ő úgy értett, hogy nem kell semmit csinálnia, csak caplatni egy ember után, aztán egyszer csak vége lesz. Megérkeznek. Erre fel kiderült, hogy neki, éppen neki kell az utolsó, legnehezebb métereken megtalálnia az utat. Ránézett Kátyára, akit öregnek és csúnyának talált, legszívesebben ott hagyta volna, ahol volt. Ekkor azonban megszólalt a nő.

– Csináljon már valamit, Béla!

Nem ellenkezett tovább. Nem a bátorság, a tehetetlenség vett erőt rajta.

– És merre menjünk? – kérdezte remegő hangon.

– Egyszerű. Látja azt az erdősávot? Odáig leereszkednek, de nem mennek át rajta, maradjanak a szélén, úgy menjenek le a végéig. Ott majd lesz egy árok, egy kiszáradt patakmeder, abban menjenek lebukva vagy száz lépést. Akkor nézzen ki. Ha közel látja már a szénakazlakat, másszanak ki, és fussanak el a kazlakig. Az már a határ túloldala. Jól nézzen meg innét mindent, mert mire leérnek, besötétedik teljesen.

Mást nem kérdezett. Ránézett Szathmáryra, aki némán bólintott. Elinapultak. A férfi elől, mögötte a színésznő. Minden rendben is ment, különös, korábban sosem tapasztalt elszántság ragadta magával, így aztán nem omlott össze, amikor kiderült, hogy a patakmeder korántsem száradt ki teljesen, állt benne a víz, és úgy tűnt, a lehető legjobban összegörnyedve is kilógnak az árokból, alig takarja őket az alacsony pereme. Háromszor is kinéztek, de nem látták sehol a kazlakat. Azt hitték, eleve rossz felé indultak. A holdat eltakarták a felhők, és tényleg nem láttak semmit. Aztán, nem kis meglepetésükre, elérték az árok végét. Ki kellett mászniuk belőle, így nyílt terepre jutottak. Mentek, kúsztak, loholtak tovább, amerre a határt gondolták. Egyetlen szénakazlat sem láttak, egybe sem ütköztek bele. Úgy érezték, órák teltek el. Végül már csak vánszorogni maradt erejük, s néha meglepetésszerűen földre vetették magukat. Olyankor, amikor zúgó füllel zajt véltek hallani. A sárba temették az arcukat, várták az üvöltést, a lövéseket, a kutyaugatást. Ha üvöltének egyáltalán ilyenkor, vagy lőnek, vagy ha tényleg hozzák a kutyákat. A férfi abban bízott, hogy ha eltévedtek, visszakeveredtek a szőlők mögé, és eltávolodtak a határtól. A nő arra gondolt, ha felismerik, talán nem ölik meg azonnal. Levette a fejéről a kendőt, azt gondolta, így nem lehet összetéveszteni senkivel. Hajnalodott, amikor elérték egy aszfaltos utat. Nemsokára feltűnt egy útjelző tábla. Idegen nyelven írták rá a településneveket. Nekitámaszkodtak a táblának és nevetni kezdtek. Kényszeresen és abbahagyhatatlanul. A nőnek eleredt az orra vére. A férfi átkarolta, mintha meg akarná nyug-

tatni, és megmelengetni, és kifejezni azt, amit már olyan régen meg akart neki mondani, de nem mert. A tenyerére folyt a nő vére. Kátya magához húzta a férfi kezét, és gondosan letörölte róla a vért. Olyan kedvesen és odaadóan tette ezt, hogy a férfi beleborzongott. Most már újra szépnek és fiatalnak látta. Tündöklő színésznőnek, aki jelmezben ül a színpadon, de érezni rajta, hogy pompázatos estélyi ruhákhoz szokott, és azokban csodálatosan fest. És mindaz, ami most vele történik, csak rövid átmenet. Leeresztik a függönyt, felzúg a taps, és vége lesz. Ez a nő nemes vad. Neki semmit nem jelentenek ezek az átmeneti nehézségek. A megaláztatás is csak játék. Ahogy a nő a kezét fogta, és a zsebkendőjével törölgette róla a vért, úgy érezte, talán mégis jelent valamit neki. Ki sem kell mondani, annyira egyértelmű. Szathmáry művésznő azonban váratlanul összeszedte magát, mintha kicserélték volna. Egészen nyugodt hangon szólalt meg, mintha nem menekülnének, hanem csak kellemes kis kiránduláson vennének részt közkedvelt turistautakon a fővároshoz közel eső hegyekben. Még kijár a villamos is.

– Itt kettéválunk. Engem már várnak. – És kimondta annak a településnek a nevét, amit az útjelző tábláról leolvashattak.

– Ugyan már – mondta a férfi. – Most már összetartozunk.

Összeárta a kezét, mintha a nő letörölt vérét akarná, immár reménytelenül, megtapintani. Szathmáry Kátya elmosolyodott. Színésznő volt, és úgy érezte, hosszú évek után, ismét egy jó szerepben.

– Nos, azt hiszem, nem.

A férfi aztán menekülttáborba került, majdnem visszatoloncolták, dolgozott bányában, kezelt kompresszort, jelentkezett idénymunkásnak, és seftelt mindenféle áruval, végül egy emigráns lap felvette állandó munkatársnak. Olyan lap, amelyből legalább egy tucat tengődött akkoriban a határnak a kellemesebb oldalán. Olvasóik köre alig haladta meg a szerzőgárda nagyságát, de ők (mindig azok, akikről éppen szó van), hitük szerint, nem alkudtak meg soha, semmilyen körülmények között. Hogy mivel, arról néha megfélekedtek, ezért vettek fel időről időre újabb munkatársakat, akik hozták az elvi szilárdság friss utánpótlását. Sikerült hát. Stabil állás, fix kereset. A szerkesztőségi, hírszerkesztői aprómunka mellett mindenkitől elvártak hetente egy publicisztikát aktuális kérdésekben. A kikezdehetetlen elvi szilárdság és tántoríthatatlanság jegyében, ami nem baj, ha együtt járt a politikai erőviszonyok figyelmen kívül hagyásával. Sőt. Ez pótolta a valódi elszántságot és a cselekvőképességet. Az első rövid publicisztikájának megírásához, az elvárások tökéletes ismeretében, nem a szerkesztőségben látott hozzá, hanem lement a szerkesztőségi iroda közelében lévő kávéházba. Rendelt egy kávé. Éppen aznap olvasta a hírt, hogy Szathmáry Kátya, a kivételes tehetségű, fakulhatatlan szépségű színésznő a tengerentúlra távozott, ahol már nagyon várják. Tucatnyi

fellépést kötöttek le neki, és elképzelhető, hogy ott telepedik le végleg. Már csak azért is, mert egy magánalapítvány felajánlotta a színésznőnek (és férjének, egy brazil festőművésznek), hogy idős korában, majd ha a visszavonulás mellett dönt, lakást és rendkívül nagyvonalú jövedelmet biztosít számára. Annyi viszontagság és nélkülözés után, öreg napjairól a legmagasabb színvonalon akartak gondoskodni az örökké hálás szívű rajongói.

A férfi nem neheztelt a színésznőre, irigykednie pedig nem volt miért. Tudta, hogy nem megy neki igazán jól. A nyelvi nehézségek miatt nem futott be komolyan vehető színészi karriert. Az emigráns klubokban való fellépés nem számít annak. Ráadásul neki, a férfinak éppen kezdtek jól menni a dolgai, az újság révén sok új kapcsolatra tett szert, s már felderengett a nem is olyan távoli jövőben elérhető nagy vagyon lehetősége. Tehát nem bosszúból, irigységből, még csak nem is rosszindulatból jutott eszébe, hogy eljátszik a gondolattal: Szathmáry Katalin nem tud hozzájutni a beígért luxuselethez. Nem a halálát akarta, mert a szíve mélyén szerette. Más jutott az eszébe. Kicsit frivolabb és talán kegyetlenebb megoldás, amit, látta be rögtön, ókori mitológiákból kölcsönzött. Ment-ségére fel lehet hozni, hogy a határon abban a „nosazthiszemnem”-ből kihallatszott egy jó adag gúny és megvetés, és ezt nem bírta elfelejteni. Írt mindenesetre egy cikket arról (neveket nem említett), hogy az lenne a legjobb, ha a színésznők sosem öregednének meg. Sőt, mindig fiatalok maradnának, és nagyjából mindig ugyanazokban a filmekben szerepelnének. Amikor átolvasta a kész szöveget, rájött, hogy ez így kevés. Nincs benne elég erő. Nem csak fel kell vetnie, követelnie kell, hogy a színésznők ne öregedjenek meg. Ez egyébként, mosolyodott el, megfelelne a lap realitásokra fittyet hányó alapállásának. A második, majd a harmadik variációt egyre jobbnak találta. Olyannyira belelovalta magát a gondolatba, hogy úgy érezte, cikke hatására egészen egyszerűen és elkerülhetetlenül megvalósul a gondolat, és a színésznők bizony nem fognak megöregedni. Ötödszörre írta át, mire úgy érezte, kész. Ékesszólóan érvelt a gondolat mellett, heves érzelmeket felkorbácsolva fokozta a hatást, és éles elmével cáfolta meg jó előre minden ellenvetést. Elégedetten dőlt hátra, és rendelt egy konyakot.

Mielőtt azonban a főszerkesztő kezébe nyomta volna a cikket, meggondolta magát, és írt egy másikat, a lap és a kor hangvételének megfelelőbbet, amelyben felszólította az elnyomókat, hogy inkább gyámolítsák az elesetteket, az erőszakosokat, hogy azonnal teremtsenek békét, a börtönöröket, hogy képezzék át magukat kisállat-kereskedővé, az államháttárokat, hogy viselkedjenek rugalmasan, és a legjobb az lenne, ha el is tűnnének. A főszerkesztő elégedetten olvasta a túlfűtött sorokat, viszonzásul ő is annak mutatta magát, amikor felnyalta a tíz márka honoráriumot. A főszerkesztő, mintegy prémiumként, hosszasan dicsérte: ezt várta

az új munkatársától, aki így szép lassan elindulhat felfelé a ranglétrán, és évtizedek múltán akár fényes hírlapírói karriert futhat majd be. Mint ahogy nem futott be. Talán ennek is köszönhető, hogy nem volt szüksége évtizedekre, hogy komoly vagyona tegyen szert. De! És ez mindennél sokkal fontosabb. Az asztalfiókjában, aztán a félretett kéziratok között bőröndökben, polcokon, szekrények alján ott kallódott az írás, melyben azt követeli, hogy a színésznők ne öregedjenek meg. Azaz megtörtént. Megfogalmazódott. Kiszabadult a szellem a palackból.

A vége persze nagy cirkusz lett. Meg kellene előbb még említeni a bejrúti Francia Protestáns Kollégium iskoláját, és még sok más intézményt, és rengeteget lehetne mérgelődni az X-987777/076dg történetén, vagy lakóinak furcsa szokásain. Rettenetesen unalmas aprólékossággal meg lehetne írni a követelés átörökítését, alakulását, még talán azt is, miért pont a lépegetők büféiben szerveződött mozgalommá, majd a véres micsodát, ami lett belőle intergalaktikus viszonylatokban. De ez már nem érdekes. Mert ez már csak történelem. Unalmas, mindig ugyanolyan történelem. Majd megbuktatnak belőle pár hülyét a köztársaság gimnáziumaiban, vagy inkább az egyetemein. Kizárólag mániákusoknak tartott speciálkollégiumokon. A végén ott az őrjöngéssé fokozott mozgalom, amelynek tagjai lényegében semmit sem tudtak a színésznőkről, talán szerelmes sem volt egyikük sem. A büfészíntet persze kihagyják az egészségből. Jön a túlmozgásos őrült, aki elviszi, pontosabban ellopja a babérkoszorút. Valami forradalmárféle szuperreformer seggfej, akiről majd kiderül, hogy végeredményben mégiscsak üzletember. Vagy vérbe fojtják az egész mozgalmat, akkor meg egy akasztófárávaló bűnöző jön (róla is kiderül, hogy végeredményben mégiscsak egy üzletember), aki persze rendet teremt. A vér nem lesz kevesebb, a színésznők nem lesznek fiatalabbak. Pokolra mindegyikkel!

SZAUER ÁGOSTON

Holtvágány

A bakterház
már múzeum lehetne.
A régi füst
még ott szivárog benne.

Olajnyomok.
A sínek súlyos sávja.
Eldől a fű
a mennydörgés zajára.

Parabola

Egy film, amin mindig elalszol,
hol itt, hol ott marad ki részlet.
Makacsul ülsz újra fotelbe,
mert látni vágod az egészet.

Eltolás

Itt lassan minden tárgy fehér.
Nagy, tornyos, létrás díszletek.
Az egyik már az égig ér,
tövénél halvány lény lebeg.

A lélek az, ne is keresd,
a lépcső alján még elül,
mert félúton jár még a test,
és dolgavégezetlenül.

Zárójel

Csak messze. Innét szinte semmi.
Ahogy a lepke szárnya lebben.
Ártatlan névelőnek lenni
egy kihalóban lévő nyelvben.

CZESLAW MILOSZ

Ajándék

Milyen boldog nap.
A köd korán felszállt, a kertben dolgoztam.
A kolibrik meg-megálltak a saskarom virága alatt.
Semmi nem hiányzott.
Semmire nem vágytam.
Eszembe se jutott irigyelni bárkit is.
Minden rosszat elfelejtettem.
Nem szégyelltem, hogy az vagyok, aki.
Semmim se fájt.
Felegyenesedve a kék tengert láttam a vitorlákkal.

(Fenyvesi Ottó átköltése)

JOAQUIM PESSOA

Ballada a félelemről

Négy ló volt ott fekete csendből.
Négy sarkantyú ami szöges sebet ütött a kancákon.
Négy füstös szárny lebegett a gondolat fölött.
Négy félelmes árnyék szárnyalt a ház körül.

Négy félelmes név volt. És négy a borotva.
Négy fal volt. És négy felügyelő is volt ott.
Négyen voltak az orgyilkosok.
És négy volt a puska.
Négy mosolytalan mosoly. És négy söpredék arc.

Négyen voltak. Négyen voltak.
És mellkasom nagyon dobolt.
Négy lándzsa vérben ázott.
Négy kiáltás hallatszott.
Négy kendője a szélnek.
Négy megkésett rózsa nyílt.
S négy volt a hurokcsomó.
Négy volt az akasztófán.

Négy nyomjelző tűzcsóva a betűsor.
Négy égő szempár az éj sötétjében.
Négy hárfa mely megénekelte
a gáztett idejét.
Négy volt a horog.
Négy korbács lógott ott.

Négy volt a golyó. Négy.
Igen, négy volt. Igen.
Négy volt a szolga ott.
És négy az ostor is.
Négy volt ott a fej,
melyen négy nyakravaló vas.
Ugyanúgy négy kiáltás
volt amit hallottam.

Négy fekete rózsa.
Négy öldöklő vas.
Négy volt az öreg hold.
Négy az álommadár is.
És négy seb piszkolódott.
Négy döglött hiéna.
Négy volt a farkas.
Négy gazdátlan kutya.

Négyen voltak. Négyen voltak.
Már emlékszem a hangokra is,
kiáltások a tejo mentén.
Négy volt a sirály is ott
a novemberi égen.
Négy kéz ázott a vérben,
amit már nem láthatok.

Négy pohár is volt ott.
Négy volt a serleg is.
Négy a bilincs is ott.
Négy kard már hüvelyében.
Négy galamb szállott,
szinte széjjeltépve.
Négy volt a nevetés.
Négy a sorscsapás is.

Négy volt minden, igen. Mindig négy volt,
s virított a tenyereken kinyílt seb is.
Négy csukott ablaktábla volt a szobán.
Négy megszállott kutyaszem vizslatott.

Négy ideje volt együtt a félelemnek.
Négy volt, négy álcája az unalomnak.
Négy halál volt együtt, és mind titokban.
Négy élet volt, de mind gyógyíthatatlan.

Négy volt ott mindig a harc is,
amit a négy lóval megvívtam,
közülük is a legerősebbel.
Négy igaz oka volt annak,
hogy miért él az ember,
és miért félne a halál négy lovától.

Élni...

Élni bonyodalom. Kötelesség, megszokás, élvezet, ijedtség, buk-fenc. Bátorság

és csüggedtség közti lelkesedés, hol édes, hol lendületesen kihívó.

Az élet nem

teljesít be semmiféle sorsot, nem taszítja, és nem csalja csapdába a szerencse. Vagy

a végzet. Vagy Isten, akinek úgyszintén van saját élete. Élni éhség.

Éhség mindenre.

Kalandra, szerelemre, sikerre és a mindennapok ünnepélyére, ami másokkal

megosztható. Élni: nem nyugton maradni, se nem alkalmazkodni, sem sóvárgón

várakozni.

Élni: törni, hasogatni, kreatívan ismételni. Az élet nem könnyű, és nem igazságos, s nem hagyja hasonlítani életünket másokéval.

Egyik napról a másikra változik és változtat

bennünket, láttatja és érezteti, amit előtte nem láttunk és nem is éreztünk, és valószínű

nem is fogjuk sem látni, sem érezni a későbbiekben.

Élni: megfigyelés, rögzítés, feldolgozás. A változások megtapasztalása. És tanítás,

követés mindig újat tanulva. Az élet tanterem, ahol mindannyian tanárok vagyunk, ahol

mindannyian tanulók vagyunk. Élni mindig egyszeri alkalom.

Ajándék magunktól

magunknak. A csodák, melyek megtörténnek velünk, mindig hagynak ujjlenyomatot.

Az élet káprázatos tér és idő, de nem elégszik meg csak a szemlélődéssel.

Elmélyülést igényel. És megoldásokat igényel.

Az élet követelőző, mert bőkezű. Kemény, mert gyöngéd, Keserű, mert édes.

Kérdéseket tesz föl nekünk, s rajtunk múlik, hogy megtaláljuk-e a válaszokat. De

ezek egyike sem ajándék. Az élet a legkomolyabb szórakoztató dolog.

Számíthatsz rám mindig

Számíthatsz rám mindig. Ettől a kezdő szótagtól utolsó csepp véremig. A vers bizonytalan
csendjéből jövök, és néha csillagkép vagyok, máskor fa, s oly sokszor egyensúly vagy
éppen vihar. A memóriánk rejtélye, visszaemlékszem egy csodálatos zenére,
amit sose hallottam, de tisztán ki tudom venni benne a furulyát, a hegedűt és az oboát.
Az álom van, és mindig lesz, és csak az élőknek, akik kenyeret rágnak, amit a kétség érlelt,
és húst, amit a pupilla varázsolt. Ürességek és bőségek közt vagyunk, tele a kezem
törékenységgel, ami egy bölcs és szórakozott madár, odabújik a szívhez, és a szerelemből
táplálkozik, ami a vágyakozás fölött van, pont a szenvedés fölött. Számíthatsz rám mindig. Ugyanazokat a köveket taposom, amiket te taposol, az érem
ugyanazon oldalán ébredünk fel, ahol fölismerlek téged, veled szeretném megünnepelni
a régi napokat, és a napokat, amik majd jönnek, veled osztom majd meg az éhségemet is, de
mindenek előtt, még azt is, ami megoszthatatlan. Tudod, hol vagyok.
Tudod, hogy hívnak. Jelen leszek, amikor már senki nem lesz veled, amikor
eljön a végső óra, és nem találsz több reményt, amikor a régi bátorságod meginog.
Melletedet vagyok. Lesz biztosan néhány kidobott virág, de lesz majd egy
tisztá nap is, ami faggatja a kezedet, és segít megtalálni a lehetséges válaszok közül
a legszerényebbeket, azt akarom mondani, hogy a legbölcsebbeket és a legszabadabbakat.
Számíthatsz rám. Mindig.

Vidéken születtem

Vidéken születtem, hol keveredik a citromfa virág
Illatfelhője
A mentáéval és trágyáéval, játszottam
A kukoricásban, és égettem rozmaringot is avarral,
Üldöztem a gyíkokat, kígyókat és sündisznókat, ganajtúrókat
fogtam és
Elpusztítottam,
Megvédtem a szarvasbogarakat, raboltam fészkeket, tojással és
meztelen
Fiókákkal,
Leszakítottam a zöld fürtöket, nem vártam meg, hogy beérjen
A füge, gránátalma s a sárgabarack,
Befestettem magam szederrel, testvére voltam a méheknek,
szembeszálltam a
Széllel,
És többet használt nekem a zápor, mint a füveknek és a fáknek.

Most egy negyedik emeleti lakásban lakom, és van egy autóm,
épp olyan
Masszív, mint a boldogtalanságom,
Gyakran utazom ligetes fák, erdős dombok, bokorral benőtt
Váltakozó síkságok között,
Mindez távol van, nem elérhetők, futnak előlem
Gyorsan, az ellenkező irányba,
Oly sebesen, ahogy a gyerekkor tűnik előlem.

Most kő és betontenger állandó lakója vagyok, lábam már nem a
Rozmaringot tapossa,
Szemem már nem alkalmazkodik az éj sötétjéhez, hogy
Figyelje a denevérek útját,
Elhalványodott képet őrzök arról, hogy milyen is volt egy eke,
Bíz, hiányzik,
Hogy lássam, amint apám mesztéláb öntözi az epret és a tököt.

Útjaimon ím a pintyek és a harkályok hangját fölváltotta
A közlekedés zaja,
És a pillangók egyetlen röpdösése, ahogy néha úgy tűnnek, mint
Papírfecnik,
Amiket a szél fölemel, és viszi innen amoda,
Az életemet is úgy élem, hogy megünnepeljem ezt a napot

És a másik napot,
Anélkül, hogy valaha is megünnepelném a napot, amikor a tavasz
kezdődik.

Jó napot!, mondja nekem az ügyfél. Jó napot!, mondja nekem a
fuvaros.

Jó napot!, mondom anélkül, hogy bármit mondanék.

(Saitos Lajos fordítása)

BOB DYLAN

Új reggel

(New Morning)

Hallod a kakaskukorékolást?
Látod, nyúl fut át az úton
A híd alatt, ahol a víz folyik
Olyan boldog vagyok, hogy mosolyodat látom
A kék ég alatt
Ezen az új reggelen, új reggelen
Ezen az új reggelen veled

Hallod a motor zúgását?
Az autó divatba jön
Hajts egy-két mérföldet a vidéki úton
Olyan boldog vagyok, hogy mosolyogni látlak
A kék ég alatt
Ezen az új reggelen, új reggelen
Ezen az új reggelen veled

Az éjszaka olyan gyorsan elmúlt
Mindig így van, ha velem vagy

Érzed a napsütést?
Mormota fut a patak mellett
Ez lehet az a nap, amikor minden álmom valóra válik
Olyan boldog vagyok, hogy élek
A kék ég alatt
Ezen az új reggelen, új reggelen
Ezen az új reggelen veled

Olyan boldog vagyok, hogy élek
A kék ég alatt
Ezen az új reggelen, új reggelen
Ezen az új reggelen veled
Új reggel. . .

(Fenyvesi Ottó átköltése)

MICHAEL CASTRO

A férfi, aki belenézett Coltrane szaxijába (*The Man Who Looked Into Coltrane's Horn*)

Én és jó haverom, Mitch, a Village Theatre erkélyén szorongtunk, izzadva vártuk, hogy befusson Trane¹ azon a májusi vagy júniusi nyári estén – mikor is? '67-ben? – alig múltam 22 éves, és ez volt Trane fizikai létének utolsó éve, (s ha hiszed, ha nem) az előzenekar – ezt kapd el – nem volt más, mint Ornette² és hidd el nekem, eszméletlenül fújta. Vele volt svéd bőgőse, David Izenson (a hárfakirály kopaszodó leszármazottja), egy szerény zenész olyan ritmusérzéssel és olyan könnyed pengetéssel, amivel mindig meglepi és elbűvöli a hallgatót, ahogy a vonóját végighúzza a húrokon, rávesz, hogy egy földöntúli szépség előtt kívánj hajlongani, hogy a termékeny hangformájú willendorfi vénusz barlangjába akard temetni arcod, hogy érezd bibliai ölelésének remegését.

Egy pillanat alatt beleszerettem abba a kövér, kövér hegedűbe és azon elmélgedtünk, hogyan lehet ilyen előzenekar után játszani, amelyik így megalapozza a hangulatot, felforrósítja vérünk, és olyan finomra állítja be érzékeinket, hogy látni véltük e poros klub elődjének, a Zsidó Színháznak a szellemeit lebegni a piszkos, barna függönyök körül –

a jól vasalt Menasha Skulnik³ a klezmer-kávéházi álom-kigyóbűvölőjének hangjára,

bum-bum ritmusra rázza, miközben Molly Goldberg⁴ kihajol a yenta-mennye ablakán,

ojevét int reflektorfénnyel megvilágított tenyerével! –

lótuszfülbé suttog –, az árnyékot adó szaxofon-hunyt szemekhez, amelyek

mintha a kereszt egy elveszett metróállomásának alagútjába tekintene –

1 John Coltrane (1926–1967) dzsessz-szaxofonos, zeneszerző. Klasszikus kvartettjével 1964 decemberében rögzítette hitének gyönyörű zenei formát adó *A Love Supreme* albumát.

2 Ornette Coleman

3 Lengyel születésű amerikai színész

4 Amerikai tv-sorozat szereplője

Szemfüles hajléktalan istennő keresi Trane alakját, aki immár hivatalosan késik – annyit késik, amennyiről csak egy szellem tudhat – senki nem játszott zsidó darabokat többé – haldoklik a nyelv – de a dzsessznyelv a dzsessz szellemes nyelve még él a Village Theaterben és ez a vonat, Trane, akire mindannyian vártunk hogy elvigyen messzire, ez a Trane késik.

Bár a hőmérséklet be volt állítva,
mégsem volt hűvös.
Melegünk volt és izzadtunk a poros üléseken, sodródtunk, visszánéz-
tünk oda,
ahol voltunk – New York, Lower East Side⁵,
hatvanas évek –
Kemény, hippiktől nyüzsgő,
kábszeres örültektől felajzott,
Puerto Ricó-iaktól lüktető utcák heveskednek.
Csupán a Village Theatre és a jól táplált
svábbogarak maradtak fenn a megkopott emigráns
emlékezet sztorizó napjaiból.
Majd jön Trane, Trane elrepít mindannyiunkat.
De ki tudta rajta kívül, hogy a végét járja?
Oh, persze a Nap, Sun Ra is haldoklott. Az időben. Mégis,
abban az időben...
a haldoklás leginkább Vietnám volt,
a vietnámi halál tudata
mindenhol jelen volt.
Vietnám sokunkat elkapott, de Mitch és én mentünk volna
akárhova – Kanada, börtön, sárgaház –, csak oda nem –
bevonulás elhalasztása, alkalmatlanság, igazolt elmebaj, szökés – akár-
mi,
csak elkerülni azt a hideg, huzatos ösvényt a halálba.
Kennedy már rég meghalt. Johnson⁶ felnyergelte
napalmbombáit.
Bobby, Martin, Malcolm⁷ – az ő napjaik is meg voltak számlálva.
De Trane? Trane olyan volt, mint Bird⁸, mindkettő a levegőbe
írta fel hangjait. A világűrbe. Éreztük, hogy Trane már megérkezett.

5 A Bowery, az East River tengerszoros, a Canal street és a Houston közötti város-
negyed

6 Lyndon B. Johnson

7 Robert Kennedy, Martin Luther King, Malcolm X.

8 Charlie Parker

Hallani a hátsó színpadi mozgolódást. És hirtelen,
minden csinnadratta és fanfár nélkül szétnyílt a függöny.

Sötét árnyak zsúfolódnak a homályos színpadon.
Ki lehet venni Alice⁹ mély akkordjait a zongorán
hallani Jimmy Garrison pengetését a basszusgitáron,
és mintha tapasztalt utcazenészek kísérnék őket – konga, bongó,
csörgő, gong, dob, harang, darbuka, kalimba, vibrafon – egy
bizonyos fajta kakofonikus áradást érzékeltetve egy életszerű massa
vibrál,
mintha egy menydörgés vagy egy madár gondolatát kapcsolnák
a közeli domb oldalán pörgő tornádó hangjához.
A zenekar felépített valami ősi káoszhoz hasonlót,
a közös semmiből osztották meg ezt velünk,
elállítva lélegzetünk, visszahelyezve minket a lélegzetnélküli tudatos-
ságba,
egy elektromos vihar heves feltámadásának éber felismerésébe –

és akkor, mint egy isten, Trane bukkant elő a takarásból
nagy léptékkal fújva kinyúlt a hang ujjával
az összegyűlt tömeg felé,
az élet villanása utáni állhatatos, kitartó sóvárgással,
töltve fel orkán megdolgozta szemüket
és ők és mi, mind elszálltunk –
Trane a helyzet magaslatán állt
hivatalos kinézetű, egyszerű, barna öltönyben.
Arca komoly és elmélyült, miközben a harmónia és a
ritmus határán túli hangokat fújja,
a folyópartok emlékezetének elcsent dallamait
a lélek iszapjából sóhajjal és nevetéssel és valami másféle zenével ve-
gyítve,
mintha bedrótózta volna az agyát a hangért, és azt a 90 százalékot
játssza, amit
nem szabadna használnunk, az öntudat szintjein a megfelelő pillanat-
ban talál kifejezési formákat és módokat, ihletett lélegzésével el-
nyeli a világ örületeit és háborúit,
és kiköpi minden nyers és csorba peremével együtt
fájdalmasan, robbanékonyan, pazarlóan –
elképesztően gyönyörű, nagyobb kiterjedésű motívumaiban.
Ekkor történt – hogy pontosan mikor, nem tudnám megmondani –
de egy kezdeti közösen megélt sámáni sokk után,

túl a zenei és kronologikus időhatáron –
pont akkor, amikor ezt az újonnan létrehozott tért elértük,
akkor valami érdekes dolog történt.
Egy férfi emelkedett fel padsori üléséről, mint egy sziget
a tengerből, hosszú és sovány, kopaszra nyírt fejű, kétsoros kék gyapjú
kabátos
fekete férfi állt fel, és mintha egy láthatatlan életfonal húzná, átlépte
a zene hullámainak határát, felugrott a lebegő színpadra és ott állt
vibrálva, mosolyogva, meghipnotizáltan közel a szaxofon forrásá-
hoz.
Trane nem vett róla tudomást, elmerült mérhetetlen belső világában,
a férfi mosolyogva ringatózott, miközben Coltrane zenélt... párat a *My
Favorite Things* albumról... hej, hej! hej, hej!...
miközben Trane ismét elvitt minket
azokra a feltérképezetlen helyekre, a férfi rázta,
lereagált minden egyes lökéshullámot, majd megfordult és
egy örökkévalóságnak tűnő ideig
lenézett Trane szaxofonjának mélyére,
aztán visszafordult az óceányi közönség felé azt hihetvén,
hogy Big Foot tűnt fel hirtelen
miután ő betekintést nyert a Szellemtánc prófétájának kalapjába
és az egész világot látta annak ürességében –

Trane tovább játszott, a férfi a színpadon tovább ringatózott
aztán hirtelen Trane leállt, Alice felé bólintott, hogy vezesse
a hangtenger alapját adó ütősök hömpölygését, a férfi felé fordult,
átkarolta a néma tanút, a takarás felé sétált vele
miközben isten tudja
mit suttogott a fülébe. A férfi
lekászálódott az oldalszínpad lépcsőin, visszament ülőhelyére és
Trane pillanatokon belül újra játszott s úgy, hogy elakadt a lélegzetünk
gondolatainak zakatolásától, és akkor a férfi ismét a színpadon ter-
mett,
ringatózott, grimaszolt, mosolygott és mélyre temette fejét az aranyló,
Selmer gyártmányú szaxofon csatornájában, látni lehetett, amint
a fény megcsillan
fejének kopasz barna dómján, miközben Trane kérlelhetetlen nyu-
godtsággal, szó szerint keresztüljátszotta a mágnesként odavonzott
beavatott fején – az elfojtatlan, letekeredő galaktikát, a genetikus
spirál filozofikus hangjait – láthatatlan hegycsúsról játszva
keresztül mindannyiunk fején ezeket az ismeretlen-ismerős epikus
hangokat, feltérképezett utazások ezen és más világokon át,
ami mindannyiunkat hazahozott

A Love Supreme

A Love Supreme

A Love Supreme

*

Végül

a férfi zúgó fejét rázva
elhagyta a színpadot

Végül

mind elhagytuk a színházat
hogy saját utunkat járjuk
East Village kopott utcáin

Végül

még a szellemek is ráhagyták
a Village Theatre-t
reinkarnációjára, a Fillmore East rock
palotára és hirtelen

Trane is eltűnt a színpadról
otthagya ezt a repülőt, ezt a bolygót
melynek fájdalmát, örületét és szépségét
varázslatos tüdején és lélegzetén át
megjelenítette
amin át ránk köpte gyógyító zenéjét,
gyógyító szaxofonján és hamis-arcú ajkán át,
egy éjjel Trane itthagzott minket
megérzésekkel, tanulságokkal, hangokkal,
feneketlen harangját rázva mindannyiunk fején át
mint egy kék lokomotív, Trane itthagzott minket
és tovább játszott
túl

minden háborún
és szerelmen
az örökkévalóságban
mindannyiunkban

(Gyukics Gábor fordítása)

VLADIMIR KOPICL

Nagy amerikai költemény (*Velika američka pesma*)

A balsejtelmek ellenére
a JAT-ban nem kellett csalódnom
rendkívül figyelmesek voltak, hatékonyak, szolgálatkészek
csurig égi harmóniával, éteriek, szónikusak,
még azt is ügyesen elmutogatták, mi a teendő
ha az óceánba zuhannánk,
kecses pantomimmal jelezték a drámát,
sajnálatos, hogy mást nem akartak,
pedig olyan szépek voltak, pedig kettesben
milyen boldogok lehettünk volna,
valami bolondos isteni erő sugárzott belőlük,
megható, meglepő mégis megnyugtató,
így aztán észre sem vettük,
amikor szétzúztuk a felhőket.

Nem, a JAT nem cseszte el
időben leszálltunk
a New York feletti dugó meg a vámvizsgálatról
való félelmünk ellenére
a karakteres öreg pilóta
az akció hőse
olyan mosollyal vonult el, amilyent a VOGUE-ban látni
kicsit kopott a pasi, de elmegy
valószínű, hogy már Foča és az AVNOJ előtt is repült
és tudta jól
neki már nincs mit veszíteni
a nyugdíj biztosan eltalálja,
ha igazgató nem is lett belőle.

A JFK semmihez sem hasonlítható
leírhatatlan
híres és magasságos
pláne, amikor a TWA-n megtudtam
hogy a JAT bár senkit sem utasít el
de a helyfoglalásai semmit sem érnek

három örült nap STAND BY
és végül a CAPITOL
csak LA-ban fogtam fel
mibe keveredtem.

Amerika egy lapály
de vannak hatalmas hegyek is
az eszed megáll, legalább 12-13-szor
mire NYC-ből és LA-ba érszt, megjegyzem
kicsit hideg volt az ebéd a CAPITOL-ban
majdnem lenyeltem a kiskanalat
amikor megláttam a GRAND CANYON-t
ilyen hasadék nem keletkezik minden évmillióban
és a felette meredező hólepte csúcsok után
a sivatag még inkább sivatagnak tűnik
HIGH DESERT, vagy még rosszabb, LOW DESERT
út a semmibe, kétszáz mérföld a sivatagban
hogy egy még ismertebb sivataghoz érj
odamegy a nép, megnézi, lefényképezi és elhúz haza.

Legőrijtőbbek a völgyek
amik valójában fennsíkok
síkságok a hegységek között, hegyekkel körös-körül
Death Valley, Zion, Valley of Fire
szép, az Isten mentsen meg
de már mindegyik főleg csak híres „point of interest”.
Zabriskie nem volt menő, csupán átlagos mérnök
de a Point szuper, Antonioni ráközelít
és teljesen megbolondítja nemzedékem jelentős részét
amely lassan szétszóródik, szétesik, a sivatagba vész
hogy kígyókkal a nyakában vonszolja magát még egy kicsit.

A kapitalizmus undorító
ócskapiacra emlékeztet
ahol a fiatalok még elvannak valahogy a biztosításból
a hatalom az elveszett biztonság lelki tápláléka
de néhány éjszaka a CAESARS-ban, kész ideológiai szatíra
és a vacsora a STARDUST-ban
meg az örült csajok
eladom a lelkemet a teniszért
két-három hét után megszokom a FUNKY-t
és nyelem a GREYHOUND-ot, mint a vizet:
Jugoszlávia szerencséje, hogy utálom az úszómedencéket.

Amerika tönkremenne
ha nincs Chevy és Cadillac
US ARMY és Dean Martin, a kemény fickó
Kojak nélkül oda az elsőbbség
a SEVEN UP, az Arby's és a Pizza Hut
tartja fenn Amerikát, a BULLSEYE
a DALLAS és a GENERAL HOSPITAL
meg egy kevés mormon, MX, Tonnaph, Indian Springs
a szakszervezetek és Donald kacsa
a vegasi fertő, a Mastercard
West Street, Wall Street és Woodland Hills
Gay's Power, Roy Rodgers, a személyzet
Dodgers, Disneyland, Alcatraz.

Az anyag különböző csatornákon érkezik
és irány az agy
az Angelic Dust tép és gyötör
a fű jót tesz a vérnyomásnak
a horse-tól még a százéves öregasszonynak is kinő a foga
a csecsemők mindent megisznak, ami a kezük ügyébe kerül
csak a megfelelő reklám hiányzik
Lou Reed megteszi, amit tud, Timothy teljesen tönkrement
szerencsére a nép fősvény, de mindig partira kész
a nyílegyenes autópálya fényárja mentén
LA-ba indultam és Mexikóba értem
ha nem lett volna cruise control és a PARLIAMENT
az ultra röviden, megálltam volna Barstownál
és felfaltam volna ezt az egész földet.

A feketék jó emberek
de a fehérek még rosszabbak
a szószba is belenyomják az ujjukat, és sárga csecsemőket esznek
a kutyákat macskákkal etetik és tigrisporral
hogy vadállatokká váljanak, ingyenes biztonsági szolgálattá
mert erkölcsi válság van, és a minőség értékét veszti
a vámpírok gettóba menekülnek
mert nehéz úrrá lenni a sok véren
ami a tőzsdéből folyik
amíg az AIR FORCE-ra várunk
hogy elintézzze a NEW WAVE-et és a vörösöket
hogy rendet és seprűt hozva határozottan leszálljon.

Amerika az Istennel van
de igazi meghittség nélkül
mert az Istennel nem lehet kurválkodni
nem szeretkezik pénzért
az Istennek van egy szörnyű botja és ha lesújt vele
még a fű se nő többé
elintézi a söpredéket és a dealereket
a Pentagont és az egész marketinget
a fejedáaszokat, és Dylant és a szép karácsonyi kirándulásokat
hacsak a sarló, kasza és tökmag konzern
nem észleli időben ezt a gesztust
és kiárúsítással meg nem hiúsítja
a szent mozdulatot.
(*Las Vegas – Novi Sad, 1981*)

(*Fenyvesi Ottó fordítása*)

Presseshop

Megindulni az emberi gyarlóságokon

„A nyelvnek mindent szabad. De nekem szabad-e?”
(Farkas Péter: Aforizmák)

Próbálom megfejtetni, mi az oka annak, hogy a többek között Kosuth-díjjal is kitüntetett Rakovszky Zsuzsa tavaly megjelent *Boldog vég* című novelláskötetének (Osiris, 2020) miért olyan vérszegény a recepciója, miért fogadta kissé fanyalogva a kritika (Benedek Szabolcs a könyteraszon: 2020. okt. 26.), illetve, akik valamelyest odafigyeléssel foglalkoztak vele: Svébis Bence, Kálmán C. György, Ferencz Győző miért kifogásoltak annyi mindent ebben a prózakötetben? Ferencz Győző a Literán (2020. nov. 29.) épp csak megemlítette, hogy „nincs boldog vég”. Csak nem a tavaly hetvenévesen megszerzett életműdíj is belejátszott ebbe? Ferencz Győző abból az alkalomból tekintette át az életművet.

Az ÉS 2021. március 19-i számában Svébis Bence önmagának is föladata a leckét, hogy mit is hiányol ebben a kötetben, bár kérdései valójában gyorsan megválaszolhatóak: igen, az Osiris Literatura jogosan tervezi az új sorozat második darabjaként Csehovot kiadni, mert a két szerző (Rakovszky és Csehov) minimum szemléletmódjában és az ábrázolás bizonyos vonatkozásaiban rokonítható. Olyan alapon, ahogy Spiró György a Magtárban rámutatott, hogy Csehovot félreértettük: „Csehov komédiaíró, méghozzá a kegyetlenek közül való [...], a cselekménytelen, statikus szituációi mélyén rengeteg drámaiság rejlik, s hogy azok a híres, könnyfakasztó lírai monológok valójában rettenetes közhelyek”. (210) És igen, Rakovszky, akire nagy hatást tett a Nobel-díjas kanadai történetmesélő, Alice Munro (2015-ben lefordította tőle a *Boldog árnyak tánca* című novelláskötetet, majd 2016-ban a *Nyílt titkokat*), a Literán (2021. 07. 11.) a 90 éves Munro irodalmi családfájáról elmélkedve összefüggésbe hozta őt Csehovval, ekképp: „Katherine Mansfield az első íróelőd, aki Munrót olvasva eszébe jut az embernek, és persze azt is tudni lehet, hogy Mansfieldre nagy hatással volt Csehov. Közös bennük, hogy a hétköznapi élet önmagukban jelentéktelen eseményeiből írnak nagy feszültségű novellákat. Munro világa talán valamivel derűsebb Csehovénál”. Alice Munro semmi másról nem ír, mint az emberről, csakis az emberről. „Munro szerint az a közös bennünk, emberekben, hogy bizonyos élethelyzetekben mindannyian szeretnénk elmenekülni, csak nem mindannyian tudunk”. Nos, ez a folytonos elvagyódás, még inkább menekülés a kulcsmotívuma a *Boldog vég* című Rakovszky-kötetnek is. A történetek szereplői mene-

külnek a családból, a szerelmi kapcsolatból, a házasságból, a társadalomból, a hazából, de leginkább önmaguk elől. A menekülés az a konstruktív elem, ami összekapcsolja ezeket a szövegeket. Ezzel megtaláltuk a választ Svébis Bence másik problémás kérdésére is: igen, a kötet jól szerkesztett, kohéziós erejét a mindennapokban megmutatkozó, a tetteikért felelősséget nem vállaló emberi gyarlóságok felmutatásából nyeri, a sajátosan rakovszkys szemléletű és ábrázolású „szabadulógyakorlatokból”.

Az is meglepő, hogy a kötet tengelyébe állított leghosszabb történetet (*Széplelkek*) Svébis a leggyengébbnek véli, Kálmán C. György viszont „káprázatosnak” tartja (Jelenkor, 2021, áprilisi szám). Szerintem is az, a bűnbakképzés klasszikus históriája, a házaspárok egymásra mutogatásának jól ismert esete egy Goethe korába helyezett stílusjáték (levélforma) keretei közt megjelenítve. A levelek írója, Anette (érezhetően a szerző alteregója) E/1.-ben meséli el barátnőjének a történeteket. Ez a narráció is telitalálat, Anette kívülállóként szemlélheti a majdnem családi tragédiába torkolló perpatvart: a házaspár mindkét tagja egyenlő arányban vétkezett, ki így, ki úgy. Sophie biztos anyagi háttérű férfihoz akart hozzámmenni, tulajdonképpen szerelem nélkül, a három gyerek születése után férjétől elhidegült, férje többévi túrés után viszonyt kezdett a cselédlánnyal. Végül Anette lesz a békítő (ma így mondanánk: családterapeuta), közbelépésével belátásra bírja a feleket, és itt a belátáson van a hangsúly. Ugyanis ezért kerülhetett ez az írás a kötet közepébe, mert ennek szereplői az egyedüliek, akik végül szembenéznek önmagukkal, és nem hátrálnak ki a felelősségből, nem veszik menekülőre a helyzetet, még akkor sem, ha a megoldás afféle „okos enged, számár szenved” módra sikerül. De a földi keretek között lehetséges-e tökéletes megoldás? Egyébként Anette unokafivérének, Albertnek van egy kiváló bonmot-ja, ami akár a kötet mottója is lehetne: „[...] sosem bocsátunk meg annak, aki összetöri az önmagunkról alkotott képet”. (141) Vajon az olvasó megbocsát-e a szerzőnek azért, hogy ezekben a novellákban tükröt tart elénk?

Tulajdonképpen szinte minden Rakovszky-műre rávetül a „kígyó árnyéka”. Alkalmas szimbólum ez a VS című regény főhősére nézve, de jelen van a leginkább történelmi tárgyú regényben, a Szilánkokban is, és a novellabeli történetekben is ott munkál. A boldogságra teremtett ember ősidők óta, az ősbűn következtében már nem ideális lény. Ahogy azt Richard Osmann (a brit tévés műsorvezető, A csütörtöki nyomozóklub című sikerkönyv szerzője) nyilatkozta tréfásan nemrég: „[...] ha létezne tökéletes ember, akkor azt – négy hőséire utalva – négyen együtt testesítenék meg” (ÉS, 2021. 07. 02.) A megromlott ember fő tulajdonsága az önzés, a cselekedeteit elsősorban szenvedélyei irányítják. Rakovszky egy régebbi interjúbán erről így vallott: „a szenvedélyei által rángatott ember olyan, mint a kígyó, aki fölindul a tulajdon árnyéka láttán”. (Károlyi Csaba: Non finito, 178. o.) Ezt a keserves valóságot igyekszik a szerző az új

kötetében empatikusan, megbocsátó humorral és iróniával ábrázolni. Ez új szemléletmódnak és újszerű hangnak tűnik az ő részéről, ami nagyrészt a csehovi és a munrói hatás következménye is lehet. Munro „novellái inspirálták arra, hogy a több évtizedes költői pályát, melyen később regényei is feltűntek, ezekkel a novellákkal folytassa. Nemcsak a formát adta tovább Munro, de világlátásuk is rokon” – írta Rakovszkyról Ruff Borbála az ÉS 2021. 05. 28-i számában.

A kötet címe, a *Boldog vég* is inkább ironikusan értendő, hiszen egy boldognak egyáltalán nem nevezhető élet halállal való megkoronázásáról van szó. Rakovszkynak az ember boldogságával kapcsolatosan nincsenek illúziói. Ez olyan célképzet az ember részéről, ami e földi létben maradéktalanul nem valósulhat meg. Legfeljebb egy esetben, de erről majd később. A Literán indították el a Proust-kérdőíveket, melynek során – többek között – a boldogságról is kérdezik a szerzőket. Talán nem árt tisztázni magát a fogalmat, mielőtt bármit is állítunk a novellabeli hősök küzdelmeiről.

Ezt a súlyos ontológiai kérdést Esterházy Péter a maga elegáns és könnyed módján A kitömött hattyú című művében így ragadja meg: „[...] tudjuk, hogy boldogságra vagyunk teremtve, de beérjük az örömökkal, ezért hajhásszuk az élvezeteket”. De nem áll meg itt, másutt így fogalmaz: „élni annyi, mint elveszettnek érezni magunkat. [...] Az, aki ezt elfogadja, már meg is kezdte a magára találást, már hozzá is fogott a maga igazi valóságának a feltáráshoz, már szilárd alapon áll”. Szintén a Literán a Lost-sorozatban saját „elveszettségükről” is vallanak a szerzők. Fenyvesi Ottó például megindítóan szép, költői megfogalmazással így ír erről: „[...] nem találom az utat hazafelé. Elvesztettem a fonalat, elvesztettem az egészet, már csak a részletek sejlenek. Elveszve a törmelékben. [...] A nyelv roncsai után a széthullott valóság csonkjai...” Majd megcsillan a halvány remény: „[...] a hétköznapiak ócskavastelepén az összes töredék meglesz, mi elveszett”.

Úgy vélem, hogy már itt, az elején leszögezhetjük, hogy efféle fölismerésre a *Boldog vég* hősei közül csak kevesen jutottak el, holott Rakovszky felkínálja nekik a lehetőséget.

Állítólag Einstein állította, hogy a boldogság mint cél csak a disznóknak való (Kepes András utal rá a Világkép című könyvében), s valószínűleg ezt ismerve fogalmazott József Attila önironikusan az Eszmélet című versében így: „[...] láttam a boldogságot én, / lágy volt, szőke és másfél mázsza, / Az udvar szigorú gyöpén / imbolygott göndör mosolygása. / Ledőlt a puha, lágy tócsába, / hunyorgott, rőffent még felém – / ma is látom, mily tétovázva / babrált pihéi közt a fény”.

Vörösmarty, Petőfi és Arany ugyan nem ilyen ösztönszerű érzületként tekint a fogalomra, de mindenképpen kétellyel. Kosztolányi az Esti Kornélban a fájdalom és a szenvedés hiányaként aposztrofálja a boldogsá-

got. Füst Milán az Öregség című versében egy oxymoronnal érzékelteti, hogy csak „zaklatott boldogság” létezik, mely nem csupán az idős kor velejárója. Ady egyértelműen ambivalensnek ábrázolja magát a szerelmi kapcsolatot is, mert számos keserves érzés társul hozzá: mindenekelőtt a féltékenység. De a társkapcsolatokat megmértelyezi az irigység, az önzés, a másik megalázásának szándéka is.

Ellenben Pilinszkynek van egy csodálatos megfogalmazása: „[...] a boldogság lelassult pusztulás”.

Ezt kiválthatják a pillanatnyi boldogság érzetek, melyek hosszabb távon gyógyítóak, de leginkább az lassíthatja az elmúlást, ha valaki hagyja benső emberének megtisztulását, aki hagyja kiégni önmagából a roszzat. S ha már idáig elmerészkedtünk ennek az illékony fogalomnak a megragadásában, akkor illik fölidézni Illyés Gyulától a következőt: „[...] ha a szeretetről beszélünk, nem tudunk a Szeretet himnuszánál nagyobbat mondani” (az 1 Kor. 13. f.-re utal). És innen már csak egy lépés ahhoz, ha a boldogságról beszélünk, akkor elengedhetetlen megidézni Jézus boldogmondásait (Máté 5. f.), melyben két évezrede árnyaltan áll előttünk a valódi boldogság mibenléte. És az áttekintés végén nem átallok még utalni Rabindranath Tagore gondolataira is:

„[...] a szeretet a legnagyobb boldogság, amit az ember elérhet, mert csak a szeretet által tudhatja meg azt, hogy több önmagánál, és hogy egy a mindenséggel”.

A Proust-kérdőív kapcsán eddig Jászberényi Sándor volt az, aki lakonikusan bár, de így fogalmazott: ha megszabadulunk saját önzéseinktől, az a boldogság.

Rakovszky ebben a kötetében hét viszonylag egyszerű, hétköznapi töménettel mutatja be, hogy ez a kíváncsi (ami tulajdonképpen egybeesik Rilke ismert felszólításával: „[...] változtasd meg élted!” a legnehezebb feladat az ember számára. Pedig rendkívül időszerű probléma ez, már alig marad hová hátrálnia az emberiségnek önmaga előtt. Nem kell részleteznem, fantáziálnunk se kell róla, mert már saját bőrünkön tapasztaljuk a világ állapotát, minimum a média zúdítja ránk a tény, hogy a föld, mint egy kalyiba meglódult, és a rajta lévő, mi mindannyian (saját hibánkból) végveszélybe kerültünk.

Az írástudók árulása lenne (ismét), ha nem élnének eszközükkel, a nyelvvel (melynek „mindent szabad”, még bátorítani, erősíteni is a léthelyzetük miatt szorongókat), és nem mutatnának rá arra, amit Vida Gergely így fogalmazott meg az elmúlt karanténidőszakok idején, hogy: „[...] a legjobb helyek bennünk vannak”, azaz mi hordozzuk a legnagyobb lehetőségeket életünk megváltoztatására nézve. Persze minden alkotó a maga eszköztárával, a maga szemléletének, habitusának megfelelően képes megszólítani azokat, akiket egyáltalán lehetséges.

Rakovszky a következő belénk kódolt József Attila-i etikai-alkotói parancsra („[...] s ezt az emberiséget, / hisz ember vagy, ne vesd meg”) alkalmazza a jelenben legalkalmasabb hangnemet: rendkívül megértően és együtt érzően bánik hőseivel. Esélyt ad nekik a bizonyításra, más kérdés, hogy – a történetek végkimenetelét tekintve – a szereplők, akik hús-vér emberek, önféjűségén múlik, hogy szinte minden esetben elmarad a kívánt megoldás, helyette a záróképben jön a humoros vagy ironikus csattanó, de hát végtére is irodalomról van szó, és azon belül a klasszikus novellaformáról. Bölcs, megengedő próza ez, a szerző elsősorban megidézi, felmutat, rögzít emberi (gyakran katartikus) léthelyzeteket, megoldást kínál a megoldhatatlannak tűnő házastársi, anya-fia, szülő-gyermek és egyéb társkapcsolati bonyodalmakra, a többi a szereplőkre van bízva. A felkínált megoldás hol rezignált (*Piroska*), hol pusztán a felülemelkedést munkáló (*A büntetés*), hol belátásra jutó, ez szinte egyedüli a *Szép-
lelkek* című írásban, hol – ha tetszik, ha nem – végsőként a halál hozza el a kézenfekvő választ.

Semmiképp nem „felületes és súlytalan novellákról” van szó, ahogy azt Kálmán C. György állítja.

Rakovszky bevállalja annak ábrázolását, hogy tulajdonképpen senki se szeret szembesülni saját hibáival, belátni azokat végképp nem akarja, mert a legfájóbb dolog változtatni bevett szokásainkon, elképzeléseinken. Ontológiai tény, nincs mit szépíteni rajta, hogy az ember génjeiben hordozza az engedetlenséget, nem képes elfogadni, hogy a férfi és a nő egyenértékű teremtmény, csupán a szerepük más. De mindannyiunk személyiségében vannak torz vonások. A szerző – hogy áthidalja ennek az objektív ténynek didaktikus megjelenítését – prózapoétikai eszközökhöz nyúl, stílusjátékot, helyzetkomikumot alkalmaz, rövid, de találó jellemzést ad hőseiről, álomleírásokkal is jellemzi őket, flashback technikával idézi meg a múltjukat. A prózakötet erős dramatizáltságot hordoz, számos feszültséggel telített jelenettel teszi élővé a történeteket. Ilyen például a nyomozó irodájában zajló beszélgetés, ami hiteles korfestés is egyben, vagy *Piroska* szocialista nevelési módszereinek bemutatása, vagy a hegyről leguruló nő balesete, a halált megelőző kórházi pillanatképek és még sorolhatnánk.

Igaz, ezekből az írásokból most hiányoznak a mai olvasói igényeket kielégítő témák, például a családi vagy munkahelyi abúzus, a pedofília (ennek legfeljebb árnyéka suhan át a *Sorsjegy* címűben), és nincs látványos menekülés sem, mint volt a *Hold a hetedik házban* című kötet novelláiban, vagy a *Célia* című regényben. Ezt jelen esetben a szerző rátestálja a digitális vircsaftra vagy a médiára. Ő most az emberi kapcsolatok alapszövetének szakadozottságán keresztül mutat rá az emberi szubjektum eltorzulására, arra, hogy az ember önmaga, saját erejéből nem képes betölteni valódi rendeltetését.

Rakovszky-attribútumnak tekinthető a jelennek a történelmi múlttal való összejátszatása, vagy egyenesen a cselekmény múltba helyezése; a nagyregényeinek eseményei (talán a Céliát leszámítva) mind korábbi történelmi időben zajlanak. A *Boldog vég* címlapfotója már önmagában is erről tanúskodik.

A kötet a *Piroska* című novellával kezdődik, melyből kérlelhetetlenül árad a múlt század '50-es, '60-as éveinek légköre, s egyúttal megdöbbeneti az olvasót az az abszurdnak mondható párhuzam, amit az 1956-ban még gyermekként Bécsbe menekített főhős (Tamás) később, felnőttként él át a jelenkori Budapestre látogatva egy sarki Csemegében. A négyes joghurt kettétöréséből adódó cirkusz a pénztárosnővel rendkívül árulkodó a magyar viszonyokra nézve: „[...] úgy álltunk ott, mint a szegyenpadon, a mögöttünk állók gyűlölködve méregettek minket, amiért feltartjuk a sort”. (7) Tamás pedig halásápadtan, bocsánatkérően mosolygott, a megfélemlítettek alázatával. Őt ugyanis egykoron az ÁVÓ-tól vezérelt „nevelőnő” (Piroska) idomította a kor szelleméhez, ami bizony napjainkra se tűnt el. A félelem itt mintha örökre bebetonozódott volna. A narráció kiválóan rásegít a párhuzamba állításra: a jelent egy női hang (Tamás budapesti barátnője) képviseli, a múltbeli események visszaemlékezésként Tamástól hangzanak el. Az ő mindenkori boldogtalansága kapásból borítékolható.

A nevelési szisztémát illetően a második írás szöges ellentéte az elsőnek, mivel az *Égő sün* napjainkban játszódik, s a liberális eszméken felnőtt újabb nemzedék már merőben másféle problémákkal küzd. A pénz és profit érdekeltségű teljesítménykényszeres jelenben, ebben a látszatszabadságban önmaguk rabszolgatartóivá válnak az emberek; végső tekintélyek, de önmaguk végső kizsákmányolói is, munkarobotok. Így eshet meg, hogy a két fiatal főhős, az identitászavarral küzdő Krisz és Ábel tanácstalanul néz a pályakezdés elé, mert nincs szüleiktől nyert ép életmodelljük, kilúgozódott belőlük a valós érzelem, és csalódást okoz nekik egyetlen valamirevaló próbálkozásuk is: a hajléktalanok, akiken segíteni akartak, miután egy tömbházban lakáshoz jutottak, pillanatokon belül úrhatnám kispolgárokká váltak. Ez a csehovi tragikomikus állapot szinte cselekvésképtelenné teszi hőseinket. Itt óhatatlanul beidéződik számunkra Rakovszky 1989-es híre verse, a *Decline and Fall*. A múlt rendszer elmúltával vajon mi vár ránk? Jön-e pozitív változás? Az emberben aligha.

Remek jelenettel kezdődik a *Szerелеm* című novella: a kerthelyiségben, ahová némi huzavona után betért a kirándulás során a középkorú házaspár, a férj letörölteti felesége szájáról a pörköltszáftot. Teljesen hétköznapi a pillanat, de süt belőle a feleség megalázottsága, mindaz, amit ezután a férfi narrációjából retrospektív elbeszéléssel megtudunk. Kapcsolatuk az elejétől fogva mindennek nevezhető, csak szerelemnek nem. Ironikus tehát a cím, és érthetetlen is, hogy miért házasodtak össze, amikor

a férfinban folyamatosan együtt munkált a gyűlölet és a bűntudat, már az udvarlás kezdetétől. A nő nyilván érzi a látszólagos gondoskodás mögött a lekicsinylést, a megvetést, ezért is fogja hamarosan menekülőre a dolgot. Amíg a férj fizet, ő nekilódul a domboldalnak, ágakat tör le, és gurul lefelé, az országút felé. Eközben belelátunk a férj képzelgéseibe, fantáziálásába, melynek során feltáruhnak tisztátalan vágyai. De nézzünk most magunkba: ki ne játszott volna már el gondolatban társa halálával? (Az ember egy kéjenc állat.)

A történet csattanóval zárul, valami hasonlóval, mint majd *A büntetés* című történet fog befejeződni.

Ezekben az írásokban – különös módon – a férfiak lelkivilágába enged inkább betekintést a szerző: ők a gondoskodni, védelmet nyújtani akarók (nem mindig sikerül nekik, mert vagy éretlenek rá vagy erőtleneek, vagy kifejezetten mentálisan terheltek), de ők az elsődlegesen féltékenyekedők is, és ők szenvednek leginkább szenvedélyeiktől. Az esetek többségében ők lesznek cselekedeteik kárvallottjai is.

A középpontban álló elbeszélés, a *Széplelkek* azért olyan hosszú, mert mérhetetlenül sok időbe telik (olykor egy életbe), amíg kitisztázódnak a dolgok, s az emberben megszületik a belátás, a jóvátételi szándék. Egy Bartis Attila-regény épül fel ilyen lassú lélektani lépésekben, mint ez a történet. Aki érti, mi zajlik ebben az elbeszélésben, az megdöbben a levélíró-narrátor lelkében is lezajló változáson. Lehet, kicsit didaktikus a végkifejlet, de pengeélen való átkelést zár le. És miközben Anette (a szerző rezonőreként) átvezeti a házaspárt a lelki szakadékon, közben ő maga is megváltozik: kigyógyul több nyomasztó tulajdonságából (önzés, hiúság, irigység, szenvedély) – és ez a történet igazi csattanója (147-148)!

A címadó novellában (*Boldog vég*) ismét lépésről lépésre hatolunk bele egy fiát egyedül nevelő anya szenvedéstörténetébe. A múlt század '60-as, '70-es éveiben járunk, ezt kiválóan érzékeltetik a következő korjellemzők: a fővárosban kevés lakásban van vonalas telefon, az anya (Judit) csak utcai fülkéből tudja felhívni fiát, aki huszonévesen, az itteni kilátástalan helyzet elől barátjával együtt Svédországba emigrált. Egy rokon lány kéri Judittól: „[...] megvan a telefonszáma?

Van egy telefonfülke az Árok utcában, az utca vége felé, ahonnét ingyen lehet külföldre telefonálni akármeddig..., még a pénzt is visszaadja” (171)! Vagy ugyanott, lejjebb: „Ida, az unokanővére éppen vasalt, amikor beállított hozzájuk. Vastag, gumiharisnyás lábát szétvetve állt a vasalódeszka mögött [...], egy kilyuggatott tetejű műanyag flakonból széles mozdulattal vizet spriccelt egy párnahuzatra”. Vagy: „Ircsike” (Ida lánya) „azt állította, a ház mesterné rendszeresen piszkálja: magát folytonosan itt látom, aztán nincs is ide bejelentkezve!” Vagy torokszorító a nyomozó előtti jelenet, a megfélemlítés és megalázás pillanatai. És persze Judit utlevélkérelmét rendre elutasítják.

A korhangulat árad a szövegből, emellett rakovszkys attitűd a retrospektív emlékezésekben szerepet játszó álmok, egészen a végső álomig, amit már a (közben rákos daganattal műtött anya) morfium hatására él át. Megrendítő az életből a halálba átlépés ábrázolása. „Judit tudta, hogy a világosság már a határ túloldalán van. [...], futni kezdett, nagy, tágas síkságra érkezett, ahol rengeteg ember tolongott: integettek neki, és amikor kilépett a fák közül, nevetve megtapsolták. Valamilyen idegen nyelven beszéltek [...], de mégis megértett belőle annyit, hogy örülnek érkezésének”. (184) Íme a boldog vég!

A „menny nyelvét”, mert hogy erről van szó, a lírában nemrég Tőzsér Árpád jelenítette meg hasonló érzékletességgel A nem beszélt nyelv című költeményében. (ÉS, 2021. július 30.)

A történetben az anya, szenvedései során belátta, hogy „a szeretet is lehet bálványimádás, eddig önző módon szeretett, de mostantól másképp lesz”. (173) Csakhogy arra már nem kerülhetett sor.

A fiúban csak jóval az anyja halála után szakadt át önzésének gátja, ennek leírása is fájóan érzékletes. (183) De Rakovszky jó érzékkel nem itt fejezi be a kötetét, még két rövidebb, sűrű szövésű novella következik, mindkettő férfi hangra. A *büntetés* egy ma már átlagos, válással végződő sikertelen házasság, humoros zárójelenettel. A *Sorsjegy* pedig egy kedves-szomorú Lolita-allúzió, a főhős lány neve: Dorina is erre játszik rá hangrendileg, bár végül kiderül, hogy a lányt eredetileg Annának hívták. V. Nabokov 1955-ös híres regényéhez hasonlóan a férfi főhős (egy középkorú antikvárius) pártfogásába vesz egy tisztázatlan múltú fiatal lányt, flashback-pillanatképekben idézi fel történetüket, mely végül számára szerencsétlenül zárul, minden jó szándéka ellenére a lány kijátssza, átveri.

Végül is mi az a többlet, ami feltétlen elolvasásra érdemesíti Rakovszky *Boldog vég* című kötetét? Paradox módon tulajdonképpen mindaz, amit mások hiányérzetként tüntettek fel. Mert igen, hiányzik belőle például a szerelem kvintesszenciája, ugyanis bármennyire abszurd, az korunkra kikopott az emberi kapcsolatokból. Az önzés olyan mértékű lett, hogy már szinte visszakívánnánk az egykori Piroskákat, billentsék helyre a gondolkodást, hogy megértessék: „nem te vagy a világ közepe”. (50) És mint ha a szerző azt kérdezné: jó nekünk ez így? Így élni, és így halni?

Ezek az írások arra tesznek kísérletet, hogy az olvasó még időben rájöjjön arra, amit egy klasszikus elbeszélés főhőse közvetlen halála előtt mondott ki: „[...] másképp kellett volna élnem”! Korunk embere már alig érti L. Tolsztoj: Ivan Iljics halálának üzenet jellegét. Meglehet, Rakovszky Zsuzsa kötetének hasonló végkicsengése is idegenül hat a mai olvasóra, mert ugyan ki gondol ma azzal, hogy megszabaduljon a novellákban feltárt gyötrelmes emberi tulajdonságaitól? S ha gondol is rá, hogyan lenne képes jelen állapotában önmagától megváltozni? Ehhez mindenekelőtt oda kellene fordulnia a bevezetőben említett boldogmondások szerző-

jéhez; de van-e a mai kor emberének tudomása arról, hogy már kétezer éve létezik egy hasonlóképpen gáncstalan próza, egy világos beszéd, mely segíthet. Bár abban is olvasni kell tudni a sorok között, nehogy véletlenül félreértsük.

(Rakovszky Zsuzsa: *Boldog vég, Osiris Kiadó, Budapest, 2020*)

MOSONYI KATA

Terek és idők valóság és valóság között

Petrik Iván novelláiban különös emberek szerepelnek, és nem mindennapi események történnek velük. Vagy mégsem? Petrik írásában a (mi) világ(unk) működése egyszerre mozog a banalitás és a szürrealitás, kézzelfoghatóság és álomszerűség talaján. Szürrealitása¹ (irrealitása) azonban nem csak pszichológiai alapú – hacsak az olvasóra tett hatásában nem az – hanem inkább a tér és idő kapcsolatának érdekes váltakozásait mutatja.

Az idő- és térbeliség², valamint az emlékezés-emlékezet lesz a kötet alapja, utóbbi jelenléte és hiánya. A narrátor előrevetít és jelez az olvasónak, olykor visszaszámlálás-szerűen húz a történet vége felé (*A nővérsérülések elkerülésére szolgáló oktatólakosztály*), mégis minden stabil linearitásban halad előre. Ez a felépítés magában foglalja a kronológiai és a geológiai adottságokat is: „[...] illeszkedett ez a tisztán kiejtett mondat, a nő arckifejezése és Orfon váratlan feltűnése abba az öngyilkos rendszerbe, amelyet lesütött szemű surranásból, sötét lépcsőházból, gőzölgő Bouvardból épített fel magának, amíg átért az út másik oldalára” (*Un peu trop*). A tér és idő igazolja a valós és a fiktív³, a külső (a környezetben lejátszódó) és belső (az énből lejátszódó) útvo-

¹ Petrik novelláiban jellemzően felfedezhető az a típusú én, aki a megszokott működéstől, életviteltől távol kerül, egyszerre idegenedik el és kötődik nagyon szorosan a helyzetekhez. Ehhez kapcsolódik „[...] az új regény (látszólag) személytelen, a szürrealisták automatikus írására emlékeztető” írásmódja, mely „látszólag személytelen, hiszen nem véletlen, hogy ez az írásmód a hetvenes évekre kitermeli az ön- avagy énfikciót, mint műfajt [...]” (Horváth Eszter: *A szerző és az énfikció*, In: „A szöveg kijáratai” – Tanulmányok Roland Barthes-ról, Kijárat Kiadó, Budapest, 2019, 140).

² Petrik szövegépítésére jellemző, hogy „a szimbolikus tudatot a mélység képzele alakítja ki, a paradigmát pedig a perspektíváé. »A szimbolikus tudat a jelet mély, szinte úgy mondhatnánk, geológiai dimenziókban szemléli [...]«” (Radvánszky Anikó: *Az üres jel. Jelentés és térbeliség Roland Barthes-nál*. In: „A szöveg kijáratai”. Tanulmányok Roland Barthes-ról, Kijárat Kiadó, Budapest, 2019, 121.)

³ „Nem az igazság léte kérdéses, nem az igazság vet fel kérdéseket, megoldandó problémákat, hanem a fikció terének megnyílása.” (Horváth, 2019, 143.) Petrik szövegrendszerében a fikció úgy fikció, hogy akár életrajzi elemekhez vagy valóban megtörtént eseményekhez is kapcsolódhatna. Mindez az emlékezet, térbeliség és időbeliség együttesében mozog, sajátos értelmezési kört is alakítva.

nalak összeérését⁴ is. A tér és a földrajzi elhelyezkedések, megoldások sokszor azt a benyomást keltik, hogy a szerző „a várost szöveggként közelíti meg”⁵. Helyszíneit tekintve az események magyarországi és külföldi terekben (városokban, országutakon, szállodában, bárokban, kórházban stb.) játszódnak. A helyszínek és emberek, a véletlen vagy megtervezett találkozások szereplői is, mindannyian a történetek és pozíciók igazítói, rendezői; a szövegeket így mint forgatókönyvként is lehet olvasni: „de éppen, amikor mozdult volna, Orpheusz vékony arca [...] jelent meg a kocsi ajtajában” (*Nővérsérülések*). Petrik sorshelyezeteiben a (látszólagos?) véletlenszerűség a lényeg, a tervezés és előrelátás gondolatban felépített, a gyakorlat sok esetben hoz váratlan fordulatot.

A történet általában nem lehet idilli, vagy tökéletes, vagy zökkenőmentes. Petrik rendszerint vázolja, mikor hogyan romlik el a pillanat, vagy változik meg hirtelen egy adott helyzet, és a kialakuló szituációban rövid idő alatt a leglogikusabb túlélési megoldásáról nemcsak gondolkodni, de dönteni (*Az 1-es út érzés, A tizenkét legjelentéktelenebb tény*). Élet és halál játszmaát fogalmazza meg a szerző, mely játszma az elme, az emberi agy működésének abszolút függvénye. A pillanatok összeállásának hálózata maga az emlékezet, és a pontatlan emlékezet (*Un peu trop, Odakint a rejtekéből*). A nem kristálytiszt és nem túpontos részletek illeszkedése adja ki azt az irrealitást (képlékeny valóságmezőt) és valóságon túli dimenzió jelleget⁶, amelyet az elme játéka és a memória úgymond hibái, hiányai, veszteségei alkotnak meg: „[...] hiszen természetes, hogy nem emlékszünk mindenre, ráadásul nagyon jól van ez így” (*Un peu trop*). Az emlékezet és az események, személyek megnevezésének sora (*Zárójelentés*) egyszerre ad narratív útmutatót, a szereplőnek és az olvasónak. Az események az elme, a memória, a jelen és a múlt összekötése által bizarr folyamattá válnak. Sokszor úgy alakulnak, mint egy végeláthatatlan játszma: az események egymásból egymásba szövődnek, a főhős rohan, gondolkodik, cselekszik, mint egy videójáték karaktere, akinek eszközök és lehetőségek állnak rendelkezésre az élet *pontgyűjtő* mechanizmusában. Az egymásba szövődés a szövegalakulásra is érvényes. A „szövegalakítási

⁴ Certeau, Michel de: „írott vagy nyomtatott tereprajzzal, térképvázlattal, sebtében firkantott rajzokkal [...] a térfelfogás rendszerei között megkülönböztetjük a statikus szerkezetet felvázoló »térkép«-et az »útvonaltól«, amely dinamikus, mozgás, tapasztalat révén ismeri meg és rögzíti a teret [...] egy-egy bejárando útvonalat, vagyis elsősorban tevékenységet írnak elő.” (idézi: Radvánszky, 2019, 136: Certeau, Michel de: A cselekvés művészete, ford.: Sajó Sándor–Szolláth Dávid–Z. Varga Zoltán, Kijárat Kiadó, Budapest, 124.

⁵ Radvánszky, 2019, 126. A terekkel együtt kell olvasni és gondolkodni az eseményeken. Minden ház, út, ajtó vagy asztal jelöl valamit az adott történet összefüggésében. Túlmutatnak pusztá szobaberendezésen vagy épületen.

⁶ „A »valóság« bárhol megvalósulhat, egymástól immár elválaszthatatlan testben és lélekben.” (Horváth, 2019, 144.)

technikák, az egy vagy több szövegből létrehozott újabb szöveget alakító folyamat, illetve az ily módon létrejött új szöveg”⁷ megalkotása tapasztalható Petriknél is, az események, gondolatok, vélemények, és filozofikus meglátások révén. Az új tér és új szöveg (novellánként haladva a kötetben) új középpontot alakít ki, mely azonban könnyen mozdul el, és mindig újabb viszonyítási alapot képez.⁸ Az elmozdulásnak több ponton hitelt is ad a szerző: „Miért ez a sok hűhó, hazugság? Miért csapom be saját magam? [...] hiszen természetes, hogy nem emlékszünk mindenre, ráadásul nagyon jól van ez így.” (Zárójelentés)

A szövegekben megjelenített jelenségek, látványok, érzések, ízek majd a tárgyaktól a gondolati, filozofikus terekbe mozdulás két pólust képez, illetve olyan kategóriákat, melyeket az elme a pillanatok sodrában sorakoztat fel. „Radovszkij megijed a gondolattól, hogy nem szeretne bent lenni. Felsorolja inkább mindazt, amit látni vél. Fatörzs, kő, cserepes virág, nejlonzacskó, járdaszél [...] autólámpa, hajóvonták találkozása, reggel a folyó vizéből ittam, este az ég kapujába értem, stb., stb.” (*Un peu trop*)⁹ A furcsa, ugyanakkor szimpatikus egymásmellettiségek sokasága a pokol (félelem, kínos és bizarr szituációk, halálközeli állapot), purgatórium (szobák, presszók, boltok, autók, utcák, semleges vagy összekötő terek, helyek) és paradicsom (emberi és természeti szépség, nyugalom, biztonságérzet) közegére is emlékeztet, mikor melyik érzést vagy látványt tapasztalja meg az ember (főhős). A megtapasztalás tehát lehet fizikai típusú (gasztronómiai, testi) és lelki-szellemi típusú töltekezés. Isten és az ember által megalkotott elemek hasonlóképpen két végpontot képeznek. Ezek az elemek, látványok robbannak szinte egymásba és egymásnak Petrik soraiban¹⁰. A szövegekben a „gondolatok és a hangok két ingatag, folyamatos és párhuzamos tömeget alkotnak [...]”¹¹ tehát: „csodálatosan

⁷ Maczák Ibolya: *Ugyanaz – de más. Roland Barthes és a kompilációkutatás új irányai*. In: „A szöveg kijáratai”. Tanulmányok Roland Barthes-ról, Kijárat Kiadó, Budapest, 2019, 92.

⁸ „A középpont a totalitás középpontjában foglal helyet, mivel azonban e középpont nem az övé, a totalitás középpontja másutt van. A középpont nem középpont.”. Derrida, Jacques: *A struktúra, a jel és a játék az embertudományok diszkurzusában*, ford.: Gyimesi Tímea, Helikon 1994/1-2., 22. (Idézi: Radvánszky, 2019, 129.)

⁹ „Barthes mindenhol a jelek szabad és kötetlen kiáradását pillantja meg – legyen szó a konyháról, az udvariassági formákról, a csomagolástechnikáról vagy a színházról.” (Radvánszky, 2019, 133.)

¹⁰ „Az egymástól elkülönített egységek önmagukban és jelentésüket tekintve sohasem rögzíthetők.” (Radvánszky, 2019, 126). Az ellentétek akkor érthetőek és értelmezhetőek, ha egymásból eredően érthető meg a kettő, a maguk minőségében. Petrik a földrajzi, jellembeli és én jellegű különbségeket is hasonlóképpen vezeti fel: a szereplők és helyszínek adottságai egymásra vannak hangolva, a szereplők folyamatosan kölcsönhatásban vannak egymással.

¹¹ „És ebből kiindulva [meg lehet találni] azokat a tagolásokat, amelyeket »az emberek a valóságra kényszerítenek.«” Barthes, Roland: *A szemiotológia elemei*, ford. Kelemen János, in: *A modern irodalomtudomány kialakulása – A pozitívizmustól*

sokféleképpen értelmezhető mássalhangzók hagyták el virágszirmos, vérző ajkát, és úgy bukott ki belőle a szó, ahogy színes, csillogó legyek röpködnek szét.” (*Un peu trop*).

Petrik a váltásokat és a jelenetek összehangolását filmekhez hasonlóan is alakítja, a vizualitást és a verbalitást filmszerűen kapcsolja össze. „A lapos kavicsokra türelmesen kifutó szürke víz [...] izgalmas gondolatokra készítették. Arról ábrándozott, egyszer majd hullát talál a parton.” (*Nővérsérülések elkerülése*) Egyfelől mintha a szereplők maguk is filmjeleneteket néznének, illetve benne lennének egy forgatásban, vagy magában egy virtuális másik életben, egy filmben, ami nem valós, nem a szereplő saját élete és története játszódik, mégis megéli, (el)juttatja és tapasztalja a benne megeső dolgokat. A *Memento*¹² (2000, rendezte Christopher Nolan) mellett asszociatív módon jelenik meg *Az utolsó samuráj*¹³ (2003, rendezte Edward Zwick), az *1408*¹⁴ (2007, rendezte Mikael Håfström), vagy a *Füstölő ászok* (2006, rendezte Joe Carnahan) című film is. Előfordul sok olyan jelenet (*Miami Beach Blues*, *Az 1-es út érzés*), mely emlékeztet további hollywoodi filmekre, road movie-kra, vagy a szűkebb helyeken, terekben játszódó alkotásokra, melyekben motel- vagy szállodai szobák, presszók, éttermek, vagy lakásbelsők adják meg a történetnek a szcenikus környezetét (*A nővérsérülések elkerülésére szolgáló oktatólakosztály*).

Petrik hangsúlyozza a nemlétező (neon)feliratok jelentőségét (szállodaszoba felett, kolostorbejárat felett, bár bejárata felett), az észlelés tükrében, mellyel hangsúlyozza, hogy tényleg azt látjuk-e, ami valójában nincs ott? A szöveg, a felirat elvileg mindig irányító, magyarázó, informatív funkcióval bír: hol jár, mit hol talál az ember, merre kell mennie, jó

a strukturalizmusig. Szerk.: Bókay Antal–Vilcsék Béla. Osiris, Budapest, 2001, 504. (Idézi: Radvánszky, 2019, 122.)

¹² A főszereplő, Leonard Shelby rövidtávú memóriavesztéssel (anterográd amnézia) küzd, így minden fontos, lényegi eseményt, személyt, tárgyat polaroid fényképekkel kell megörökítenie, és a képeket apró megjegyzésekkel kell ellátnia, kit, mit ábrázolnak és miért van jelentőségük. Felesége megtámadásának, bántalmazásának és meggyilkolásának ügyében kezd nyomozni a főszereplő, aki akkor került ebbe a memóriavesztéses állapotba, amikor a támadás történt. Shelby a trauma előtt történetekre emlékszik. Az emlékezet defekt működését, a valós állapotot a néző is megértheti, átélheti a film jeleneteinek összeállása mentén. A részletek, elemek szilánkokként rakódnak össze, szemszögeket jelölnek, hol az egyik, hol a másik szereplő irányából látjuk, ismerjük meg, mi is történt. Petriknél minden novellában egyszerre csak egy szemszög van, de hasonlóképpen mozognak az idő részcsekkéi.

¹³ A *Nővérsérülésekben* Nobunaga, a filmben Nobutada páncél nélkül, íjjal harcoló fiatal alakja jelenik meg.

¹⁴ A nővérsérülések elkerülésére szolgáló lakosztály vágya, nemléte, képzeletbeli jelenléte idézi az *1408* című film legfelső emeletén lévő, de szigorúan használaton kívül álló szobáját. A filmben fel lehet jutni a legfelső emeletre, de jobb, ha az ember nem jár arra, még az emeleten sem, nemhogy bent a szobában, vagy a szobában való hosszabb tartózkodással...

helyen jár-e. *A nővérsérülések elkerülésére szolgáló oktatólakosztály* azonban soha nem jelenik majd meg sehol, hiszen ez nem lokalizált hely és nem lesz az. Nincs geográfiai pontja, koordinátái, térképen nem jelölhető, ismeretlen, „[...] még nem fedezték fel” (*A nővérsérülések elkerülésére szolgáló oktatólakosztály*). Ez a *lakosztály* az emberben formálódó hely, az észlelés pedig mindenki számára saját percepcionális tér, az én által felfogott közeg, amit emlékezet, memória (tárhely) alkot. Petrik novelláinak összeolvasásakor kristályosodik ki ennek a felismerése. Egy ponton túl az álomszerűség, a jelenetek bizonytalanabb egymásutánisága lesz erőteljesebb, és ebben a bizonytalanságban sajátos személynevek is közreműködnek, mint a Karmolás a Zöld Lufin Belülről *A nővérsérülések elkerülésére szolgáló oktatólakosztály* című novellában, amit Petrik az egyik női karakternek ad. Végül, de tényleg nem utolsósorban, hiszen nem a kötet lezáró szövegében bukkan fel, de *Ackerman* figurája képviselheti a kötet egészére jellemző adottságokat, mintha egyszerre foglalná magába és képviselné magát a szerzőt (narrátort), a szereplőket, a kettős értelmű gesztusokat. Kiléte homályos, és kimondja, „[...] ez az első pillanat, amikor már nincs minden a megszokott helyén” (*A nővérsérülések elkerülésére szolgáló oktatólakosztály*).

(Petrik Iván: *Nővérsérülések – Elkerülésére szolgáló oktatólakosztály*, Kalota Művészeti Alapítvány – Napkút Kiadó, Budapest, 2021)

HÖRCHER ESZTER

NÉMETH ISTVÁN PÉTER

„Szerelmes gimnazista áll a malom hídján”

(Ágh István, a tapolcai diák)

1952-ben iskolakezdés előtt, majd még annyiszor, egy kisdíák állt a Kis-tó fölött a hídon. A Szent György-hegyre látott, jobb keze felől százados fűzfa hajtotta lombját a vízre. Szombaton indult Iszkáizról, Devecserből érkezett Tapolcára, hogy diáksapkája jelvényére a következő fölírat legyen zománcozva: Batsányi János Általános Gimnázium. Akkor a Haláp-hegy tövében egy gyönyörű érzés fogta el: „...úgy néztem le a síkságra, a kalap, koporsó, piramis alakú hegyekre, hogy a vulkánok résein túl az az aranyfény lesz az én hazám, az én messzeségem. Ragyogott a Balaton.” Ez első hétvégén már föl is fedezte magának a városkát:

„A gimnázium dombjáról lépcsőkön jutottam le a Malom-tóhoz és a malomhoz... – a vidék egyik legszebb gyöngyét találtam meg akkor. A házak úgy magasodtak körülötte, mint az olasz vagy a dalmát tengeröblöcskék körül, sokkal délebbre az Adriánál. Kis híd alatt a fölhúzott, korhadó zsilip lyukain, résein esett le a víz a törött malomkerékhez.”

Érdemes a kortárs, élő klasszikus, Ágh István életművéhez fordulni, hogy további utalásokat, fölvillanó képeket, leírásokat és verssorokat leljünk, amikből a költő arcképe és Tapolca, a kisváros metszete még pontosabban kirajzolható. Az „élő klasszikus” epithétont bátran használok, hiszen már Kabdebó Lóránt is „élő klasszikus”-nak nevezte Ágh Istvánt a *Magyar Nemzet* hasábjain. (2011. 172. sz. június 25. 35. p. – KL: *Elcsattogó csizmák*. Recenzió a költő *Hívás valahonnan* című új verses könyvéről.) S olyan kérdésekre is választ kaphatunk, hogy milyen iskolája lehetett a költőnek a hajdanvolt zárda épületében működő alma mater, milyen motívumokat nyert e környezet által egy jelentős költészet? Lőcsei Gabriella interjújából kiderül, Pápa helyett miért Tapolca lett Ágh István diákvárosa (LG interjúja: *Elpisláskolt életek*. Magyar Nemzet. 2010. 43. sz. február 13. 33. p.):

„1952-ben pedig azért helyeztek bennünket Tapolcára, hogy az ottani új középiskolának meglegyen kellő létszámban a tanulója. Eleinte sokat sírtam, át akartam kerülni Pápára, még az összeköttetés is megvolt hozzá, de aztán megismertem a tapolcai világot, és inkább maradtam. Olyan gyönyörű tájban négy évet eltölteni nem akármilyen élmény, és a gimnázium sem volt olyan gyenge, mint eleinte gondolni lehetett. Érettségi után a tanulók nyolcvan százaléka tanulhatott tovább főiskolán, egyetemen. Pápai tanárember, Széles Jenő volt az igazgatónk, ő latinos szellemet hozott az

iskolánkba. Testnevelő tanárunk mozgalmas sportéletet teremtett, a helybeli kalapácsvető olimpiai bajnok, Csermák József hatására is.”

Nem csupán 2010-ben, Lőcsei Gabriellának mesélt tapolcai diákkoráról Ágh István, de vallomásaiban szintúgy számtalanszor szólt arról, hogyan érkezett a kisvárosba? Emlékképeit olyan élességgel láttatta, mint Ottlik Géza *Iskola*-regényének a hőse, Medves Gábor, ott, a kőszegi katonai alreálban. Ágh István ide, Tapolcára, emígy érkezett:

„Tapolcára kerültem iskolába. Busszal és vonattal mehettem, két irányból. Vonattal kies völgyeken át, autóbusszal sűrű erdőkön, kopár fennsíkokon, ahol a kő kő mellett fehérlett szanaszét a szegényes fűben. Nyirádon láttam meg először a vörös embert, a bauxitbányászt, utána az erdőből kiszürkülő katonatábornok, aztán a Halápi-hegy tövében valami olyan gyönyörűséget, amit sohasem felejték el.

Ez a látvány egy tizennégy éves kamasz világhódító lelkében fürdött meg. Bár a világhódítás első foka az I/b. osztály valamelyik padja lehetett, mégis az autóbusz ülésén, mozgó bőröndöm lábbal való rögzítése közben, úgy néztem le a síkságra, a kalap, koporsó, piramis alakú hegyekre, hogy a vulkánok résein túl az az aranyfény lesz az én hazám, az én messzeségem. Ragyogott a Balaton. Haláp és Tapolca között alacsony lucfenyőerdő lesz első szerelmem tanyája; ózonillatban, árvalányhaj között, mohos köveken, tavaszi héricsek, kakukkfüvek, ezüstvirágok, kankalinok és kökörösinek között sétálgatunk, távol szüleinktől és tanárainktól.”

Ágh István emlékezése *Batsányi, bor, bauxit meg egy gimnazista* címmel a *Népszava* hasábjain, 1977. augusztus 27-én jelent meg. Bámulatos az a megfigyelőképeség, amivel kamaszként nézett szét, s aminek segítségével emlékeit fölidézte. Varga Lajos Márton dicsérte a költőt ebbéli tehetségéért: „Ágh István bámulatos megfigyelő. Mindent észlel, megforgat, ízekre szed, megvizsgál, kitapogatja összefüggéseiket, értelmüket, jelentésüket. A vaslábast a fűben, körötte a duruzsoló levegő illatát, a mályvabokrokat, a délelőtti szemfényvesztő fényeit, az esőt, a penész lepte rádiót, a föltárló sírban enyésző apát, a történelmet, s persze önmagát. Jelenben az időt. A közös időt. Valamennyiünkét. És nincs indulat benne! Szomorkás megértés és megbocsátás igen. Talán mert mindent belülről lát, testileg érez, ismer. Különleges sajátossága, hogy amit megfigyel, az már a maga lényege szerint felidézett, tisztán emlék tehát...” (VLM: *Jelenben az idő. Népszabadság*. 2008. 69. sz. március 22. 9. p.)

Íme, Ágh, azaz akkor még Nagy István első tapolcai napjának hiteles története, saját elmondásában:

„Ismeretlen utcát keresni nagy csomaggal, egyedül egy gyereknek, ismeretlennél jelentkezni lihegve, kamaszos szégyenlősséggel, aztán a megkönnyebbülés tétovasága – ez maradt bennem első tapolcai órámból. Sétálni kezdtem, de megjegyeztem minden utcát, különleges házat, hogy el ne tévedjek. A gimnázium dombjáról lépcsőn jutottam le a Ma-

lom-tóhoz és a malomhoz. Később tudtam meg, hogy a világ egyik legszebb gyöngyére találtam akkor. A házak úgy magasodtak körülötte, mint az olasz vagy a dalmát tengeröblöcskék körül sokkal délebbre, az Adriánál. Kis híd alatt a föl húzott, korhadó zsilip lyukjain, résein esett le a víz a törött malomkerékhez. Emlékezetem szerint a malom nem működött, inkább gabona- és lisztraktárnak találtam. Kiértem a főutcára, hosszan elnyúló földszintes házak közé. Arra gondoltam, hogyan lehet ilyen szép táj közepén ez a csúnya utca. Teherautók, lovas kocsik, lóganéj mindeütt, csak a pincék szellőzőnyílásából szivárgott hordódongaszagot éreztem otthonosnak. Magamat meg idegennek az idegenek között. Jó volt megpihenni a temető és a vasútállomás karéjozta ligetben. Elővettem egy forintos csokoládét, milliméterenként rágcsáltam, nyelegettem. Újra úgy gondoltam, mint mikor megláttam a törpe fenyőligetet. Milyen szép lesz minden! Délután társam érkezett, ketten aludtunk a kultúrterem közepébe állított emeletes ágyon. Akkor tudtam meg, hogy ez a gimnázium most alakult. Ez a hodály lesz a kollégiumunk. Az udvari csapnál mosakszunk.

Másnap sem a várossal, se a környék hegyeivel nem törődtem. Vártam, jöjjenek a többiek is. Szállingóztak, nagy csomagokkal, szülőkkel, hozzátartozókkal. Engem is így kellett volna, kézen fogva átadni a többieknek, amíg a vaságyak hordása, szerelése közben össze nem barátkozunk.”

Ágh István az osztálytársak neveit, jellegzetes szokásait hamarabb megismerte, mint a helyszín történelmének gazdagságát. 1977-ben emígy emlékezett: „Mennyire másképp tanultam volna a történelmet, ha tudom, hogy az osztály olajos padlója alatt valamikori kolostor köveit nyomja a föld. A városlődi karthauzi rend némasági fogadalomban élő barátai kísértették egymást, mint hangtalan szellemek, hatszáz évvel ezelőtt ezen a dombon... 1347-ben két malom kerekeit forgatta a soha be nem fagyó víz. Ha tudtam volna 1952-ben, meghatódottsággal vegyítettem volna szomorúságomat a kallódó malom láttán. Ma meg elgondolkodok, mivé lesz a világ, vagyis egy vízi malom! Szálloda! Belül kényelmes szobák a malomkövek, fogaskerekek, hajtószíjak és sziták helyén. A kijavított malomkerék az emberek álmában indul meg csupán, őrl és lisztet hullat a pirkadat és az ébredők szeme közé.”

A tapolcai gimnáziumot a város leghíresebb szülöttjéről, első forradalmár költőnkéről, Batsányi Jánosról nevezték el. Batsányi János, a tapolcai saruvarga fiának nem található már a szülőháza, ám az valóban a Malom-tó partján állt. Ágh István, aki bátyja, Nagy László közelében gyermekeskedett Felsőiskázon, korán megismerte és megszerette testvére elmondásai nyomán is költőinket, Petőfitől József Attiláig. Sőt – a bazalthegyek, a Ság és a Somló szomszédságában az egyházashegyei Berzsenyi, azaz Dani uraság szintén igazi földijének számított. Ágh István, ha vasúton utazott, akár Pápára, akár Tapolcára, Boba volt számára az átszállóhely. Beleírta *Boba, átszállóhely* című versébe, hogyan ment

a korai vonatra Döbrentei Gáborék falujának állomására: „...nem gráciás a siheder,/ hanem gubancos, csatakos, / mint ahogy mi megyünk otromba / herélteink mögött kopott / nyolcórai gimnáziumba...”

Bármerre nézett Ágh István, a hegyeken ejtett tájsebek, a bitangjára maradt kertek között, a porba-sárba fulladó kisvárosok utcáin, fájdalmas, de igazi költészettel találkozott. Nagyon érdekes az a szellemi találkozás, ami Tapolcán a Malom-tónál végképp elkerülhetetlen volt Batsányi Jánossal. Erről így vallott:

„A szállodát nem keresztelték volna Gabriellának, ha Batsányi János, első nagy forradalmár költőnk feleségét másként nevezték volna. De Baumberg Gabriella osztrák költőnő Tapolca nagyszasszonya lett. Férje itt született, a Malom-tó partján, szemben a malommal... Hogyan állhatna a varga háza évszázadokig? Helyén, az emeletes házon, gimnazista korom orvosi rendelőjén, csupán a születését jelző tábla. 1763. május 9-én jött a világra. Élete nem Tapolca volt, hanem a fél Európa. 1845-től 1934-ig a linzi temetőben nyomta a föld, azóta a tapolcai virágosodik fölötte. Emlékeim ébresztése miatt asztalomra raktam egy képeslapot. Alulról látom a malmot, a Kis-tó jobb partjáról, ahonnan a költő nézhette, bár nem ezt, amelyet feleségéről neveztek el. De a kőhídon átmehetett, onnan hajolhatott a Nagy-tóra. Kis csellék rajzottak akkor is, most is, ezer éve is. Akkorák ezek a halacsok, mint a ceruzacsonk. Óslények sokasodnak egyetlen kenyérmorzsáért. Nyáron jéghidegnek érezte a vizet, télen forrónak – így játszadozott vele a tó 16 fokos állandósága. Jég és hó között gőzölgött, gőzével örökzöld moszatok és halacsok szaga emelkedett az orráig. Gondolhatott arra is, micsoda mélységekből csordogál ez a hideg-meleg víz. S mi csak gondolhatjuk, mit gondolhatott. Verseiben nincs semmi emlékeztető. Egyetlen sorra említi Sümeg, Tapolca, Keszthely kies vidékét. Elszállt innen a világba, a forradalmak szárnyán, s már csak pénzt küld szegény testvérének Tapolcára. Mikor Tapolcára kerültem, még város sem volt a város, s nem volt benne más, csak a bor, a vasút, a barlang, a napozó kereskedők, a diákok, szabad idejünkben is menetelő katonák, Batsányi szelleme, lelkes tanárok és várost szeretők szavaiban, meg Csermák József olimpiai bajnok, aki Helsinkiben 60 méter 34 centire dobta a kalapácsot.”

Ágh István versbeli festményeit a tapolcai Malom-tó partjáról érdemes egymás mellé helyezni, mivel rögvest egy jó kérdés merül föl az olvasóban: Kié volt a vigyázó szem?

Egyszer azt olvassuk, hogy Ágh István dől a tó kőkorlátjára, s gondol Batsányira, máskor pedig azt, hogy Ágh István Batsányit képzel ugyanabba a hétköznapi bensőséges pózba, ami figyelő testtartást maga is fölvet:

„...a kőhídon átmehetett, onnan hajolhatott a Nagy-tóra.”

Több ez minden tükröződő játéknál, szellemdús szerepcserénél, hiszen Ágh István párját ritkító empátiával és mesterségbeli tudással úgy-

nevezett félálarcverseket írt, modern, ám hagyomány- és formatisztelő pastiche-okat. Lélekben azonosult az előtte járó poétákkal, 1992-ben olvashattuk *Kölcsey*-, *Vörösmarty*- és *Balassi-apokrifját* (*Apokrifák*). Utóbbi költeményének csírája megvolt már itt, Tapolcán, diákkorában. Ötven éven át hordozta szívében Balassi Bálint dallamait, mire elkészült a maradandó változattal:

*Gyermekvoltom őszén,
lengedező növény
termáltónak öblében...*

Prózában így idézte föl a 16. századi végvári költőtől való ihletet: „Középiskolás koromban verset is írtam Balassi-strófára. Még a helyzetre is emlékszem, répát szedtünk társadalmi munkában a csobánci vár közelében, szerelmes is voltam, szinte megvolt minden hozzám, hogy verset írjak. De a vers nem lett jó, csak a fülemben csengett a Balassi-strófa ritmusa.” (2010-ben költői életművéért Ágh István megkapta a Balassi-kardot.)

Az érlelődés, a készülődés évei ezek Tapolcán, de a majdani költő neve az osztálynaplóban még Nagy István. (Budapesten Czine Mihály írói névlistájából választotta ki magára számítva a legelsőt... Így lesz majd Nagyból Ágh.) A tapolcai kollégiumban megállja a helyét, *Albérleteim története* című emlékiratában külön kis fejezetet szentelt itteni diákszálásának. Mintha csak ismét Medve Gábor – nem is alaptalan – panasza-ít olvasnánk az *Iskola a határon* oldalairól. Tudjuk, mind a személyiség, mind a jellem fejlődése szempontjából senkinek sem fölöslegesek ezek a megpróbáltatások:

„1952 őszén fölvettek a tapolcai kollégiumba... Az udvari csapnál mosakodtunk a hatórai ébresztő után, sokan vagyunk egy helyen, és nem lehet tanulni, a gimnázium most alakult, a tanárok rosszak. De inkább kicsiségemről kellett volna szólnom, minden felvonuláson az utolsó sorban egyedül vagyok, és az emberek kinevetnek. A többiek mind érettebbek nálam, néhánynak már nője is volt, én meg még nem csókoltam senkit, érezték rajtam, mert mindig elpirultam.”

Ezek természetesen annak a szegény kislánknak a panaszai az első szeptember végi hazautazás alkalmából, aki még reménykedik, hogy az ismerősebb Pápára íratják át szülei. (Bátyja és nővére tanultak ott!) István, a költőpalánta, Tapolcán maradt.

Néha-néha hova máshova is menne, ahol legalább önmagával lehet a kamasz lélek, mint a kőhajításra lévő Malom-tóhoz? Ágh István ír majd verset a tengerekről, ír a Balatonról, de ugyanolyan szeretettel és pontossággal ábrázolja a tapolcai Malom-tavat is költeményeiben, ahogyan azt a nagy vizekkel tette. Legkorábbi ismert nyolcsorosa a Malom-tóról első verseskönyvében (*Szabad-e énekelni?* Bp. 1965. 57. p.) látott napvilágot:

*Csibor sétál a mélység bársonyán,
csöpp buborékok gyöngyöznek a partra,
egy undok patkány fürdik, a fejét
hullámokra tartja.*

*Vízimenyasszony alszik – a hínár,
legyezi arcát moszatok gyöngye szárnya,
a tüzeshasú béka lesben áll
katicabogárra.
(Malomtói fénykép)*

A valóság és a tündérmese képei fedik egymást, szinte szendvicdiát alkotnak. Vajon édes álma van-e a vízimenyasszonynak vagy éppen tragikusán álomtalan és élettelen, akár Ofélia? A válaszra egészen Ágh István 2005-ben megjelent kötetéig kellett várnunk (*A megtalált időből*. 33–34. p.). Akkor folytatta a fiatalkori versét:

*Csibor sétál a mélység bársonyán,
csöpp buborékok gyöngyöznek a partra,
egy undok patkány fürdik, a fejét
hullámokra tartja.*

*Vízimenyasszony alszik – a hínár,
legyezi arcát moszatok gyöngye szárnya,
a tüzeshasú béka lesben áll
katicabogárra.*

*És most, aki a képről lemaradt,
harmincöt év után visszaképzeli magára:
szerelmes gimnazista áll
a malom hídján, két szeme
Györgyi Klára iker-gyöngyháza,
ábrándok valósága süt
szeméből a tavontúli házra,
a képről ő is lemaradt,
csak tüzeshasú béka lesben áll
katicabogárra,
pedig a „húsos tomporod”,
a „ringás hegyes melleden”,
hínárban ázó aktfotók,
idegen, meztelen gerjedelem
vízimenyasszonyra kopírozása,
s Klári számtan irkája,
csöpp buborékok gyöngyöznek a partra,*

*de aki nincs ott, víz gőzében áll, vár
 novemberi vasárnap késő délután,
 ködbe bújik oly ágyízért,
 miért harmincöt év jövődőt is
 eladna, hajzatával szeretkezik
 a gimnazista-sapka.
 (A tapolcai fényképhez: Malomtó)*

Idill nélküli, de csalogató érzések kerítik hatalmukba a diákot. Ezek közül, bizony, a Malom-tavon túlra kell már szökni. Annál is inkább, ha a tó elfolyó vize a városkából egy lány vagy éppen bátyja felé tart. A Szent György-hegytől jobbra. Szigliget irányába. Idősebb költőként is intenzíven éli újra ezeket az élményeit:

*Nem akartam én aranyat,
 csak kenyeret, órámra láncot,
 hogy időm el ne vesszen,
 lássam percem a szerelemben.*

*Ragyogjon nemzetségem,
 mint harmat a réten,
 halszemek a Balatonban,
 ablakok a Szent György-hegyi pincéken.
 (Álmaim elő- és utószava)*

*Zenélő kagyló Szigliget öble,
 lefordítja a macska-könyörgést
 hegedűre, kukorékolást trombitára,
 motor-cintányér, vonat-nagybőgő
 összhangzata szelídül
 szivárványos szimfóniába,
 s mintha a Tapolca sodorna,
 föléje álllok, s mintha
 ez a fekete víz is állna,
 csak én váltam e majdnem-torkolatnál
 diákból öregbe, vándiákba,
 akkora szakállam lehetne,
 akár a decemberi kócszínű fű,
 arcom keserű kéreg,
 levegőt takarító söprű,
 szélfújta jegenye söpör meg.*

*Látom magam a víz színén kiterítve
évtizedek után, és előbb kimászva
iszap-harisnyanadrágban,
moszatos trikóban, s a magyar
költészet fehér lepkéjéről
kék szitakötő rebben románcba,
mocsárszagú meleg Éden, ahol
ivarsejtjeim kislányaimmá szaporodnak,
itt vagyok aki ott vagy,
te lányos arcú angyal, te meg én.
Becsteleníthetetlenül azóta is,
rétek, vulkánok, füzesek, jegenyések,
rövid ladikozás Tapolcától Balatonig,
ha okádékon járó lábam idetéved,
alkonyatom árnyékomat kioltja,
tengerré terjedt hideg izzás
hazatérő varjúból feketeséget,
nagy mészvirágok mögöttem a nyírfák.
(A Tapolcánál)*

Hogy végre egészen felnőtt legyen, sóvárog a Szerelem után, ám van egy másik – hasonlóan végzetes és életre szóló – vágy is a kamaszban, amely hasonló erővel rántja magához: a költészet.

1950 karácsonyára Juhász Ferentől dedikált könyvet kapott ajándékba, az *Apám* címűt. Akkor mindössze tizenkét esztendő volt. Ha átlépünk az első tanév második félévébe, akkor még érthetőbb, hogy kis időre miért is hagyja hátra Tapolca zárdaépületét a biciklin is szállni vágyó diák? A szigligeti Alkotóházban (volt Puteani–Esterházy-kastély) bátyja körött ott találja a magyar irodalom színe-javát:

„Elsős tapolcai gimnazistaként az Esterházy-kastély tiltott kapuja előtt, a szépséges őszi kiránduláson nem sejtettem, májusban már bátyám, Nagy László miatt gyalogolok tíz kilométert Szigligetre. 1953 májusában a nagy munkák közepébe toppantom, még nem nyílt meg az Alkotóház, ahol levele szerint bátyám is ott lett volna. A fűrészpáros, faforgácsos, mészfoltos épületben egy kopasz óriás mordult rám: Mit keresel te itt? Ki az? Nem ismertem Sós úr nevét és pozícióját, rigolyáit akkor ismertem meg, mikor már nem kellett fölöslegesen odagyalogolnom. Többször laktam a 24-es szobában íróként. Diákkoromban bátyámék itt titkoltak éjszakára (minthogy állatokat behozni tilos, a vendégek reggeltől estig tartózkodhatnak az alkotóházban). A kamasz nem sznobságból rajongott, de tiszta szeretetből, és csodálkozással azok iránt, akikről olyan sokat hallott; a rajongó mindent megjegyzett, és töretlenül büszke volt.

1955. május elsején kölcsön biciklivel érkeztem. Délelőtt Veres Péter benézett hosszú beszélgetésre, sült keszeggel kínált, s visszafordult kollégáihoz; inkább azt hallgattam és torkomon akadt a szálla. Szántó Piroska üvegre fest halat, virágot, rászorítja a papírt, kísérletezik, kedvesen élvezi, mikor a harkályt fakopogtató madárnak mondom. Vas István lelkesen villogtatja a külföldi költő bravúryait. Csernus Tiborék elfoglalják a várat a május nyármelegében.” (*Szigliget, magyar irodalom*)

Amikor 1978-ban már elismert, rangos költőként vette át beutalóját a szigligeti Alkotóházba, ugyanazt a szobát kapta, mint 1955-ben testvérbátyja, akit Tapolcáról meglátogatott. Maguk a verssorok tanúskodnak erről, s nyitott könyv előttünk az élete; mit érzett a batsányis kisdiák 1955-ben, s mit keserű felnőttként 1978-ban, abban az esztendőben, amikor meghalt testvérbátyja, Nagy László.

*Mikor 1955-ben a tapolcai gimnáziumból
elbicliztem hozzád kölcsönvett két keréken,
most ülni abban az udvarházban, ebben a házban,
belülről kifelé néznem,
most járni abban a szobában,
ahol fattyúnak mondtak téged
fattyúnak rúgott szerelmed arborétumában,
ibolyanyíláskor egy barna Ady-próza-kötet
volt az ebédrészem,
itt maradni hagyatéknak,
sírod virágaira hányt ganéjnak,
mikor 1955-ben a tapolcai gimnáziumba
mentem innen böjti szelekben vágva-csapva,
a Szent György-hegyi orgonák
zúgását bicikliküllőm csikorgatta,
húsvéti ibolya lett a könnyem,
mikor most,
mikor akkor 1955-ben
szüretelők, kukoricázók álmából
a tapolcai úton józanul példákhoz részegedtem,
ahogy most idejöttem,
különben, nemkülönben,
ugatnak a szigeti kutyák,
áll régi árva gólyapár magában,
egy repülőgép dörög rajta át,
segítsd levernem keresztje hamis Krisztusát
üres pohárral.*

(Haza-fiam – Ebben a szigligeti szobában – 1978-ban)

A négy esztendő úgy szaladt el, mint a Malom-tavon egyetlen vízipók. Egyszer csak ott áll az érettségi bizottság előtt... 1956 az évszám. Érdekes lélektani jelenség, hogy e vizsga után a meglett férfiak, családapák, de még az idősek álmaiba is nyomasztón tér vissza meg vissza azoknak, akiknek amúgy sikerült. Ágh Istvánnak szintén, leérettségizett és ősszel már a fővárosban találjuk, ahol bátyja, Nagy László évek óta élt s dolgozott. Csak a szorongás ne nőtt volna benne az évekkel! De nőtt. Erre több magyarázat létezik. Az egyik kézenfekvő, hiszen nem is kell okvetlen érettségi, e felnőtté válás rítus során elszenvedett kudarcra gondolnunk, az első komoly megfelelési kényszer életre szólón könnyen megsebezheti az egyént. Kosztolányi Dezső *Aranyasárkány* című regényében is ezt olvastam a maturandusok nagy napjáról: „Hát csakugyan itt volt, hihetetlen gyorsan, az érettségi, az a gyehenna, melyről ősz urak is verejtékezve álmodnak, harminc-negyven év múlva.” Kosztolányi e regénye 1925-ben látott napvilágot, Ágh István *Érettségi* című költeménye pedig – a költő *A megtalált időből* című kötetében – 2005-ben:

*Mit jelent ez a visszatérő álom?
évtizedek múltán is, öreg fejjel
kellene, azt se tudom, melyik tárgyból,
egy másik érettségim megfelelnem,
de nincs tanár és nem talállok könyvet,
csupán a vizsga napja van kitűzve,
s mind közelebb a rettegett időpont,
mintha valami vég előtti pánik
sodorna el, s egy gőzölgő malomtó
hídján szeretnék nyugalmat találni,
vagy inkább választ, ha nem elégséges
a kitűnő sem, mire jó az érdem,
milyen elfojtott félelemből éled,
amit vizsgaláznak véltem akkor,
s nem csillapítható már semmiféle
varázsszerrel, bűvös szőlőcukorral,
s az ébredést halasztja mindig újra,
hogy átjutottam-e vagy belebuktam.*

Átjutott. Nem bukott bele. Igaz, ősszel, 1956 őszén majdnem a Parlament előtti sortűz áldozata lett egyetemistaként: „Még bőrröndöm is izgult, mikor leszálltam a 61-es villamosról, és megindultam a Himfy utca emelkedőjén. Magabiztosabb voltam négy éve Tapolcán, akkor elsős gimnazista, most gólyafióka az egyetemen, a Gellért-hegyi Eötvös kollégium kapujában, idegen szoba- és évfolyamtársak között.” A rendhagyóan kezdődő tanév októberében arra eszmélt, hogy agyonlőtt holtak fekszenek körülötte a Kossuth téren. „Máig combomban az Urálban gyártott agyú-

golyó repesze.” (Költő- és diáktársa, Papp Árpád is egy akkori lövedéket hordozott lábában haláláig.) Nem csoda, hogy Tapolcán „magabiztosabb” volt. Költőtársa, Buda Ferenc szerint felnőtté tankok tiporták ezt a nemzedéket. Ágh István növekvő szorongásának ez a másik, sokkalta valószínűbb oka, mint a tapolcai vizsgadrukk.

A pesti egyetemi évek után majd többször is visszatér a költő középiskolájának kedves színhelyére, a diákvárosba, ahol együtt szerepelt például Simon Istvánnal. (Lásd *Bazsiban Simonéknál* című versét!) Tapolca gimnáziuma és Malom-tava éppolyan fontos motívuma lett Ágh István költészetének, miképpen Podolin és folyója, a Poprád Krúdy Gyula lírai prózájának. Az írók – Krúdyról szintén elmondható – többnyire igen jó emlékezők. Marcel Proust is az eltűnt idő nyomába ered nagyregényében. Ágh István tapolcai utazásai sem csupán a Balaton-felvidéki vasúthálózat nyomtávján haladnak, hanem sokkalta inkább (s szabadabban!) futnak a belső, lelki tájakon. Proust regénycímével Ágh István szinte felel: a dunántúli költő nem keresett, hanem már megtalált, beazonosított emlékekből komponál. (*Az eltűnt idő nyomában* francia regényfolyam után így lesz egy karcsú, ám hihetetlen lírai tömörítéssel alkotott magyar verses könyv: *A megtalált időből*.) Az el sem kallódott vagy megőrzött emlékekből még akkor is épülhet olyan benső vár, amely minden kamaszkori bizonytalanságot, indulatos igazságérzetet és eszményt tisztán megoltalmaz, amikor a jövőendő már nem feltétlenül szolgálja a művész elemi komfortérzetét térben és időben. Ágh István, aki pályája során mindedig keseredni érezte a föld héját, nem véletlenül tartja oly fontosnak József Attila sóhaját, miszerint jegyet szerezni azért kell, hogy önmagunkhoz elutazhassunk. Ennél kevesebbet Ágh István csak azért sem akarhatott, mert a szembenézést önmagával sohasem kerülte. Ingmar Bergman filmjéből tudjuk, hogy az önmagunkkal való szembenézés talán a legrettenetesebb! Isak Borg professzornak (*A nap vége* című film elején, 1957-ben) egy koporsóból kicsusszanó holttest ragadja meg a kezét: önmaga. A költő vivisekciós bátorsággal állta az efféle találkozásokat, sőt remek alkotásokban tudósított róluk. Ágh István magyarországi félelme a svéd filmrendezőjénél is aggasztóbb lenne? Igen, mivel a tétje feltétlen nagyobb: Vajon létezik-e egyáltalán még találkozás régi önmagunkkal? Viszontláthatjuk-e egykori önmagunkat? Vagy tényleg üres ama koporsó?

Nem csupán a föld héja, befelé is keseredtek itt emberek. Köztük a költő. A diákkori kisváros jottányit sem lett szebb, sőt az új gimnázium épületét az érettségi találkozóra ideutazó még otthontalanabbnak látta, mint a hajdanvolt, vaságyakkal zsúfolt kultúrtermet. A Malom-tó renovált épületeinek s a vízbe telepített idegen eredetű színes koi pontyoknak a látványa sem volt képes földeríteni Ághot. Az ezredfordulóra anakronisztikussá vált bauxit-bányászatnak létesített múzeumot alma materének épületében a költő, elgondolhatjuk, mennyi szomorúsággal járta végig

tárlóit, jóllehet Tapolca kizárólag e vörös kőzetnek köszönhetette, hogy városi rangra emelkedett:

*Olyan szokásos megkönnyebbüléssel
szállsz ki, mint szoktál minden utazáskor,
hogy végre itt vagy, s azt se veszed észre,
milyen szenvtelen, pedig ez a város
volt életed másik fontosabb része.*

*Legalább attól lennél meghatódva
hogy a peron, a resti, a kijárat
úgy fogad megint már fél század óta,
ahogy a vonat felől mindig láttad,
a négy esztendő az sem igazolja?*

*És a liget! Mikor a padon ültél,
senki földjén tengődő kollégista,
olcsó csokoládén keserülvén
ábrándoztál, híressé alakítva
jövődöt, melyből már visszajöttél.*

*Bár szálloda lett a dohos malomból,
és a zsilipre sikló vízi patkány
után hatalmas fölhizlalt aranyhal,
s kivel a tó téli gőzébe bújtál,
az sem segít találkozni magaddal.*

*Közeledhetsz-e úgy az iskolához,
ha múzeum, és semmi köze hozzád,
bányász fúrófejekkel teli tárlók
bontották szét a gimnázium múltját,
máshol keresd az érettségi tablót.*

*Egy emléktelen kocka-épületben
elévült neved szerint vagy kiírva,
megannyi név meg fénykép mellé tűzve
élők és holtak társaként, akik ma,
ki tudja, hányan gyűlnek újra össze.*

*Indítson meg, hogy régi szállásodból
nyitották ezt a vendéglőt? s hogy éppen
itt lehetnél valamiképp hasonló,
ágyad helyén az asztal, csupa étel,
ital, és lányok!, s mindenféle képzet.*

*A Ballag már a... nóta dallamára
virágtalan, fehér orgonaillat
fojtogat, mint sírás előtt a bánat,
s valami fénylő mélység fölött siklat
az egyszeri, igaz se volt varázslat.*

*Hiszen leginkább magadnak hiányzol,
bár anekdota lettél, s egyre hosszabb,
hozzá egy korsó sör vagy két pohár bor,
mit az örök rántott szelethez hoznak,
hozzá egy korsó sör vagy két pohár bor.
(Érettségi találkozó)*

A költemény magas rendű esztétikai rangja előtt meg kell hajtanunk a fejünket, különösképpen azért, mert többségében a rút és/vagy a kétséges értékek halmazából válogat, azon képekből építkezik. A végeredmény pedig korántsem azonos a nihillel, a pusztulással, hanem igen finom, reszkető egyensúlyt teremt, még ha refrénszerűen a dionüszoszi – nem pedig az apollói – kultúra rekvizitumait villantja is fel. (Ez a kultúrátlan kultúra a közösséginek kikiáltott társadalmi rendszer nyomorúságának meg nem haladott viszonyait fájdalmasan, de érzékletesen tükrözik: örök rántott szelet, egy korsó sör vagy két pohár bor.) Illyés Gyula jut eszembe: A költő lehet reménytelen, de a verse soha. Ágh István nem szépíti az emlékeit, a jelenben is illúziótlanul néz szét, mégis tapolcai diákkorának igézetében írja a verset. Amíg keseredik a föld héja, s amíg a költő önmagától is megmérgeződik, mégis a költészet az egyedüli, amely által új rendbe képes állítani a külső és belső világ elemeit. Ha valami, akkor a művészt és embert a teremtett világa tartja meg. Szavával élve: az *ellenméreg*.

A költő első tapolcai emlékei maholnap hetven esztendő távolából lépnek vers- és prózasoraiból elénk. Az alábbi idézet-részlet születése pedig több mint harminc évvel követte Ágh István ballagási ünnepélyét. Hiszem, hogy éppen a dolgozatom végszavára leltem: „Ma jobban szeretném ezt a várost, mint hajdanában. Akkor még nagyközségnek nevezték. Diákkoromra már csak a régi utcák emlékeztetnek. A Csobánc utcában semmi sem változott, maradt a paraszt és iparos házak sora, melyek azért módosabbak voltak a falusiakénál. A ciprusfa még bókol a szélben. A bolt is a régi. De arra az utcára, ahol első tapolcai napomon végigmentem, már rá sem ismerek. Irodaházak, új lakóházak, a Fő utcától északra autóbusz-pályaudvar, étterem, áruház. Új a gimnázium is. Keleten a bauxitbányászok lakótelepe, Ypszilon alakú paloták készen és épülőben. Láttam őszi alkonyatban, ezüstös ragyogásukat, ahogy a Bakony felé elhagytam a várost, mintha angyalserg akart volna rászállni a városra.”

SOMOGYI CSABA

Tányértörés nélkül

Egy szűk látótérbe szorult
dialógus mentén tagadtad
meg a mondatod alanyát.
Évek óta nem írsz, mégis
próbállak behelyettesíteni
minden tagmondatba.
A beszélő szándék változatlan.

Borral felitatott hétköznapiak
terítéke lettél tányértörés nélkül.
Másokkal való beszélgetés után
a félig használt késeket
akkurátusan az asztalfiókba
helyezzük. Sebtapaszba
töröljük a szánkat.

A fecskék délre repülnek

Az erdő bennünk folytatódik.
Magunk mögött hagyott
riadt szőrendek nyílnak újra.
A jelentése én vagyok.

Februári lábnyomokban
megbúvó töredezett ködrétegek.
Szavaid közt szítál a felismerés.
Elkészett oldódást várunk.

A szájpadráson lazult közlések,
kinyilatkoztatásra várnak.
Minden mondat zárvatermő.
Ez egy raktározó életmód.

Világszám

Az elefántok elfelejtettek
hazudni. Benzint prüszkölnek
hátukra, miközben a rinocéroszok
társ nélkül határozzák magukat
egy bolygó alakú territóriumon.
A gorillahátú hegyekre már
nem emlékszik senki, talán
egykor a hiányzó sáncszem
tanúja volt. A homokban félig
rajzolt részletek, tükröződő
algás alkonyok. Polisztirol
fészkek úsznak felénk,
ez egy elpocsékolt vízrajz.
A hiénák lakomájáról
nem beszélünk, helyette
ostorvégtagok üvöltik:
világszám!

Emberarcú halászok

Láttam, ahogy az ember vedlett,
parancsra vagy nélküle. Láttam,
ahogy szögesdróttal takarja el
a napot.
Hallottam lövedékek közt imákat,
ahogy visszhangoznak minket.
Ahogy becsukja szemét az Isten,
hallottam égboltról ránk omló
templomot.
Ízleltem benzinszagú békét,
ahogy tompítja a nemlétet.
Nyelv alatt mustárgázzsínű
kevert emlékek egymásba
bomlanak.
Láttam acélhálóban uszonytemetőt,
láttam emberarcú halászokat, és láttam,
ahogy minden menekülő halat vízbe
fojtanak.

PISTOLI LEOPOLD

Laura őrmester kalandjai

A Mértékletesség azt jelzi, hogy meg kell találni az arany középutat, a harmóniát az ellentétes erők között.

Most a Szakácsnak csillogtak a szemei. Megnyalta a szája szélét, lát-szott, hogy kérdezni akar valamit, aztán ránézett a Szobalányra, és csak lemondóan legyintett.

Elfogytak az emberek, el a történetek. Unatkozva nézegették a szőnyeg mintázatát. Füzi ásított.

– Van ám még egy magyar család a panzióban – vetette fel a Vízeze-tékszerelő. – Az előbb találkoztam velük, ahogy a másik oldalról jöttem. Van velük egy tündéri kisfiú is. Csodálom, hogy még nem jöttek ide. De majd csak idetalálnak.

– Tényleg! – jutott eszébe a Szobalánynak is. – Tényleg van itt még egy magyar család.

– És csak most mondjátok? – nézett rá Füzi. – Szólhatnánk nekik. Tel-jesen kifogytunk a történetekből.

– Hááát... nem is tudom – habozott a Szobalány. – Kisgyerekek van-nak. De azért megpróbálhatom – azzal felemelkedett, de nem kellett fel-mennie a családért. Jöttek azok maguktól.

– Excuse me... á, maga is itt van Magdika... a szobánkban nincs fű-tés... – nézett a Szobalányra a középkorú, őszülő férfi.

– Sehol nincs. Elment az áram. De itt jó meleg van a kandalló mellett. Jöjjenek csak be. Ők itt mind magyarok – mutatott körbe a Szobalány.

– Jó napot kívánok! Engedjék meg, hogy bemutatkozzunk – lépett bel-jebb az őszes úr, s a szélesre tárt ajtón egy nagyon fiatal nő és egy há-rom-négy éves forma kisgyerek nyomakodott be.

– Ács József vagyok.

– Ács Józsefné, Marika – szólalt meg az anyuka, aki nem lehetett idő-sebb a Szobalánynál, majd maga elé tolta kisfiát – Mutatkozz be te is szé-pen, Krisztiánka.

– Sam tűzoltó vagyok – közölte Krisztián magabiztosan, majd ránézett a Szobalányra, akit már többször látott, és aki tetszett is neki – És a Pók-ember is – jelentette ki jelentősegteljesen a Szobalány szemébe nézve.

Ács Józsefné, Marika még mindig a küszöbön állt. Józsefre nézett, az-tán a többiekre:

– Az az igazság, hogy... szóval Krisztiánka... három napig az ágyat nyomta, csak ma kelt fel... és olyan szépen sütött a nap, hogy kimentünk

vele sétálni....volt egy kis hőemelkedése... de már nincs, és nem is köhögött – nézett körül riadtan.

Az Írónő kicsit megborzongott, de mivel a fiúcska makkegészségesnek tűnt, a Katona fennsőbbiségesen legyintett:

– Persze, jöjjenek nyugodtan. Ha a koronavírus lett volna, nem múlik el három nap alatt. Meg különben is, hová mennének. Az egész házban csak itt van fűtés, amíg meg nem jön a villanyszerelő.

– Ha nagy leszek, feleségül veszem a Magdít – jelentette ki Krisztián, és megint a Szobalányra nézett. Füzinek eszébe jutott, hogy a Szobalányt tényleg Magdolna Évának hívják, de érezte, hogy a vezetéknévén hiába is törné a fejét. A lánykérés eldöntötte a helyzetet. A feszültség egy közös nevetésben oldódott fel. A kisfiú a tűz elé telepedett, kijelölve ezzel a szülei helyét is, és a szőnyegen kezdte tologatni a kezében tartott játék markolót.

– Húzzatok ti is kártyát – mondta hirtelen a katonafeleség.

Füzi nyugodt volt. A Halál már nem volt a pakliban, a többit meg ki lehet magyarázni valahogy.

Marika húzott először. A tizennegyedik lapot, a Mértékletességet húzta.

– Igen, azt hiszem, tudom, mit jelent.

Régiesen, de nagyon gördülékenyen szépen beszélt, úgy, mintha történetet olvasna.

– Az én életem nem túl érdekes, de volt egy nagynéném, Laura de Lolly őrmester, szanitéc, nővér, aki orvosokért rajongott, *félvilági férfiakat szeretett, és tisztességes urak bolondultak utána. A hadseregnél szolgált, később költőné lett vidéken, legvégül jó barátnő, hűséges, kitartó, mindenre használható cimborá. Öregségére falura vonult, filozófus lett,*¹ és kormánytisztviselő a falusi önkormányzatnál. Ő mindig azt mondta, hogy mértékletesnek kell lenni. Még a mértékletességben is.² Hadd meséljek róla! Nagynéném kiváló ember volt, s évtizedes kormánytisztviselői szokását jóval nyugdíjazása után is megtartotta: kizárólag munkaidőben tudott írni, állami számítógépen, állami papírra.

A nyomtatópatronban régen beszáradt a tinta, a billentyűzeten vastag por ült, és a mutatóujjak elszoktak a gépeléstől, midőn anyai nagynéném, Laura de Lolly ismét letelepedett laptopjához, és folytatta blogját – mert hiszen ebben az időben, midőn Laura élt, mindenki blogot írt és fényképeket posztolt.

„Drága Bredklúni! – írta a fake facebookoldalnak címezve sorait, amit még évekkel korábban hozott létre abból a célból, hogy megadhassa Tinderen és jókat szórakozzon mások társskereső aktivitásán, no meg hogy láthassa azoknak a volt szeretőinek csalfaságait, akik letiltották. – Engedd

¹ Krúdy Gyula: Hazugság az ősről

² James Hilton. A Kék Hold völgye

meg nekem, hogy mielőtt folytatnám feljegyzéseimet az iraki háborúról – úgyis mint Operation Iraqi Freedom, azaz OIF, vagy még pontosabban OIL – egy kis kitérőt tegyek. A közeli napokban, amikor a Nap a Ráktérítőn átjutott, és az éjszakák forrók és porszagúak, mint egykor Bagdadban, hol a Combined Joint Task Force Sevennél szolgáltam, és rosszakaróim szerint kétes tisztességű férfakkal tartottam fenn rövid távú kapcsolatok, amiből persze egy szó sem igaz, szóval akkor valami történt velem, amit később nem szeretnék elfelejteni. Beveszem tehát gyorsan a Cavintont, de le is írom frissen, melegiben, illatosan: mint a most leszakított rózsa az üvegházban – olyan ez a történet.” Így kezdte anyai nagynéném régen abbahagyott blogjának folytatását. Aztán körülbelül a következő történettel kedveskedett kitalált unokaöccsének, Bredklúninak.

Nagynéném napi testmozgását – ritmikus szexaerobik és tantrajóga – a tó partján lévő konditeremben szokta elvégezni, mert mindig szerette a vizet. Az edzés után itt sétálgatott nagynéném, és képzeletben bizonyára a tévébeli Mónikával valamely salsa és kizomba parti férfi felhozatalát és zeneszámaait beszélte át.

És egy nap nagynéném, Laura de Lollypop valóban találkozott Mónikával, sőt Monique-kel. Mónika most narancssárga lenvászon inget, hófehér nadrágot és papucscipőt viselt. Mónika polgári foglalkozásai: életvezetési tanácsadás (life coach), celebség, rendszergazdaság, informatikusság, telemarketing, a kisvárosi rádió zenei részlegének szerkesztése, influenzaszerség, frissítő masszázs és felnőtt tartalmú filmekben történő szereplés, valamint hasonló bűvészetek voltak, de nem riadt meg attól sem, hogy elmebeteg urakat, sőt, életközépi válságban lévő vidéki férjes asszonyokat mulattasson. Végeredményben azonban egyetlen foglalkozása volt Mónikának: a költészet.

Nagynéném – de Lollypop – egy ideig tétovázott, hogy előkelő rokonnaira való tekintettel megbarátkozzon Mónikával. Mónikát a városkában, Láposegerváron élvezetési tanácsadónak nevezték. A fiatalemberek gúnyos kacajjal fordították el tekintetüket a MILF, de inkább GILF kategóriájú Mónika ábrándos, búskomor pillantása és finom, őszi hervadásnak indult alakja láttán. Hogy aztán hajnalban meztelenül lássák álmaikban, és ne értsék és szégyelljék magukat. Míg a korban és testben megtermettebb, egészségesebb urak – akik olyan hölgyek ismeretségére vágytak, akik Mónikának legjobb esetben is csak lányai, de valójában inkább unokái lehettek volna – csupán megvetéssel mérték végig Mónikát, aki a jelesebb vállak, bicepszek és pénztárcák után szinte magánkívül sóhajtott. Majd bűnös cselekedeten érték Mónikát: több facebook és messenger fiókot feltört, hogy fiatal férfiakra fényképeket szerezzen, s nekik olyan fényképeket küldjön, amelyeket csak aktuális udvarlójuknak szánnak a hölgyek.

(Minden kornak meg van a maga divatja: másfél évszázada még göndör tincseket ajándékoztak a kisasszonyok bensőséges barátaiknak, kis

göndör tincseket még az egyenes hajszerűak is. Vajon honnan származhattak hát azok a fürtöcskék, amelyek olyan aprók voltak, hogy a sütővas semmiképpen nem foghatta őket? Ki tudhatja? Talán azok a fiatal lányok, akik ruha rejtette testrészeik fotójával lepik meg udvarlóikat, talán ők tudják, és senki más. Talán ők tudják azokat a varázslatokat, amik rítusukban, technikai kivitelezésükben változhatnak, de lényegüket tekintve soha: a jeles és kíváncsú férfiember gondolatainak megkötését szolgálják. S az igazságosság kedvéért tegyük hozzá, az idősebb urak fényképeit nem azért nem mentette le Mónika, mert talán diszkriminálta volna őket. Nem, erről szó sem volt. A középkorú és idősebb urak azonban nem tudták úgy kezelni sem a mobiltelefonjukat, sem a messengert, hogy azokon értékelhető fotók jelentek volna meg, s az intimnek szánt testrészek többnyire homályos erdei szömörcsőg gombára, kaktuszra vagy ázott varjúfészek közepén meglapuló tojásokra emlékeztettek leginkább, attól függően, hogy éppen volt-e otthon megfelelő borotva, vagy sem, amikor repült a kismadár.)

Máskor a férfi napozó mellett kapták el zsebtükörrel és a napsütéses időjárás ellenére hosszúszerű esernyővel felfegyverkezve.

Nagynéném – Laura de Lolly őrmester – sokáig habozott, hogy előkelő rokonaira való tekintettel megbarátkozzon-e Mónikával. Nem tudta eldönteni, vajon a hessen-kesseli grófi család, gróf Spindler von Junebergék (akiket rokonai közé számított valamely titokzatos babona folytán, bár rossz nyelvek szerint legfeljebb a svindlerek népes családjával tarthatott rokonságot), mit szólnak majd az esethez. Végre azonban Mónika terepszínű katonai gyakorlót vett fel, hozzá kisuvickolt bakancsot, fejét, amelyre piros barettsapkát húzott féloldalt Natalie Dormer-esen kopaszra borotválta, macskaszemeit megvillogtatta, és ettől a naptól együtt edzettek nagynénémmel, majd egy-egy vaníliás-banános biovegán protein shake mellett együtt sétálgattak a vízparton, ahol csodálatos regényeiket hazudták el egymásnak.

Nagynéném megosztotta Mónikával teljes élettörténetét, amely a késői unokák szégyenére, előadása szerint csupán az általa a szó legkevésbé sem tiszta, de bibliai értelmében megismert „férfiú urakról”, barátokról, kollégákról, tanárokról, próbavőlegevényekről, egyszerűen: szíve és egyéb testrészei urairól szólt.

Az ismeretség első hetében nagynéném komoly és megindult hangja hallatszott a tavacska partján, nagy hársak, platánok és fűzfák alatt, ahonnan akár Moszkva tornyait vagy Genf szökőkútját lehetett látni. (Nagynéném mindenütt megfordult, mert fiatal korában sokat utazott.) Babysitterként, au paire-ként és egyéb gyermekkertésznőként, segédpincérnőként a katonákat, pincérfiúkat, bankárokat, menedzsereket és ősz hajú professzorokat éppúgy szerette, és pontosan tudta, hogyan viszonyozza az érzelmeket egy polgári családból származó úr vagy egy felnőtt férfi főszereplője.

Láposegerváron, diáklány korában Béla bezárta az általános iskola WC-jébe, s nagynéném már ebből megértette, hogy a sötét rajzsztárban megfoghatja Béla zsebében az elrejtett zseblámpát. Hajjaj, régi szép, metoo nélküli idők! Tibort a nézőtérről hódította csókjaival és virágcsokorral, majd egy huszáros attackkal vette be a várat az aprócska színházi öltözőben.

Ez volt az első héten. De második héten Mónika is megszólalt.

– Egyszer a Grand Trade Kft.-nél dolgoztam, Tengizben.

– Talán életvezetési tanácsokat adtál ott is? – ráncolta homlokát nagynéném, aki nehezen tudta elképzelni Mónikát egy földgáz- és kőolajipari vállalatnál. Azzal homályosan tisztában volt, hogy bár sok az építkezéseken a férfi, az ott dolgozók nem pont úgy néznek ki a valóságban, mint a filmekben...

– Ez talán nem is tartozik szigorúan a történethez, de ha gondolod, elmondhatom, hogy a tulajdonos fiát tanítottam sárbirkózni, mert ahhoz is értek.

Nagynéném – talán mert gyanakvó természetű volt, vagy mert Mónika korábban kezdte el a maga történeteit, mintsem ilyen rövid barátság után illett volna – nyomban tangára vetkőzött, és mielőtt Mónika tovább beszélhetett volna, három menetet végigbirkóztak a tó partján elterülő iszapban. Kívülről nézve az egész jelenet a Harcosok klubja című film zárójeleneteinek egyikére emlékeztetett. A viadalban nagynéném hátrányban maradt, mert Mónika úgy küzdött, mint egy ketrecharcos MMA-s.

– Ismerem ezeket a fogásokat – mondta némi megvetéssel nagynéném, tépett kontyát, elkent szemfestékét és sajgó ágyékát igazgatva –, nálunk a hadseregben megvetették az efféle fogásokat.

Mónika bocsánatot kért, mire nagynéném kegyesen így szólt:

– Nos, és mit mondott egy napon a kft. tulajdonosának fia? (Mert Laura őrmesternek is volt egy története, amelynek kezdetén birkózágyakorlatokat folytat bizonyos urakkal.)

– A tulajdonos fia azt mondta: mester, nem volna kedve velem kiautózni az arborétumhoz?

– Valóban ezt mondta a mágnásfiú – bólintott vidáman és csengő hangon nagynéném:

– Csak a végét, kedves Mónika! Nemde, a tulajdonos fia egy napon azt mondta, nem is akarja tudni, hogy a világon vagy!

– Úgy van!

– És nem nyelvvizsgáztál te a Rigó utcában, ami köztudottan a Rákóczi tér mellett van, hogy az ember lánya ezerszer meggondolja, hogy a labor és a szóbeli között igen könnyen megkereshetné az ebédre valót?

– Valóban, egy úr, bizonyos Leopold akkor megigézett, amikor azt mondta, megfizetné a szerelmemet, amiről azt hittem addig, megfizethetetlen...

– Bizonyos vagy benne, hogy Leopold volt? Én úgy emlékszem, hullámos, barna félhosszú haja volt, címere pedig éjszínű háromszög közepén meredező dárda vagy torony?

– Valóban ő volt, a drága!

– Hát kérem, kedves Mónika, engedje meg, hogy elmondjam, hogy ki volt Leopold, *hisz a férfiak, akiket ismertünk, szerettünk, akikért éltünk és élünk, úgy veszem észre, hogy mind ugyanazok. Furcsa de való, hogy a férfiak, amint a múltban eltávolodtak, lassacskán egyformák lesznek.* Levente kemény férfiasságát néha összetévesztem Andráséval, és nem tudom eldönteni, hogy a kft. tulajdonosának fia használta-e jobban nyelvtudását vagy az állatorvos.

Nagynéném a csónakázótó partján elmélkedés közben körülnézett, és ahol a vidámpark óriáskereke volt, egy álombeli, régi városka jelent meg, ahol diáklány volt, vagy nővérke. A nedves szélben mályvaillat lengett.

(A szövegben szó szerinti, illetve közvetlen és közvetett idézetek és utalások találhatók Krúdy Gyula: Hazugság az őszi című novellájából és De Ronch kapitány csodálatos kalandjai című regényéből.)

BENCE LAJOS

Találd fel magad!

Karinthy óta tudjuk,
ki feltalálja magát,
szabadalmazási
hivatalba siessen,
hogy az értéket
közben le ne nyúlják,
más néven, illetéktelen
kezekbe kerülve,
nevünkkel, vissza ne
éljen senki!

Találd fel magad,
építkezzél folyton,
jelöld ki saját magad
határait, a partvonal szélét,
s mindig adj helyet
a bárkára felkérédzkedőnek,
az Úrnak, s kíséretének.

S ha ez is megvan
találd ki, magadban,
ha van mit? ha elfogyott
a hús,folyamodj furfanghoz,
zöldségekkel pótolod
a csűrést-csavarást,
fasírt-gombócokat gyúj!

Vagy fűrással, faragással
áss új alagutakat, hol
mindened elfér majd,
s a bekötő árkokról,
vészkijáratokról,
álcsapdákról se
feledkezzél meg;
építs magadnak egy
börtönt is, saját

kényelmedre, hova
visszavonulhatsz,
ha jön az idő kaszája,
s hogy elijeszd
magadtól, koporsó-
szögekkel szegélyezd
a bejáratot, melyet
kijáratnak álcázz!

Táblával is jelezd,
vendéget már nem
fogadsz! Legfeljebb
a búcsúzókat, akik
megunva a vesztégzárát
adagio! – világ,
búcsúpohárra térnek be,
mielőtt új időzónába
libbennek át!

Ezzel meg is volnánk

(Táld fel magad...)

Ha feltaláltad magad – s be is jegyeztetted
szabadalmazási hivatalban – hogy le ne nyúlják
világszenzációs találmányodat, az önpromócióról
sem feledkezz el, mint eddig valahányszor
magyarán, a körítésre is külön
ü g y e l j , minden részletét dolgozd ki,
mert a körítés nagyon fontos eleme
a felvételednek, állásra, munkaügyeknél.
S, az istenért se felejts el
az ügyintéző titkárnőnek cukorborsó
mosolyokat küldeni, sárgarépa édességét
esetleg mézes-mázás szóöntettel fokozni,
az előre előkészített orchidea csokrot
útilapuzölddel dúsítani, illatosítónak pedig
a mindig bizalmas mimózaillat
dukál, ha nincs kéznél,
a jó öreg Lagerfelddből néhány
csepp...

S még valami: a kopogtatás utáni,
bebocsátást jelentő „szabad” elhangzása
után covid-szabályokat betartandó,
maszk és a 1,5 millió évre tervezett
távolság – megszorozva néhány
ezer évvel –, de innentől a határozott
belépés, s a folytatásaként a biztos
fellépés látszatának intenzívállása,
de ezt csak mértékkel, nehogy
tolakodásnak, erőszaknak tűnjön!

S ha ez is megvan,
angolos belépés, hamarkodva nevetés
nélküli, csak lazán, egyelőre a bevágódási
szándék palástolásával együtt
járó hangsúlyeltolódás kizárásával,
a föntiekhez igazodva,
lassan és tagoltan levesmosollyal
kezdd a tálalást, köszöntőnek
egy kupica pálinka helyett
étvágygerjesztőnek egy
hamuba sült pogácsa
dukál... S ha ez is megvan,
nem marad más, mint kívánni
az „ezzel meg is volnánk”
zárszót ...

KOZMA VINCE

A tanyán

Elakadtak. A terepjáró felült a vastag hóra. A négy kerék fehér fergeteget hányt az ég felé, a gumiabroncsok hóval tömött barázdái tehetetlenül próbáltak kapaszkodót keresni. Már Mány előtt tudhatták, nem lesz sima útjuk, ahol a szél órákra járhatatlanná tette a dombon átvezető hágót, a csillagvizsgáló romjai mellett. Később az eltakarított hó az árokban csaknem a fák tetejéig érő falat alkotott. A kocsisorban várakozva apja azt nehezményezte, ha ezt előre tudja, kerülhettek volna Herceghalom felé, de akkor már késő volt visszafordulni. A fiú tudta, apja melyik rejtekösvényére gondol, és szívesebben ült a vánszorgó féklámpák piros fényébe merengve, semhogy a forgalomtól elzárt utakon járjanak. Az apját nem szokta zavarba hozni, mi hivatalosan engedélyezett és mi nem, ez pedig bosszantotta Illést, olykor a félelemig aggasztotta. De erről nem szólt semmit, mint ahogy általában semmiről nem szólt semmit az apjának. Tudta, ha hazaérnek – ha egyáltalán hazaérnek valaha –, a férfi majd elpanaszolja az anyjának, hogy már megint meg se mukkant egész idő alatt.

Az apja még járatta a motort, hogy ne fagyjanak meg, de további manőverezésnek nem látva értelmét üresbe tette a sebváltót. Illés kényelmetlenül mocorgott az anyósülésen, több rétegnyi rongyon és rossz kabáton ülve. Lába alatt vastagon állt az általa megnevezhetetlen szerszámok sokasága, amely így térdeit egészen az ablaküvegig emelte. Az apja mindig egyedül járt, a fia által elfoglalt ülésre feltehetően úgy tekintett, mint más az íróasztala melletti fiókos szekrényre. A hátsó üléseken se volt jobb a helyzet: újabb kabátok, fúrók, csavarhúzó, zsinegek, kartondobozok. A csomagtérben lécek, vödrök, zsákok. Kenyér-, dohány- és izzadságszag keveréke terjengett. Valamiért leginkább mégis a sebváltó gombjára húzott szürke zokni tudatosította azt a fiúban, hogy a terepjáró az apja birodalma, ahol nem számítottak vendégekre.

Illés potyautasnak érezte magát. Elbizonytalanodott, mit is keres ott. Előző nap reggel telefonáltak az apjának a „kémjei” – ahogyan a falu végén lakó öregeket hívta –, hogy az emberét látták felsétálni a Kossuth utcán, majd buszra szállni. Elment, és a mobiljára azóta sem válaszolt. Nem maradt, aki nézzen a lovak után. Tegnap talán még úgy ment el, hogy adott enni az állatoknak, de hacsak estére vissza nem keveredik, éhen meg szomjan maradnak.

Nem törődve a fiával, a férfi levett egyet a műszerfalon száradó cigaretták közül, és vastagon fújni kezdte a füstöt. Illés gyerekként termé-

szetesen vette az otthon sorakozó, piros Marlboro-dobozokat, sokat szórakozott gyűrogetésükkel, hajtogatásukkal, ám felnőve senki mással nem találkozott, aki ezt szívta volna. Említésére kifejezetten felszisszenetek az ismerősei: „Piros Mar’bi!” A férfi viszont könnyedén ropogtatta, pödörgette az ujjai között, majd nyalta végig a szálát, mielőtt rágyújtott volna.

Körülöttük a szürke égbe vesző végtelen fehérség tengere nyújtózodott. A kozmikus ürességet csupán egy fekete faszor törte meg a távolban, benne a három, a birtok szélét jelző jegenyefával, de mögöttük a falu és a medencét határoló dombok, hegyek felemésztdtek a messzi ködben. Seholy egy őz vagy egy nyúl, esetleg fatolvajok. Csak az autórésein, illesztésein keresztülfújó szél baljós sípolása, valamint a mechanika mormogása miatt nem volt tökéletes a csend. Teljesen magukra voltak hagyva.

Illés elképzelte, ahogyan valamivel több, mint huszonnégy órával ezelőtt az ember itt sétált végig a fagyos, hófödte szántóföldeken. Sötét kabátjával nekidől a szélnek, magányosan, lassan menetel – apró, fekete bogár egy kegyetlen kísérlet steril, laboratóriumi asztalán. Előbukkan a faszor közül, aztán megindul toronyiránt, küszködve még a hópáncél alatt pihenő földrögökkel is. Ők az apjával a földúton jöttek, ahol a te-repjáró kerekai még a vastag hó ellenére is ki tudták tapogatni a traktorok mélyítette barázdákat. Olykor kormányzásra sem volt szükség, a kocsik magától követte a nyomvonalat, apja tréfálkozva felemelte kezeit, micsoda bűvészmutatvány.

A férfi kimérten szívta a dohányt, próbálta húzni az időt, amíg ki nem kell lépniük a dermesztő szélbe és hóba, hogy megkezdjék az ásást. Azt mondta, erőt gyűjt, és közben sóhajtozott. Illés érezte, ezek a sóhajok neki szólnak. Amikor én voltam gyerek, ha az ember negyvenéves lett, átadta a fiának a pinceszorcsot – amely minden egyéb földet, kertet, bar-mot is jelképezett –, vesződjön vele ő tovább, mondta sokszor, és Illésnek meggyőződése volt, most is erre gondol. Apja már ötven is elmúlt, de ott, akkor, a gondterheltségtől megrogyott válláival hetvennek is kinézett. A vastag kabát az évek során megsoványodott testet takart, haja és bajsza csupán nyomokban őrzött valamit egykori barna színéből. Úgy tetszett, inkább az akarát és a csökönyösség hajtotta a férfit, semmint fizikumának ereje. Más ebben a korban már rég túladdott volna a tanyán, lovastól, min-denestől, de ő csak ment hóban, fagyban, megállíthatatlanul.

Illés sejteni vélte, apját mi hajtotta a kietlen pusztába, de az, hogy ő maga minek kucorgott az anyósülésen, rejtély maradt számára. Évek óta nem kísérte apját ilyen útjain. Gyerekként még rendszeresen jártak együtt, gimnazistaként szórványosan, de egyetemista korára teljesen eltűnt ez a hagyomány. Az apja is meglepődött, hogy vele akart tartani. Megkérdezte, mi hozta meg a kedvét egy „kis kalandhoz”, ám Illés csak

hümmögött és a vállát vonogatta. Mindenesetre a férfi örömmel fogadta a felajánlkozást.

Újabb sóhajtás, nyögés, majd az apja krákogott, résnyire kinyitotta az ajtót, és kiköpte a felköhögött turhát. Nehezen vette a levegőt, de a párázs szüntelenül izzott a cigarettn.

Illés a kilincsre tette a kezét.

– Majd én lapátolok. Pihenj addig – mondta.

A férfi mosolygott, nem nézett a fiára, és mosolyában bujkált valami fájdalom.

– Maradj csak, kisfiam – mondta –, majd együtt. Nem kell kapkodni.

Nem lehetett megállapítani, hol meddig ért a hó, amíg el nem nyelte a lábukat. A szél olykor a térdükig töltötte a föld egyenetlenségeit, máshol alig ért a bokájukig. A terepjáró enyhe lejtőn akadt meg, ahol a földutat két oldalról sánc határolta el a szántásoktól, és akár a legmélyebb pontot kereső víz, úgy tűnt Illésnek, minden hófolyam ebbe a medencébe torkollott. A szerszámok és egyéb zörgő vackok miatt nehézkesen kászálódott ki a kocsiból, és félszegen lépett rá az érintetlen hótakaróra, amely az ajtó alatti fellépőig ért. Néhol, mintha megdermedt fodor lenne egy tó felszínén, vagy repedés a kiszáradt talajon, vonalak cikcakkoztak végig a földet fedő, amúgy tükörsimára csiszolt havon. A nap fénye nem csillogott a kristályos szemcséken, de így is sajgott a szeme ennyi fehérségtől. Nagy léptekkel kerültk meg a kocsit, talpuk alatt recsegve tört be a szűz hó, amely nem bizonyult elég puhának ahhoz, hogy tempósan lehessen benne haladni, cammogva, lábukat csaknem teljesen felhúzza kellett megkezdniük minden lépést.

A csomagtérben csupán egy lapátot tartott az apja. A férfi munkához látott. A fiú tehetetlenül nézte.

Eszébe jutott, amikor egyszer gyerekként vágtak keresztül egy hómezőn. Arra már nem emlékezett, hol történt. Dombos vidék volt, völgybe le, meredélyen föl, talán valahol Alcsút vagy Etyek környékén – soha nem jutott eszébe, hogy megkérdezze a pontos helyszínt –, akkor arrafelé legeltette a birkáit. Még az anyja is velük rázkódott a piros pickupban, amelynek platóján Illés előszeretettel, kurjongatva utazott jobb időkben – akkor még nem törődött vele, ez mennyire veszélyes vagy szabálytalan. Az a terepjáró is elakadt, mint most ez a fekete. Ő viszont akkor gyerekfejjel, bundás overallban, rugalmatlan, egyujjas kesztyűben letérdelt, és rendíthetetlenül kotorta a havat az egyik hátsó kerék mögül.

Most pusztán állt, kezeit a zsebeiben melengetve nézte az apját, a görnyedt hátat, a hótól poros, ritkás haját, és legszívesebben otthon gubbasztott volna a forró radiátor mellett a beadandóival foglalatzkodva. Időnként felajánlotta a férfinak, cseréljenek, de az rázta a fejét, így gyorsabb, majd máskor, most csak figyeljen.

Így gyorsabb, ismételte magában Illés, és dühvel vegyes szomorúság öntötte el. Hasonló megalázottságot érzett pár nappal ezelőtt is. A monitor előtt ült, próbált kibogozni egy végtelen ciklusra futott rekurzív függvényt, miközben a nappaliban apja telefonált, a beszélgetés hosszából ítélve valakivel a számos távoli rokon közül – akiket Illés képtelen volt apjához hasonlóan számon tartani. Vélhetően feltették neki a kérdést, mit tanul a fia, mert apja egyszerre azt mondta:

– Híradástechnikus.

A fiú hallgatta az ásó hangját, a hóba hulló hógörgetegek moráját, a köhögést, nézte a fáradt, de akaratos mozdulatokat, a megvékonyodott bőrt az eres, csontos kezeken, a fehér borostákat, a szemrehányást, amely apja egész lényé volt, és arra gondolt, azok a jegenyefák nincsenek is olyan messze. Még voltak emlékei, benyomásai, mit kellene tennie az állatokkal. A koci úgyis el fog még akadni, az apja viszont nem állhatta a gyaloglást – hogy vajon kora miatt nem bírta már a járást, vagy soha nem is szerette, szintén nem kérdezte meg egyszer sem –, így nem maradt más logikus lehetőség, minthogy azt mondja:

– Előremegyek.

Mire a kijelentés eljutott a férfi tudatáig, Illés úgy vélte, egész különös gondolati transzformációkon eshetett át, mert apja ezután, ha lehet, sebesebben dolgozott. Megsérthette önérzetében, a segítségnyújtást saját gyengesége felnagyításaként foghatta fel. Sürgették. Látva, milyen kényelmetlen helyzetbe hozta apját, Illés nyomorultabbul érezte magát, mint addig, még ha egy pillanatra jól is esett elképzelnie, hogy kap majd egy kis elismerést, hogy ő lesz az apja *embere*.

Az is eszébe jutott, az öreg lehet, *teszteli*. Azt várja, a beleegyezése nélkül vágjon neki a barátságtalan vidéknek, mintha a hideg nem lenne elég, szálljon szembe még vele is, ha igazán neki akar bizonyítani. Vastag nyakú kálvinista volt – ahogyan ő jellemezte magát –, kinézett hát belőle efféle biblikus játszmákat, ahol az atya végeredményben azt a fiát szerette a legjobban, amelyik szembeszegült akaratával. Vagy egyszerűen nem hitt egy *híradástechnikus* képességeiben.

Hogy eredetileg is ezt tervezte-e, vagy a fia hozta ki a sodrából, Illés nem tudta meg, mindenesetre a férfi visszaült a volán mögé némi kotorászás után a hátsó kerekek és a koci alatt. A szerszámokra meg a kabátokra visszamászva Illés ráeszmélt, nem figyelte meg pontosan, apja miként szabadította ki a járművet a hóból, annak ellenére, hogy erre ténylegesen meg is kérte. Ezért is lephette meg annyira, amikor a férfi hátramenetbe váltva sikeresen kimanőverezte az autót a fogságból.

Nem kockáztatva tovább a traktorok roncsolta földút kiszámíthatatlan vájataival, inkább felhajtott a szántó göröngyeire, barázdáira. Illés ide-oda zötykölődött, fejét rendre beverte az utastér plafonjába. A motor küszködött, lába alatt zörögtek a fémek, ahogy az egész karosszéria bele-

remegett a hótól láthatatlan röggel való erőlködésbe. Csörögtek a pohártartóban a római kori érmék és fillérek is, melyeket szántáskor fordít ki errefelé magából a föld. A férfi összpontosított, látszott, nem gondol a gyűjteményére, a cigaretta a szája sarkából szórta a hamut.

A kétlyukú hidat elérve, melynek holt ágában a még kölyök Illés bol-dogan hűsölt nyaranta, visszatértek az útra, és ráfordultak a patak mellett futó ösvényre. A vízfolyást két oldalról szegélyező bokrok és cserjék közül ismerősen emelkedett ki egy szomorúfűz. A másik oldalon, a mező és a földút között diófacsemeték sorakoztak, melyek Illés szerint egy centit se növekedtek, mióta utoljára látta őket. Talán, hogy nem járt erre, nem volt, ki nyaranta öntözze a fácskákat, vagy az apja által annyit szidott őzek rágsálták a csenevész kis botocskákat a pusztulásba? Annyi volt csupán bizonyos, hogy a férfi álma a birtokra vezető dús lombú diófasorról évek múltán is távoli volt.

A terepjáró zúgására a drótkerítés mögé gyűltek a lovak. Nyihogtak, rázták a sörényüket, emelgették mellső lábaikat. Apja mosolygott, nézd, hogy vártak minket, ám Illés inkább panaszkodást, rosszallást fedezett fel az állatok gesztikulációiban. Orrukból szállt a gőz, a télire növesztett bundájuk itt-ott foltokban hiányzott. A kaputól néhány lépésnyire fekete fóliával letakart halom terült el, amelyen nem tapadt meg a hó. Amint megálltak, és apja az ásóval a kezében felhajtotta a műanyagot, a lovak egészen izgalomba jöttek az ocsú láttán, amennyire tudták, fejüket át-nyújtották a kerítés fölött. Illés nem számolta meg a lovakat. Nem akarta tudni. Költséges kedvtelése volt ez apjának, annyit meg tudott állapítani a pontos darabszám nélkül is.

– Hozd a vödröket hátulról, kisfiam.

Apja szavai kizökkentették merengéséből a fiút: végre megbízzák valamivel, valami igazi feladattal. Hozta a vödröket, majd az apja intett, tartsa meg a fóliát, ne fújja vissza a szél, amíg ő lapátol. Illés lelkesedése hamar csalódássá konyult, hogy ismét csupán állnia kell, de ez legalább afféle *aktív* álldogálás volt. Próbálta nem észrevenni a szerteszt heverő köveket és téglákat, amelyekre az apja általában ezt a feladatot bízhatta. Az ocsúból áradó levegő melege kellemesen lengte körül a férfit és a fiát, már-már elfeledtetve Illéssel a dühöngő, követelődző vadakat a drótháló túloldalán. Egnémelyen kötőféket fedezett fel, ám ez nem volt garancia arra, hogy a lovak be voltak törve, hogy tisztelik az embert.

– Nyugalom, kicsinyeim, nyugalom – duruzsolt az apja, és még cuppogott is hozzá.

Illés kételkedett afelől, hogy apja rajongása a lovak iránt kölcsönös érzelmeken alapult, és a patások nem pusztán a felszolgáló személyzet tagjaként tekintettek rá. A fiút mindenestre semmiféle, a kiszolgáltató állatok gondozásából eredő mámoros jóérzés nem ragadta magával, amikor a súlyos vödört a terepjáró rakteréhez kellett hurcolnia, aztán majd

egy méter magasba emelnie a peremhez. A vödör fülének fémje mélyen az ujjába vágott, bőre véresre repedezett a fagytól. Az apjának biztosan akadt elfekvőben kesztyűje, de nem kért. Nem akarta gyengeségnek bármiféle jelét mutatni pont, mikor végre a férfi kezdte bevonni a munkába. Ráadásul még a kaput is nyithatta és zárhatta utána, amint behajtott a terepjáróval.

A tanyát a fákkal tarkított domb és az erdő lepte patakmeder védte a hóátfúvástól. Légi felvételen alakra olyan volt, akár egy emberi szív, ahogy az apja szokta megjegyezni. A lovak járható ösvényt tapostak a kapu, az itatóvályú és az istállóvá alakított viskó között, amely a fő lakrész volt, még mielőtt a birtokot elvették volna a családtól. Elhagyatott fecskefészkek barnállottak a tető alatt. A fehérséget itt-ott sárgás fekete lócitromfoltok törték meg. A kocsni lódobogástól kísérve haladt az etetésre szánt, korrodálódott tárcsalapok felé, Illés gyalogszerrel követte őket. Röstelkedve töprengett, vajon nyárfa- vagy fűzliget húzódik-e a dombon, és hogy vajon benőtte-e a makacs növényzet a kölyök Illés koptatta titkos csapásokat. A hidegtől megeredt az orra. Szerette volna az arcába húzni a sálát, de akkor bepárasodott volna a szemüvege. Zsebében melengetve kezeit készült a következő próbatételre.

Apja két részt szedve az ocsút igazgatta az állatokat, pincérként ültette őket a terített asztalokhoz. Az eloszlás arról tanúskodott, a férfi tudja, melyik ló kivel van barátságban, kivel szeret egy tálból enni. Egy pej csikó játékosan megböködte az orrával, mire a férfi két kézzel megcirógatta a pofáját. Az apja még a szemét is lehunyta révületében, csücsörített és ismét cuppogott. A csikót a kezében parázsló cigaretta sem zavarta. A fiú, bárhogyan is próbálta, képtelen volt elképzelni a férfit, amint hasonló rajongással őt veszi ölbe. Aztán egy megtermett szürke kanca lépett hozzá. Ez az oldalát harapdálta, és a jelzésből értve apja rögtön megvakarta a viszkető ponton. Illés úgy ítélte, valami tüneményes ember-állat szimbiózisnak lehet a megfigyelője, amely egyszerre hatott természetesnek és idegennek. Érintései finomak voltak, karlendítéseiből, egy szótagos kiáltásaiból a lovak mindent megértettek, még ha szilajul makacskodtak is, és úgy tűnt, a férfi is érti minden rezdülésüket. Vajon a közeli lovas csárdánál töltött idő gyümölcsét láthatta a fiú, vagy ez valami vele született tehetsége volt? A kérdést, vajon Illés örökölte-e a suttogás képességét, kiszorította az a lábjegyzetként előtörő emlékfoszlány, miszerint az említett csárdát a nagyapja húzta fel.

Egy sárga csődör lépett Illéshez, homlokán kulcslyukra emlékeztető hókával. Vajon milyen fajta? Nóniusz? Lipicai? Fríz? Ezek a szavak szólaltak meg emlékeiben az apja magyarázó hangján, de tartalmat nem tudott hozzájuk társítani. Egész közel hajolt, szagolgatta, vizsgálta, hatalmas, sötét szemeiben a fiú viszont látta sovány arcát. Illés eljátszott a gondolattal, hogy cuppog és becézgeti az állatot, de a hosszú pofa

a kidülledt szemekkel inkább hatott végtelenül ostobának, semmint jámbornak, szánni valónak, édesnek, vagy bármit is látott bennük az apja, ami magával ragadta. A fiú közönyösen fogadta az állat közeledését, zsebre tett kezekkel nézte, amint a ló sarjadó barátságuk próbatételeként orrával a hátára mutogat, vakarja meg. Illés nem akart a poros szőrhöz nyúlni, nem akarta, hogy *lovás* legyen a keze.

A lovak közelségétől lehiggadva apja megindult a ház felé, ahol az emberét szállásolta el, hátha talál valami nyomot, amely segíti annak megértésében, mi történt. Volt olyan embere például, aki egy este szellemet látott, és betört minden ablakot. Egy másik arra esküdött, tündérek fonják be a lovak sörényét. Annak fényében, hogy apja elmélete szerint itt egykor a rómaiaknak temetője lehetett, Illés nem tartotta különösebben figyelemre méltónak, ha a múlt kísértésére fogékonyak idegrendszere érzékennyé vált ezen a helyen. Persze az is könnyen megeshetett, hogy pusztán a tanya elszigeteltségéből eredő magány edzette ki az itt tartózkodókat. Jöttek-mentek ezek a figurák, egyikük sem maradt sokáig.

– Ha gondolod – mondta az apja –, akkor addig adhatsz nekik vizet.

Ha gondolod, visszhangzott Illésben. A kérés közvetett módja, feltételességbe csomagoltsága, az egész mondat foghegyről való odavetettsége dühítette Illést. Mintha nem azért állt volna a szürke téiben, lovaktól piszkálva, messze a monitoron vibráló függvényeitől – messze egy olyan világtól, amely most nem tűnt valóságosnak –, hogy bebizonyítsa, egy „híradástechnikus” is gondolhatja úgy.

Az apja autóval tette meg azt a pár métert is a házhoz, amelyet még egyfajta fogadónak szánt, mielőtt elfogyott volna a pénz meg a lendület, és félbemaradt. Ezt a nagymama viszont már nem élte meg. Ő még azt látta, amikor még tehenektől, disznóktól, tyúkoktól, munkásoktól nyüzsgött az ismét visszaszerzett föld. Derűsen mosolygott foghíjas szájával. Apád büszke lenne rád, mondta az apjának. Illés elnézte egy darabig a férfit, amint meggörnyedt háttal keresi a téglák és lehullott cserepek alatt a kulcsot, halkan szitkozódik, morog, újabb szálra gyűjt, aztán fellépdel a lépcsőn, amelyre nem került korlát – és valószínűleg soha nem is fog már. A felismerés Illés szívébe mart, a fájdalmat pedig tetőzte egy emlék, amelyben kiskölyökként, édesapja oldalán kiválasztották leendő dolgozósobáját – majd, ha nagy lesz. Nem tudott a háromszögletű, tetőtéri ablakra nézni, megragadva a két vödröt elfordult.

A vályút a kútnál helyezték el, de mivel az apja Illésre bízta az itatást, a fiú tudta, a szivattyút, amelyet nem kezelhetett sohasem, elromlott. A félhenger fenekén a kevéske víz keményre fagyott, nem lehetett feltörni, kikaparni. A csendesen csordogáló patakhoz rövid, ám annál meredekebb lejtő vezetett. Illésben némi szánalomféle érzület jelent meg, mikor a lovak várakozón megjelentek mögötte, és lesték a számukra elérhetetlen távolságban folyó vizet. A fiú gyilkos irigységet sejtett far-

kuk csapkodásában, amint a meder fölé benyúló ágak alól előtűnt három liba, akik önfeledten sodortatták magukat a lomha árral. Illés emlékezett rá, amikor még otthon apja keltette őket, elérték a tenyerében, puhák voltak, sárgák, barátságosak, és meleg, szarral kevert kukoricadara szaguk volt. Azóta jócskán megfogyatkoztak. Arról nem volt emléke, hogy az apja levágott volna közülük akár egyet is, így a rókán kívül nem jutott eszébe más magyarázat. Elérték a fiút és a lovakat, fenyegetően gágogtak, nyújtogatták a nyakukat az árok tetején álló csoport felé, széttárták szárnyukat, majd elhagyva őket némán ladikoztak tovább a kétlyukú híd irányába. Világosan Illés értésére adták, ők már nem emlékeznek rá, amikor majdhogynem a tenyeréből ettek. Amint követte őket a szemével, az iszapba ágyazódva egy vörös téglára lett figyelmes. Az apja egyik emberre rákászott így, de olykor karcsú halacskák is bebújtak a téglá hasadékaiba. Gyermeki fantáziája szerfelett leleményesnek találta ezt a megoldást. Az az ember talán egy csángó lehetett, de elképzelése sem volt, az apja miként ismerkedhetett össze a férfival, aki „bácsi Anti”-nak szólította, és hogy miként csábította a dunántúli tanyára. Illés eltöprengett, talán, ha kér egy gumicsizmát az apjától, meg tudná nézni, van-e kapás. A fiút merengéséből egy ló potyogtatásának hangja zökkentette ki, ahogy a meleg, puha gombócok a ropogós hóra huppantak. A ló ábrázata semmiféle erőlködésről nem tanúskodott, nem zavartatta magát sem társai, sem Illés előtt, mint otthon a macskák szokták. A képzetet, miszerint egyfajta felszolgáló személyzet aspiránsa, a lovak és a libák iránta tanúsított hideg szenvtelensége csak mélyítette.

Féloldalasan leereszkedett a patakhoz. A lejtő ívét követve Illés is megdöntötte derekát, bal térdét egészen a csípőjéig emelte, bal karját a vödörrel az égnek emelte, már-már ráfeküdt a hóra. A parton egy talpalatnyi kiszögellésen megvetette a lábát. Továbbra is féloldalt állva jobb kezével belemert a vízbe, míg a ballal apró, remegő köröket rajzolt a levegőben, hogy az egyensúlyát megtarthassa. Próbált ellen tartani az árnak, amely, ahogy az edény telt, egyre kérlelhetetlenebbül húzta a barna, iszapos mélységbe. Járt már gyakorlaton az egyetemi szerverteremben, pakolt hatalmas fémmonstrumokat, de úgy érezte, a jeges vízzel teli vödröt kivonni a hullámok szorításából addig számára ismeretlen, emberfeletti erőfeszítést követel. Sovány izmai pattanásig feszültek, szabad kezével a fagyos hóba markolt, mire a vödör alja partot ért, ahol a felszín lejtése miatt csaknem a fele azonnal vissza is folyt a patakba. Illés nem bánta, valószínűnek tartotta, ha csordulásig tele, amúgy sem tudta volna felcipelni az árok pereméig. Derékmagasságig húzta a meredélyen a vödröt, egyfajta ellensúlyként használva, miközben leguggolt, és a másikat is megtöltötte, ezúttal nem engedve, hogy teljesen ellepje, magával ragadja a sodrás. A vödrök fülei még égetőbben vágtak ujjába, mint mikor az ocsút hordta. Próbálta kissé széttárni karjait, hogy a fém ne verje szét a térdeit, ám

ez nem bizonyult olyan könnyűnek, mint amennyire észszerű volt. Előre dőlt, talpát kifelé fordította, terpeszállásban araszolt, meg-megcsúszva a havon, gőzmozdonyként hányva a párát. Kiérve nagy nehezen felemelte az egyik vödör száját a vályú végéhez, ám a víz alig ért el a másik falig, a lovak máris kiszívták az utolsó cseppig, és még utána is hosszasan nyalogatták a benedvesedett rozsdát, a védtelenül hagyott vizet pedig úgy kellett elrángatnia egy pofátlanul tolakodó fekete csődör elől.

– Hogy rohadtátok meg – mondta, mintha a cél nem a lovak szomjának csillapítása lett volna, hanem a vályú mihamarabbi megtöltése, a mielőbbi hazaindulás.

Ismét aláereszkedett az árok oldalán, megküzdött a patakkal, azután lélegzetét visszafojtva kaptatott a meredélyen, két oldalán a verítékkal megszerzett zsákmánnyal. Nem számolta a fordulókat. A dög piócák egy cseppet sem hagytak, előrehaladásnak legkisebb jele sem látszott, üresen kongott a félhenger, mire visszatért a következő merítéssel. Saját erejének beosztása és a hatásfok növelésének érdekében egy idő után már csupán egy vödörrel dolgozott. A kiesett vízmennyiséget az így nyert fürgeséggel egyenlítette ki. Hamarosan az újabb adag már az előző végét érte, keserves lassúsággal növelve a vízszintet. Megtanulta a pár méternyi lejtő minden titkát, kitapasztalta, melyik fagyott fücsomónak vesse a lábát lefele, majd felfele melyik bodzabokorcsonk és domborulat alkalmas a szökkenéshez, hány lépés nélkülözhetetlen a teljes folyamathoz. Szokatlan, jóleső érzés fogta el a vízhordás algoritmusának optimalizálásától. Ám ez a jóézés alig segített a kisebesedett ujjpercein, az orra alá dermedt taknyon, a kiszáradt nyelvén. A tanya részletei apránként elvesztek, föld, hó, víz, rozsdá marta vályú egy különös panorámaképpé mosódott össze. A hidegtől begyulladt légutak termelte váladék rátelepedett a fülére, halk, szűnni nem akaró sípolás kínoztá, félrecsúszott sapkája mentén a szél is süvített. Csengett a füle, csördült a vödör füle, csörögtek a porladó rómaiak szeméről lehulló ezeréves érmék is. Éles, fém hang volt, az apja zsebében rostokoló pincekulcsok szemrehányó reszketése, a dobozba zárt ólom tehenek és lovak zörgése, a névnapi ajándéké, mellyel soha nem szeretett játszani. Egy gyerek vidám kurjantásának visszhangja volt ez a sípolás, valahonnan az ismerős szomorúfűz alól, az elmúló, ártatlan boldogság halálsikolya. Vagy talán téved, és egy megbízható processzorhűtő szűkölt hallójáratái labirintusában, az a lábánál heverő hű, engedelmes, ugrásra kész kutya. Már hallotta, ahogy a nyüsztésből morgás lesz, négy lábra áll, vicsorog.

Felpillantott, mormogó motorral ott várta az apja. Lehúzott ablak mögül mosolygott.

– Elég lesz – mondta.

A vályún, a perem szélétől pár centire egy kokárdaalakú lyuk szája röhögött küzdelme eleve kudarcra rendeltségén, miközben kíméletlenül

köpte a vizet a földre. Farukat Illés felé fordítva a lovak is odébb álltak. Illés kimerültségét leplezendő kihúzta magát, a kocsihoz sétált, elpakolta a vödörket, és közben eltöprengett, mit jelenthet ez a mosoly az apja arcán. Most tekintett volna rá először úgy, mintha a fia nem egy lenne a beteljesületlen álmai közül? Vagy inkább a remény bujkált a szája sarkában, hátha immár Illés is érzi, amit ő, ha egy ló szelíden megcirógatja a tarkóját? Mikor az apja isteni gondviseléssel néhány kabátot meg rongyot hátradobott, hogy a fiának végre kényelmesebb helye lehessen a jobb-ján, Illés arra gondolt, az öreg talán egyszerűen örül, hogy nincs egyedül, hogy valakivel megoszthatja küszködését. A fiúban felébredt a gyanú, apja annak lehetőségét látta meg most benne, hogy a terveivel való vajúdas gyötrelmeit mégiscsak örökül adhatja valakinek – akár egy híradástechnikusnak is. Ugyanakkor azt az eshetőséget sem zárhatta ki, hogy saját jelenlétének túl nagy jelentőséget tulajdonított, és a derű az embere kapcsán szerzett jó híreknek szólt. Efelől nem tudott megbizonyosodni. Félt rákérdezni, mert ha mégis történt *valami*, akkor azért magát fogja okolni.

Apja a bejárati helyett a hátsó kapuhoz hajtott.

– Ha itt vagy, akkor egy bálát még legörgetünk – mondta.

„Ha itt vagy”, ízlelgette Illés, és érezte, ez egy két főt megkívánó munka, amelyet még az apja embere sem csinál egyedül. Kétemberes feladat. És bár legszívesebben ment volna már haza, ez a bizalom némi derűttséggel töltötte el. Meglehet, még az egyik lovat is meg fogja simogatni búcsúzóul.

Néhány állat kíváncsian követte őket a hátsó kapuhoz, amely mögött több emelet magas piramisba rakva álltak a szénabálák. Itt nőtt a generációkat látott három jegenyefa is. Átlépve a tanya határát ismét szembe találok a végtelenbe nyúló fehér tengerrel és a ráboruló szürke égbolttal. Mintha a birtok egy üveggömbbe zárt világ lett volna, amelynek peremén túl nincsen semmi, de még ha lenne is, akkor sem lenne elérhető számukra. Illést nyugalanság fogta el. Nem rossz előérzet, pusztán egy rossz érzés, egy felköhöghetetlen gombóc a torkán.

Az apja szólt, a tetejéről kéne az egyiket lelökni. A fiú meglepetten szemlélte, hogy az öreg testet hogyan hajtja az akarát. Rutinos mozdulatokkal, két bála közti ívet kihasználva tolta magát egyre magasabbra. Volt valami nyikorgás, valami kopottság a karok és a lábak játékában, de a makacsság elegendő olajnak bizonyult, hogy ne álljon meg. Hasonlóan meglepte, hogy a temérdek monitor előtt eltöltött idő ellenére ő maga is apja után tudott mászni. Dobogtak, ropogtak bakancsaik alatt a bálák. Olykor a kék kötözőzsinegeket megfeszítve húzták magukat magasabbra, megrecsegtetve a csontszáraz szálakat. Illés emlékezett, egyszer egy ilyen kék, műanyag zsinegbe akadt bele valahol a közelben egy róka. Pórázként a nyakára hurkolódott. Az apja le akarta lőni, de a fiú kérlelte, ne tegye. A férfi elvágta a kötegelőt, a róka elfutott a fák közé. Az apja mesélte,

látta még utána sokszor a kék nyakörves vöröskét. Talán a tyúkokat is az vitte el, és azóta nincsenek tyúkok. Vajon él még?

A férfi leült, majd kissé lecsúszott két bála közé. Hátát megvetve lábával tolni kezdett. A fia csatlakozott. Nem kellett rászámolni, az apja lélegzetvételének és nyögéseinek ritmusából Illés tudta, mikor nyomjon, mikor gyűjtsön erőt. Aztán a felső bála elérte az alatta nyugvó domborulatának a zenitjét. Illés igyekezett mozdulatlan maradni, még ha egész testében remegett is az erőfeszítéstől, hogy ne guruljon vissza. Az apja ekkor egészen lecsúszott, talpra állt, két karjába koncentrálna minden erejét lökte, taszigálta a mázsás köteget. Súlyához, méreteihez képest viszonyítva halk döndüléssel bucskázott alá a hóba, még ha bele is remegett a föld. Némi lélegzetvételenyi szünetet követően az apa és a fia lekecmeregtek, lecsúsztak a szénabálák gömbölyű oldalán.

Egymás mellé álltak, előre dőltek, karjukkal toltak, lábukkal támaszt keresve tartották magukat, hogy a förtelmes bála ne tolja vissza őket. Szízüphoszként küzdöttek meg minden araszért. A bokáig érő hó enyvként szorította magához az ormótlan tömeget, a talaj apró kis egyenetlenségei, minden kiálló gyökér egy-egy hegyvonulatként állta útjukat. Izzadtak a kabátok alatt, az apja nekigombolkozott, szőrös mellkasáról szállt a pára. Illés pikkelyesre száradt tenyereibe lándzsákként fúródtak a hegyes szénaszálak. Megpróbálta feljebb húzni kabátja ujját és a csuklójával dolgozni, de hiába. A fiú nem tudta, hova szánja apja az élelmet. Nem merte megkérdezni, félt a választól. A lovak, az az átkozott sáskaraj már ott keringett körülöttük – őket látszólag nem érdekelte, hol fognak élelemhez jutni. Illés érezte, fogytán az ereje, erőtlenül feszült a bálának, mintha egy kőfalat próbálna mozgásra bírni. Ám ha lassan is, mégis haladtak valahogy. Dísztetnek érezte magát az apja mellett, aki kora ellenére is hajtotta, irányította a borzalmas súlyt. Fölöslegesnek érezte magát. Aztán újra elkezdett csengen a füle. Az istentisztelet előtti fémvágás hangja volt ez apja műhelyéből, amely álmából felverte. Hideg földre hulló ablaküvegek csörömpölése. Egy öregasszony foghíjas kacagása.

Illés lehunyta szemét, teste minden maradék erőforrását erre az egy feladatra allokálva felvette apja ritmusát. Légzés, feszülés, nyögés, ismétlés. Tolta a vállával, egész felsőtestével, nekifeszült a térdeivel is. Aztán keresztültolták egy adag lócitromon, kerülgetve a henger felszínén fel-felbukkanó barna foltot ügyeskedtek tovább. Kopott a kabátja, hasadozott térdén a nadrág, ruhája ázott a hótól és mocskos lett a lópiszoktól. A fiú nem tudta, hogy fog így másnap gyakorlatra menni, ha eljut odáig egyáltalán. A számítógéplabor melege, az áramkörök és specifikációk világa sci-finek tetszett, egy másik dimenziónak a szénabála zsarnoksága alatt reszketve. Vagy inkább ez a tanyavilág az álom, amiből nem tud felébredni?

– Most állítsuk talpra.

A fiú nem értette, miért alkalmasabb ez a hely bármelyik másiknál, de nem kérdőjelezte meg az apját. A bála széléhez léptek, megragadták, Illés kezét vagdalták a szálak és a fagy. Alig észrevehető eredménnyel húzták le, majd tolták felfele. Így hintáztatták, és lassacskán valóban egyre jobban lengett a mázsás sűrűség. Apja azt magyarázta, talpon jobb, tovább kitart, arányosabban osztják be. Aztán egyszerre alákapott a bálának. Illés utánozta a férfit, együtt guggolt vele, majd próbáltak felállni, és azzal talpra is állítani a szénaköteget. Ezen az oldalán a szálak egy fa évgyűrűihez hasonlóan körökbe rendeződtek, de Illésnek inkább tűnt delejező spirálnak, örvénynek, amely, félt, beszippantja. Érezte, nem fog menni. És már újra hallotta is az égető sípolást. Az elevenen megsülő rákok testét elhagyó levegő hangja. Tyúkok utolsó rikácsolása egy viharos éjszakán. Szemét nem merte levenni a szénaszálak spiráljáról, mert tudta, hogy nézik. Hogy a fém fogsorról eltűnik a büszke mosoly, és szégyenkezve elfordul. Érezte egy öregember tekintetét is, akit soha nem látott. Sóhajtott, lám, nem kellene ruszkik, hogy elvessen a föld. Csalódottan szemlélte egy kisfiú a múltból, lábánál értetlenül nyüsztő vörös, kék nyakörves rókával. Szagolgatta a kulcslyuk alakú hókát viselő ló, noszogatta, végezzen hamar, majd érintse meg. Emberek, állatok, tündérek, élők és holtak mind őt figyelték, és vártak.

Nem ment. Elfogyott a lendület. Elengedték. Magatehetetlenül visszazuhan a földre.

Az apja szitkozódott, ismét rágyújtott. A lovak dögevő keselyűraja möhön rávetette magát a még ringó bálára. Marcangolták, nagy csomókban tépték a szálakat, kifilézték a spirál vonalát. Az apja nem nézett rá, de Illés már nem kereste az okát, miért. Beültek a terepjáróba, és elhajtottak. Át a kapun, a kétlyukú hídon, a hófedte földúton és szántókon, csak böngött a motor, hasított a négy kerék, mígnem végre a törhetetlen üveggömb túloldalára értek, ahonnan már csak a három jegenyefa jelezte a távolban, honnan jöttek, akár a szemrehányó kísértetek. Illés nem fordult hátra, a műszerfal órájára pillantott – nem maradtak sokáig.

OLÁH PÉTER

Vakondot rúgtam álmomban

(részlet)

1.

Homokot szórtak a fülembé, zaj van. Nem tudok beszélgetni a virágokkal, mert folyton megszakít. Próbálom nem felhúzni magam rajta, mert azt más szenvedné el nem ő, mert vele nem lehet beszélgetni, nem tud rendesen kommunikálni, csak még több homokot szór a füleimbe, én pedig duzzadok, duzzadok, és duzzadok, így kell látniuk a virágoknak, ilyen állapotban, amikor se köpni, se nyelni nem tudok. Még egyszer ezt nem játsszuk, nem leszek idegbeteg, megvárom, amíg elragadja egy sas vagy héja, csak az a baj, hogy azok is tudják, hogy ez, még a gyomrukban is sivataggá lesz, nem csak az ízük földes, és ezért le se szállnak értük, pedig egyszer megfognám a zöld testét és a falhoz vágnám, hogy porrá morzsolódjon, majd beolvadjon a téglák közé habarcsnak.

Nem tudok megmozdulni, törzsemen két szúrás. Még ha be tudnék látni a fejébe, és irányítani tudnám a gondolatait, menjen el innen, hagyjon engem, akkor sem tenne semmit, mert őt más törvények mozgatják, pedig annyira beszólnék neki, hogy miért henyél itt napok óta, mikor nincs holtszezon, dolgozni kell, hogy vissza tudjuk foglalni azt, ami a mienk, a természeté, hogy ebből az épületből se látszódjon, hogy mi volt, csak egy szikladombnak lássák mások, intő jel legyen, hogy ne nyúljanak hozzánk, mert megfojtjuk, kivégezzük őket, mert tudunk gyilkosok lenni, nem vagyunk mi olyan szerethetőek, mint azt állítják. Ez a zöldlábú erre is csak szórja a homokot, nem tudom mivel fogom kitisztítani a hallójárataimat, lehet, hogy majd az eső megoldja, hátha csapadékosabb lesz ez a nyár.

Idegessít, ez a két csáp, az apró lábai, a két megnyúlt keze, azok a bamba szemek. Duzzadok, duzzadok, és duzzadok. Mindjárt kinövök ott, ahol ő van, remélem meg tudom annyira emelni, hogy leesik, megsérül, és nem szólal meg többet. Nem fogom sajnálni, csak esős napokon, mert amikor esik ellágyulok, és azt fogom mondani, hogy nem voltam igazságos vele, mert nem tudhatta, hogy mire képes egy korallgomba. Duzzadok, duzzadok, és duzzadok, látom ahogy megemelkedik a zöld teste, és nem tud mit kezdeni a helyzettel, nem ugrik el, próbál kapaszkodni, de gyorsabb vagyok, már nincs ideje elugrani, a levegőben csak kacsintani tud, majd leérkezik a fűbe, és csak tovább szórja a homokot, még jobban, mint eddig, ezzel is jelzi, hogy ügyes trükk, ezzel a szemtelen tekintettel még azt

is sugallja, hogy engem katonai alakulatok neveltek, így nem lehet engem megölni.

Szétrepedek, annyira mérges vagyok. Nem igaz, hogy nem lehet sehogy sem eltüntetni ezt a zöld mocskot. Tomi, nem érdemes velük foglalkozni, hagyd rá, bármit is csinál, ne tedd tönkre magad, mondja toboz Tibi, aki a legjobb barátom. Mégsem tudok hallgatni rá, mert csak az jár a fejemben, hogy egyszer megnövök, annyira megnyúlok, hogy fel tudok majd emelni bármit, és ragadok majd, és még az is lehet, hogy megeszem ezt a zöld rovar, hogy szenvedjen tovább, égesse a savam egy fekete helyen, vagy a falhoz vágom, de ez még nem döntöttem el, csak az az egy biztos, hogy meg fogok nyúlni, és nem lesz kegyelem.

Sötét lett, nappal van, nem tudom hova tenni a dolgot, de Tibi csitítgat, hogy ne beszéljek, ha csak nem akarom pépes maszlagként végezni egy gyomorban. Fehér szálakat látok, majd fekete gödröt, éles fogakkal. Miért is nőttek ki a föld alól, bármi történjen is, csak legyen vége, miért nem tudom becsukni a szemem? Eltűnt ez a sötét gödör, láttam a szemében a kattogást, rágást, megérezte, hogy ki zavar itt engem, de nem fogom megköszönni, nem beszélek vele, mert én is lehetnék abban az üregben, péppé válva, cseppfolyósan beszélő halott.

2.

Tibi a toboz fekete lét izzad. Elsőnek furcsáltam, hogy egy életerős toboz hogyan izzadhat, tocsoghat ebben a fekete, ruganyos masszában, már csak azért is, mert nem tűnt ellenségesnek vagy olyannak, aki gonoszul mérhetetlen sok átkot szórna rád pusztá kegyetlenségtől. Emlékszem eső áztatta őszi idő volt, rettegtem, hogy mi lesz velem télen, hova bújok, és mi lesz ha megfagyok, amikor megkérdezte hányavetin, mintha csak a szélről kérdezné, hogy mégis mit akarok itt, miért jöttem ide, mit szeretnék véghez vinni, mert neki ne mondjam, hogy semmit, mert attól csak jobban izzad, és azt mégsem akarhatjuk, hogy bűdös legyen csak azért mert én hazudok neki, mert igen, azért van körülötte ez a lé, és azért izzad egyfelől, mert nem bírja elviselni a hazugságot, másfelől ez tartja a mai napig életben.

Nem próbáltam meg mást mondani, mint amit tényleg gondoltam. Alaposan kifejtettem, hogy úgy gondolom ide teremtett egy nálam magasabb személy, akiről holmi kevés fogalmam van, és nem is igazán értem, hogy miért pont ide kellett neki, ebbe a poshadt levegőjű falak közé, de az az egy biztos, hogy célja volt vele, mert akárhogyan igyekszem, nem tudok elbújni előle, nyomaszt a törzsemben, felpuffaszt, és egyre inkább közelebb vagyok hozzá, de még nem találtam meg, és lehet, hogy nem is fogom, de az esős napokon kicsit jobban sikerül megérteni, hogy azért vagyok itt, mert nagyra kell nőnöm, de ez nem elég, ott kell lennem mindenhol, hogy

adni tudjak a körülöttem lévőeknek, hogy rajtam keresztül ériék majd el a céljaikat, hogy híd legyek, egy út, a jobb jövőért.

Azért ezt te sem gondolhatod komolyan, szakított félbe Tibi. Nekem ne mondd ezt a badarságot, nézd meg mit okoztál, megint izzadok, tocsogok, de te persze nem érzed, mennyire bűdös vagyok, de ezt egy toboz megérzi, és el kell viselnie, mert kisapám, nem azért vagyunk itt, mert ide teremtetek, meg hasonló hülyeségek, amit nem tudom, hogy hova ültettek a kisalapú mirigyeidbe, azért vagyunk itt, mert ha nem vetted volna észre ez egy zsák, egy kuka. Tudom, hogy nem tudod, nekem is még ágykoromból mesélték el a fenyők, hogy aki a földre kerül az mind kuka, mint ahogy én is az vagyok, meg te is az vagy, mert mi nem vagyunk jók semmire, csak annak van értelme, és léte, ami fölöttünk van, ami nem érintkezik a földdel. Na de mielőtt még elborzadnál, el kell mondjam, hogy ez csak átmeneti állapot, nem ez a végleges formája a dolgoknak, mert ugye mindig kell jobbnak lennie, ezért is van az, hogy innen majd összegyűjtenek, és átszállítanak majd máshova, és újrahasznosítanak, miközben te elalszol, és amikor már újra kinyitod a szemed, akkor már hasznod van, értelmed, de az sem tart örökké, te csak ne képzeld azt, hogy nem múlik el ez a jó, mert ez is elmúlik, mert végtelenül unalmas lenne, mert azután is lehullasz a földre, és kezdődik előlről, és ez még mindig semmi, mert amikor már lent vagy, akkor már el is áshatnád magad, ha lenne mivel, mert nem emlékszel semmire, hiányzik belőled a jó, csak a nyugalom marad meg belőle, és a remény, hogy lesz, hogy kell lennie jobbnak.

Nem tudtam egyetérteni vele, és nem tudtam elképzelni, hogy tényleg csak egy fekete zsákban lennénk, és arra várnánk, hogy jönnek majd, hogy jönnek értünk, de láttam, hogy túl sokat izzadt, hogy már a tudna tovább csobogni, ha akarna, hogy majdnem patakká lett ez a sok szó, amit idehordott nekem. Nem hagyom, és nem bírnám elviselni, és tovább nézni, hogy elfacsart orral szagolja ezt a sűrű fekete lét. Hallgattam, és csillogtam a napfénytől, mint aki titokban tudja, hogy neki van igaza.

3.

Fekete lé járkal a törzseken. Nevetnem kell, de nem tudok, egyszerre zavar, és jólesik, szólnom kéne Tibinek, hogy csináljon már valamit. Nem akarom ezt a sűrű masszát, nem akarok én is izzadni, utálok a hazugságot, de nem kell nekem erre pótcselekvés, jelzés, magamtól is látom, hogy ki ferdíti el a valóságot. A legjobb barátom Tibi, nem szeretném megsérteni, és nem tudom, hogy ki hazudik már megint neki, hogy ennyire túlrad belőle ez a lé, de hagyja abba, itt és most jobb lenne a hallgatás.

Nem a szél susog, hanem a fenyők beszélnek Tibihez. Állok, és nem értem a nyelvüket. A zaj egyre hangosabb, kövek keletkeznek tőle a hal-

lójárataimban, várok, hiába szólnék, nem értenék, mert én sem értem azt a nyelvet, amit beszélnek. Várok, és igyekszem nem a kövekre gondolni, hogy minél nagyobb a zaj, annál nagyobb lesz, és annál hosszabb ideig kell kigurítanom majd a füleimből. Nem szeretem ezt, hogy mások miatt küzdenem kell ezekkel a kövekkel, és félni attól, hogy beszorulnak valahova, és nem tudom majd felbontani a szilárdságukat, még ezzel a lével sem, ami egyre inkább táncol rajtam, csak hagyják abba, legyen csend.

Fújtat, buborékol körülötte a fekete lé. Hallgatok, nem akarom letámadni, nyugodjon meg, túl sokat hazudhattak neki, hogy ennyire pattognak a buborékok, egy-két virág is kapott belőle, tőlük sem kér elnézést, úgy látszik észre sem veszi, néha azon is gondolkodom, hogy azért nem, mert nincs éles látása, hogy csak engem lát, de ezt nem merem neki mondani, mert nem akarom túlárasztani őt, mert nem tudom, és nem akarok neki hazudni, mert egy korallgomba ne hazudjon, se neki se másnak.

Később, nagy nehezen megszólal, és elkezdi mondani, amit a fenyők mondtak neki. Úgy beszél, hogy pár buborék rám pattan, és viháncolnak rajtam, de nem szólok neki semmit, beszélgetünk, és ez jó, még akkor is, ha legszívesebben kipukkasztanám ezeket a kis fekete pofátlan ingyenélő buborékokat, hogy menjenek máshova, mehetnek a levegőbe is felőlem, de ne az én törzsemen szórakozzanak.

Nem szoktunk beszélgetni, egy toboz minek is beszélgessen a fenyőjével, nem? Mégis megszólított, és engem hibáztatott, el tudod ezt hinni, engem, aki mindig is segítette őt, még akkor sem szóltam egy büdös szót sem, amikor egy madár rám taposott, és nem az ő ágára, mert megbeszéltek, hogy inkább engem nyomjon agyon, mint sem az ő gyönyörű ágát, és ez nem egyszer történt meg, hanem onnantól az egész házasságuk alatt, mert az én fenyőm, már csak azért is különleges volt, hogy nem jöttek be neki az érett, nőtény túllevelűek, mert őt mindig is az ilyen csapzott szárnyú madarak érdekelték, de még nem is az ilyen rozsdafarkú vagy cinegeféle madarak, hanem a galambok, mert azok úgy tudnak búgni, mint ahogy senki, de ezért sem szóltam meg őt, mert nem az én bajom, hogy nincs ízlése, de most nem tudok nem megszólalni, amikor engem hibáztat, azért mert a távolban sírnak a fenyők, hogy ez is csak miattam lehet, mert itt vagyok, ebben a kukában, és értem jönnek, de ha nem lennék itt, hanem már rég elporladtam volna a földben, akkor nem sírnának, akkor nem kiáltoznának a fájdalomtól, és akkor az én fenyőmnek sem lennének álmatlan éjszakái, de tudom, hogy hazudik, hogy ez nem lehet igaz, hogy még nem jöhetnek értem, hogy még van legalább egy évem erre, és addig is kitalálni, hogy mi legyen, hogyan tudnék elporladni a földben.

Hallgatok, szöszök szállnak ide-oda a törzsemben, lemászott rólam a fekete lé, buborékok sincsenek, csak a szösz, hogy most erre mondanom kéne valamit, de csak nézel, azzal a tekintettel, mint ami azt sugallja, hogy még fájni fog, hogy ezért a hazugságért még megfizetnek a fenyők.

CSONTOS MÁRTA

Közelítő tél

A színek szövetéről leléptek
a minták, körös-körül minden
árnyékfekete. Nem tudsz
farkasszemet nézni a pillangókkal,
megkezdődött a merülés –
gyermekkori fotódon a nevetés
csak egy grimasz, egy letört
szárny az üveglapon.

Csak a képzelet tud vitorlát bontani,
annyira egyedül maradtál a tél
kapujában – ez az egyetlen menekülés?
A bútorok is lemerültek a homályba,
a formákat szétrágta a sötét, nem
látod hol az ablakkeret, a réseket
betömte a porba szürkült sugár.

Nem látod, merre úszik a légtérbe
tévedt halál, s ha rád virrad az ég
egy megkéssett, lomha hajnalon, nem
szárnyalsz a Nap melegébe – odakint
csak a hamvasságot vesztett felhők
néznek le az égről, mint jóllakott,
lusta, emberkerülő szörnyetegek.

A megrajzolt nő

A pasztell árnyalatú fügefalevél
az ikszedik nap után kezdett színesedni,
így Éva önvédelemből magára
terítette abban az időzónában, ahol
többé számára már nem volt hely,
ahol letört a kilincs a kertkapuról,
s a kerítés mögött neki már nem

volt részesedése. Romlandó, puha-
testű sellőként feküdt rá a nap szárította
homok domborulatok tetejére.
Ott feküdt kiterítve a nagy kozmikus
rajztáblán, már nem volt értelme fától
fáig tovább kúszni, keze remegett a
kavargó szélben, teste nyomokat hagyott
a terepen, de tudta, hogy valójában
már nincs ott, át kell lépnie a létezés
túloldalára, át kell emelnie magát
valahova máshova, egy másik otthonába,
mely látszólag közel van, de soha nem ér oda.

Mégis, határozott mozdulattal lépett
a kifutóra, végignézett magán, s tudta,
test és lélek feneketlen mélységeit a
szerepjátékokhoz változatos kellékekkel
takarni kell.

Bátran libbent az új színdarab arénájába,
már nem félt, megtanult minden ajtót
kinyitni, megtanulta sminkecsétét kezelni.

Közben a Nagy Úr odafönt sokáig lapozott
a vázlatfüzetében, de nem tudta a végleges
formát biztonsággal kiválasztani, s miközben
gyönyörködött a rajzokban, a szabálytalanság
harmóniájában végleg győzött
a tökéletlen, az alkotás diadala.

A semmi sörénye

Várom, mikor újul meg bennem
az anyag, várok egy mozdulatot,
várom, hogy Isten talpa alatt
tudjam még tartani az eget.
Belső parancs szerint végzem
a mindennapi gyakorlatokat,
gerincem virágágyában gyomlálom
a vadhajtásokat és a töviseket.

Már nem vagyok a régi, csontjaimban
valaki folyton cserélgeti a tüzes
cserepeket, s mintha idegen kezek
birtokba vennék testem hasznosítható
maradékát, trükköket vetnek be,
létem meghosszabbításán fáradoznak,
mégsem érzem a támasz erejét.
A semmi sörényébe kapaszkodom,
táncolok egyensúlyozva.
Csak az égi madarak szárnya tartja
lábam alatt a peremet.

A költő halálára

Arcod felszúrt csillag
vaktérképen, nedveid
megszáradtak, már ajkadon
sem látszanak a kérdőjelek,
csak árnyékok mintáz
térképet az égre.
Odalent, törékeny csontjaid
apró táptalajszigetein
terjed a tiszta, növényi béke.

Mert csak a virágnak van
feltámadás. Te már elvesztettél
minden magot, szétszórtad
álmaidat terméketlen szirteken,
sokszor vártad kezedbe simult
vándorbottal a fordulatot.

Még mindig tél van, a kertek
illata már rég kiszökött az
üres csigaházakból, sejtjeid is
felszívta valami parazita, de fényed
ott ragyog a madarak pupilláján.

A mélység pedig már nem számít,
csak a nem látható maradt ott a
Nagy Transzformátor boszorkányhomlokán.

Decemberi képeslap

A Nagy Kertész elvitte az illatozó
olajcserjét, a levendulaszegély
mögött kiszívták a rózsák vérét,
a liliomok szívéből kiszakadtak
a verőerek, a késő nyár vézna testét
leszopták a sugarak, a lombok
hajlatán lassan megfakult a hold,
hunyorgott, mint egy kialvófélben
lévő lámpa, majd aludni tért
a ringató sötét oltalmába.

Most fázósan hempereg az avar
a sárban, lent alszanak a gyökerek,
én meg sejtjeimben őrzöm
a nyár színeit, s gyűjtöm az erőt
a várakozás melegében, az
elmentett fény fonalán.

CSÁK GYÖNGYI

Apám

Apámmal kapcsolatban már írtam hányattatott sorsának mozzanatait, személyisége alakulásának mozgatórugóit ismerve felnőtt fejjel jobban megértem őt, egyre rokonszenvesebbé változik bennem. Be kell látnom, hogy génjeiből, tulajdonságaiból a nagyobb részt tőle örököltem, így a könyv iránti olthatatlan szeretetet, hiszen az ő kezében láttam komoly szépirodalmi könyveket. Az olvasásra bányász korában kapott, amikor néhány évig munkásszálláson lakott hétfőtől szombatig. Mindaddig, amíg a bányászjáratos buszt be nem indították. A szállón eltöltött időben az olvasás volt a legfőbb szenvedélye, hétvégéken hazahozott könyveit főleg a téli időszakban, amikor nem kellett a földeken dolgozni, mohón falta, én pedig bele-beleolvastam mindegyik könyvbe. Nagyon örültem, hogy részletre könyveket vásárolt, így felső tagozatban a helyi könyvtár után apám könyveire került a sor. Az orosz klasszikusok, Szokolov-, Gorkij-, Dosztojevszkij- mellett Ionescu-, Stendhal-könyvek is sorakoztak. Talán az olvasás hatása gyors kamasszá érésünk is tompított apám kegyetlen részeg kitörésein is, már nem kellett a szomszédba menedéket kérni, jobban fékezte indulatait, bár alkoholizmusa a halálos vesebetegségéig elkísérte. Életének utolsó két évében egy csepp alkoholt sem ivott, nagy kiszolgáltatottságában szelíd emberré változott, szeretett volna meggyógyulni, élni. 66 évesen hosszú szenvedés után távozott közülünk. Felnőttként értettem meg, hogy apám és anyám más dimenzióban élt az együtt töltött időben, apám az olvasottabb, tudásra, igazságra törekvő, becsvágygal beoltott ember volt, aki biztos családi háttérből indulva minőségileg jobb életút várományosa lehetett volna. Anyám mindig a mának élt, humora, életszeretete segítette át a házasságbeli konfliktusokon, melyeket gyakran már ő provokált, hogy mi gyerekek mellé álljunk. Házasságuknak mi hárman vagyunk a hozadékai, hárman tartottuk össze ezt a szerencsétlen házasságáldozatot. Apám sajátos módján szeretett bennünket, engem nem vert meg, a fiúkat néha, ha anyám panaszkodott rájuk, pedig nagy szám volt, nagylányként bizony odamondogattam neki, amikor kijózanodott egy-egy házi cirkusz után, ilyenkor mélyen hallgatott. Egyszer azt mondta részegen, hogy engem biztosan ő csinált, mert az orrom hasonlít az övére. Ebből azt szűrtem le, hogy a testvéreim származását kérdőjelezi meg, anyám bizonyára megcsalta őt, de felmentettem magamban, ha így is volt, mert részeg emberrel, aki veréssel kényszeríti maga alá, annak sosem tudtam volna házastársi kötelességeimnek eleget tenni. Kértem anyámat, váljon el, mert ez így nem jó, azt válaszolta, hogy ő az apátok,

megenné a pizsok, meg a tetű, hiszen rajtunk kívül senkije sincs. Így áldozódott fel bűnben a szerelem lehetősége. Apám alföldi akcentussal beszélt élete végéig. Nyolcadikos voltam, amikor unokatestvérem lakodalmában rózsaszín ruhás koszorúslány lehettem Siklóson. A lakodalomban találkoztam M.-mel, a szépfiúval, aki egész este és éjjel velem táncolt, éreztette velem, hogy nagyon tetszem neki. Bennem is elszabadult valami őrült kíváncsiság, mert nekem is megtetszett a komoly legényember, hiszen ő már a 25. életévét taposta. A lakodalom után álmodoztam a kedves fiúról. Teljesen odavoltam, amikor levelet is kaptam tőle, meg egy fényképet. A levélben csak ennyi állt: „Megtaláltalak, és megszerettelek. Szombaton meglátogatlak. M.”. Alig vártam a szombatot, jött is motorral, szemüvegesen, orkáncabátban, kimentem hozzá, és a házunk előtt beszélgettünk egy-két órát. Azt mondta, hogy komolyan szeretne udvarolni nekem, egy hét múlva ismét eljön, akkor elmehetnénk moziba. Persze beegyeztem, mert nagy hatást gyakorolt rám, hogy olyan messziről elmotorozott ide miattam. Anyám eldicsekedett aznap apámnak, hogy az a szép motoros fiatalember meglátogatott engem. Apám meg egy üveg bor benyakalása után beszélni óhajtott velem a jövőmről, meg a lehetőségeimről. Nem felejttem el az akkori mondatait: „Lyányom! Hallottam, hogy itt volt a legény. El kell döntened, hogy tanulni akarsz, vagy udvarlót tartani! (Ugyanis együtt a kettőt sehogy sem tartotta összeegyeztethetőnek.) Mert ha a legényt választod, akkor jövőre elmész az erdészethe’ dolgozni, megkeresed a stafírungot. Jövőre megmellyesedsz, aztán férjhe’ mehetsz, nem bánom. Azt hallottam a rokonoktól, hogy van szép kertes háza is ennek a fiúnak.” Hát így rendezte volna el szegény apám a sorsomat, gazdag férjjel biztonságban akart tudni. Természetesen én a családi tapasztalatok alapján nem készültem férjhez menni, a gimnáziumot választottam. Apám már várta M.-et és közölte, hogy nem találkozhatunk ezután, mert én iskolába megyek. Apám hűséges, becsületes, éles eszű ember volt, az ital kikezdte, sokat rontott falubeli megítélésén. Az idegeneknek mindig kedves, barátságos arcát mutatta. Elnyomott fájdalmait, érzelmeit részeg állapotában emlegette, ilyenkor szidta a politikai rendszert, a tolvaj urakat, a semmit érő irodistákat, így magában a gangon. Apám szenvedélyesen szerette a földet, a paraszti munka minden fajtáját, fázisát. Nagyon szerette az állatokat, a malacokat, baromfiakat, nem emlékszem disznóölést nélkülöző telekre, akárhogy is kölcsönből, hitelből, de mindig vásároltak vágnivaló disznót a szüleim. Nálunk a kolbász előbb elfogyott, mint a hurka. Március végére híre hamva sem volt a töltelékes disznóságoknak, ezután a sonkát farigcsáltuk a piros húsára vadászva, míg nem a sonkacsontot nagyanyám bablevesben megfőzte. Jó nagy fazékkal főzött, hogy másnapra is jusson belőle, különleges finom ételnek tartottuk, második fogásként ilyenkor mindig valami tésztaétel került az asztalunkra. Kicsit leragadtam a disznók dicséreténél, de apám

legkedvesebb állatairól nem szóltam, melyeket többre tartott az emberek-nél is. Rajongva szerette mindegyik kutyáját, kísérték őt bármerre indult, még tilalma ellenére is. Két kutya szó szerint megmentette apám életét. Először Bobi, a fehér-barna bundás keverék, amikor egy botrányos nagy részegsége után nagy büntudatában felakasztotta magát a pajtában a szénapadlás gerendájára. A kötél elszakadt, Bobi kutya nyalogatta a szénapadlásra esett gazdát, aztán vonyítva ugatva ugrált a konyhaajtó előtt, nagyanyám azt hitte, megveszett a kutya, anyámmal együtt mentek a kutya után, mesélték, mintha csak hívta volna őket a színhelyre. Apám kézöld volt már, orvos is jött hozzá, megmenekült. Bobi végelgyengülésben pusztult el, de megvárta még a bányászbust, apám hazaérkezését. Volt még egy nagyon kedves kutyája. Ezt az ebet innen Pestről vittük Dzseki nevű öreg tacsakója mellé, ugyanis itt nem fogadta be a lakótelepen élő család a kis fekete kutyakölyköt, amikor fiam játszótársa hazaállított vele. Gyerekem megvigasztalta a kislányt, hogy ne sírjon, elvisszük Vaszarra a papámhoz, ott jobb sorsa lesz, mint egy embernek. Így is lett. Ez a kutya pedig a második életmentőként híresült el. Az apám disznóölésen volt az erdő alatt élő testvéremnél, s mikor már alaposan felöntött a garatra, anyám hazaküldte, hogy rakjon tüzet. El is indult a kutya kíséretében, ám a templomtéri buszfordulónál elesett az úttesten, bele a hóba és elalhatt. A nagy testű kutya rángatta kabátjánál a járda irányába, amikor megérkezett az esti busz. A fekete kutya szűkülve ugrált a jármű előtt, a sofőr nem tudta mire vélni a kutya viselkedését. Kiszállt a vezetőfülkéből, akkor vette észre apámat, akinek az alsóteste még mindig az úttesten sötétlett. Segítséget hívott, és hazakísérték apámat. A kutyának nálunk ezután jól éltek. Több finom falatot fogyasztottak, mint mi gyerekek. A vasárnapi pörkölt csirkecombja, a szaftos nokedlival a kutyalábosban landolt, hiszen a délelőtti kocsimázás után apám alig evett pár falatot. A kutyaláboshoz máris odatámolygott, elégedetten nézte a majszolót. Gyakran eszembe jut a vasárnapi csirke elosztása. A szülők kapták a combokat, a öreganyám az egyik szárnyat, meg a püspökfalatját, nagyobb öcsém a melle húsát, kisebbik a belsőségeket, én meg a lábait, meg a fejét kaptam, hogy jobban tudjak táncolni, meg hogy okosabb legyek. Miután elkerültünk otthonról, anyám gyakran került kórházba, többször is megműtötték. Nyáron, ha iskolai szünetem volt, haza tudtam utazni a fiúkkal, így tudtam segíteni, ápolni anyámat, aki panaszkodott, hogy reggelenként a kutyának előbb ad enni az apám, nem neki, a betegnek. Amikor ezt apámnak előadta, ő azzal nyugtatgatta, hogy: „Ne idegeskedj mama, a kutyának nincsen keze, az nem tudja kiszolgálni magát, majd sorra kerülsz te is” – így ment ez nálunk apám élete végéig kutyauralomban.

SZIRMAI PÉTER

Utazás délre

Arra ébredtem, hogy a vonatablak döngve kinyílt. Porfelhő zúdult a fürkébe. Az ablakhoz ugrottam, a szerelvény épp kanyarodott, nehezen tartottam meg az egyensúlyomat. Erőlködve felhúztam az ablakot. A fürkében örvénylett a por, a plafonon alig látszott a villanykörte. Odakinn sötét volt. Előhalásztam a mobilomat: 4:37-et mutatott. Leültem, zsebkendőt tartottam az arcom elé. Elhúztam a függönyt, láttam, a folyosón is kavarog a por. Biztosan nyitva van az ablak, gondoltam. Nem vállalkoztam rá, hogy kimenjek, becsukjam.

Számoltam, hány órája lehetek úton. Nagyon lassan forgott az agyam. Megmasszíroztam az arcomat. Kiszámítottam: tizenkét, tizenhárom órája utazom.

A vonat a kanyar után lassított, megállt. Lehúztam az ablakot, hunyorgtam a homokvihar miatt, aztán megláttam a táblát: Nuevo Felicidad . Sietve kaptam kis utazótáskám után, félrehúztam a fürkeajtót, a leszállóhelyhez mentem. A peronról láttam, hogy rajtam kívül csak pár ember száll le. Egy férfi, mozgásából ítélve: öregember, hatalmas hátizsákkal, egy asszony szintén hátizsákkal, két gyerekkel, két férfi kezításkákkal. Ennyi. Csak a hátukat, a körvonalukat láttam. Sötét foltok pár hatvan wattos izzó fényében. Az irányító benézett a kocsikba, maradt-e benn valaki. Intett a tárcsával, hogy a szerelvény indulhat a fordulóba. Ez volt a végállomás: Nuevo Felicidad en el fin del mundo . Innen már csak visszafelé vezet az út.

Újra a peronra pillantottam: üres volt, mindenki eltűnt. Kicsi peron volt: húsz méter hosszú, öt méter széles. Mögötte: romos állomásépület, árnyékban. Utcai világítás nem volt. Nem tudtam, merre induljak, hol találok szállást. Közelebb mentem az állomásépülethez. A három méter magas ajtó sötéten meredt rám. Kopogtam. Vártam, de nem nyitottak ajtót. Lenyomtam a kilincset. Az ajtó nyikorogva engedett. Benn félhomály uralkodott. Ruhák, papírok, egyéb kacatok egymás hegyén-hátán. Az egyik fotelben hatalmas kandúr ült, füle bojtos, mint egy hiúznak, szőre ápolatlan. Épp engem nézett. Aztán megszólalt valaki:

– Maga idegen itt. Nem jött volna be ide. Ez üzemi terület.

Kerestem a hang forrását. A kandúros fotel mögött, a szoba közepén, szekrény állt. Mögüle jöhetett a hang. A szekrény mellé léptem, egy fotelt láttam, háttal nekem. Egy kéz látszott még, meg egy kályha nyílása. A kályhában égett a tűz, ez adta a fényt a szobában. Hideg volt, összerázkódtam.

– Bocsánat – mondtam.

Éreztem, hogy száraz a szám.

A kéz intett, hogy lépjek elé. Aztán egy ruhákkal teli székre mutatott.

– A ruhákat nyugodtan dobja le a földre.

Leürítettem a széket, leültem. Testes, de nem kövér öregember ült velem szemben. Dús, ősz haját hátrafésülte. Köntöst viselt. Alsó lábszára hosszú volt, amiből arra következtettem, hogy nagyon magas lehet. Szabályos, borotvált, öreg arcát alulról világította meg a tűz. Szeme árnyékban. Mereven viszonzta tekintetemet. Egy ideig álltam, aztán elkaptam a fejemet.

– Gondolom, menekül valami elől – mondta. – Ide nem érkezik más...

Ismét ránéztem. Sem szánalmat, sem megvetést nem láttam rajta.

– A városból jövök. Elegem lett az emberekből.

Hallgattunk. Előredőlt, ültő helyében egy piszkavassal megkavarta a szénét a vaskályhában.

– Értem. Nos, itt a sivatagban valóban kevesebb van belőlük.

Hátradőlt, úgy pásztázott.

– Itt napközben nincs mozgás. Az emberek a közeli Tranquilidadban dolgoznak. Takarítók, szemétszedők, ilyesmi.

A macska leugrott a székről, nyújtózott, az ajtóhoz ment. Az öreg nehézkesen felkelt. Valóban legalább két méter magas volt. Az ajtóhoz lépett, kiengedte a macskát, behúzta az ajtót, visszaült.

– Az emberek csak este térnek vissza konténerlakásukba – folytatta.

Sóhajtottam.

– És hétvégén?

Megingatta a fejét.

– Jóformán semmit se csinálnak. Alszanak. Ha felébrednek, főznek valamit. Vagy nem is főznek, csak hideget esznek.

– És a gyerekek? Van itt óvoda, iskola?

Felnevetett.

– Nincs. Három gyerek van a faluban, azért nem indítanak osztályt. Tranquilidadba járnak iskolába.

Forgattam magamban, amit mondott.

– Csak három gyerek?

– Tízen laknak a faluban. Kevés a gyerek.

Hitetlenkedve ingattam meg a fejemet.

– Tízen? Buenos Airesben érdeklődtem, ott azt mondták, hogy a lakosság százhusz fő...

Mosolygott.

– Az tízéves adat. Azóta elmentek az emberek. Fantasmába, Tranquilidadba, máshová. Errefelé nincs semmi, ami miatt itt marad az ember. Nincs fa, nincs bokor. A szél, a homok mindent tönkretesz. Ide nem jönni szoktak, hanem elmenni. Ezért nem értem magát...

Megrántottam a vállam, jelezve, hogy nincs kedvem magyarázkodni.
– Úgy tudom, hogy megüresedett a világítótorny nál az állás – mondtam.

Fölemelte a fejét.

– Aha. Már értem... Nos, valóban.

– Kinél kell jelentkezni? – kérdeztem.

– Nálam.

Kérdőn néztem rá.

– Magánál?

– Igen. Én vagyok a polgármester.

Majdnem felnevettem, de visszafogtam magamat. Észrevette.

– Más ez a világ, mint amit megszokott.

– Értem.

Csendben ültünk, csak a tűz pattogása hallatszott. Ő törte meg a hallgatást.

– Tudja, nálunk nem olyan jó állapotú a villamos hálózat. Tele van szakadásokkal. Bizonytalan a működés. A világítás problematikus. Ezért mindig van nálunk gyertya.

Kurtán felnevetett. Aztán így folytatta:

– A világítótorony nincs bekötve a hálózatba: széntüzelésű. Üzemeltetőjének a feladata, hogy a tüzet ébren tartsa. Nehéz munka...

Félrehúztam a számat, megrántottam a vállamat: na és?

– Rendben... Kell önéletrajz?

– Nem. Ehhez a munkához nem kell.

– Akkor megkaptam a munkát?

Megbiccentette a fejét.

– Hozhatom a családomat? Két hétéves lányom van, feleségem.

– Persze. A világítótorony mellett van egy kis ház. Ott ellakhatnak.

Fázósan összedörzsöltem a kezeimet. A kis kályha alig adott meleget.

– Holnap mennék értük...

Elmosolyodott.

– Rendben. Ma elalhat itt. Tolja össze azt a két fotelt – intett a fejével egy ruha halom felé. – Itt talál pokrócot – mutatott a lábánál lévő kupacra.

Összeállítottam ideiglenes ágyamat.

– Én a tűznél alszom, ülve. Öreg vagyok, csak így tudok aludni.

Bólintottam. Bevacolódtam.

Hallottam, hogy odakint süvít a szél. A homokvihar. Gyorsan elaludtam.

PÁL PÉTER

Yin

I.

Tudod, ha függetleníteni tudnám magam
tőled, elszakadva attól a sok-sok álhasznólságtól,
amiket naponta odaképzerek magamra, magamba,
talán saját karommal küzdhetnék meg a hétfejűekkel,
nem az öklöd gondolatával, sűrű ködben hadonászva.
Azért szeretnék egy kicsit hidegre rakni magamban,
hogy te se érezd, valaki folyton a gallérod mögött
liheg és megformálni igyekszik bőre alatt az ereid
duzzadását. Csak az lennék neked, mint ami
a falevél, amit kedved szerint felvehetsz,
eltiporhatsz, de van hogy, mintha magától
szökne tovább. Még a szél is lehetnél, csak ne
tapasztaná össze gondolatainkat folyton
valami láthatatlan szösz, amit mindenütt keresnek,
de félnek is mert úgy van, hogy még sincs,
és úgy vakít, hogy csak látni sem lehet.
Ezt a valamit.

II.

Miattad valahogy lapossá lesz az az éjszaka is,
ami olyan titokzatosnak, öblösnek indult,
mintha azt ígérte volna, saját füllel
hallhatok majd szívmuzsikát
aztán ledőlhetek, hogy
felejthetetlenül
dalolásszam
mert
én vagyok
mégiscsak én
valahol a tisztáson
a ketté robbantott híd
tótágas bolondjaként várva,
térjen vissza hirtelen a semmiből
az a biztos gondolat, hogy majd az égből
odapotyognak körém a kövek és nem

kell már ilyen véletlenszerűnek
és ilyen szakadozottnak
lennem.

Tátva a hatalmas Pacman-száj,
vajon meddig kuporoghatok még
veszteg egy kocka mögött?

III.

Stílus.

Valahogy születni kell rá, mondják,
mert különben a csokornyakkendő
virágai nem bírják sokáig,
és félsz, mert minden sarkon
újféleképpen hordva látod
a sliccet, sálát,
és már van, aki hirtelen
fiatalabb is nálad,
pont annyival, hogy
beléd hasítson az arc,
ami nemrég a tiéd volt,
szakálltalan, elveszett,
bizakodó, küszöbön álló,
büszke és sekély.

IV.

Az mégse lehet, hogy mi annyira különböző
zugaiból jöttünk volna ennek a k'baszott
univerzumnak, hogy téged kakaózáporral
köszöntöttek a Tejút kapujában,
míg engem mikrohullámú bolygók
perzseltek, hogy mindenem égnek álljon,
és mint vak kutya a kerítéstelen
kertben, azt se tudjam, merre tovább,
mert annyifelé tévedhetnék
ezen a felháborítóan makacs,
ismeretlen fekete pázsiton,
hemperegphetnék a mennybéli
kis szárnyasok között akár,
vagy csak beleolvadnék az ismerten
túli képszakadás hullámhosszaiba.

V.

Csak arra kérlek, egy kicsit
te is rázz le engem,
mondd, hogy üljek le ide
és ne mocsanjak, amíg vissza nem jössz,
de ne tégy úgy, mintha nem tudnál
az elmédbe hegesztett mágnesről,
ami folyton polaritást vált,
de sosem pont akkor, amikor
belőle valami haszna is lenne.

Olyan hosszan tekernélek
saját törzsed köré, hogy
jó feszesnek érezd a gondjaid,
a csípődben, a bordáid közé vájódva,
néha ezt kívánom.

Adj hát nekem egy apró kis
jelet, hogy most már nem
kell olyannak lennem,
vagy legalább mutass ujjal arra,
aki vissza tudja szabni
valódi mosolyom.

PUSZTAY JÁNOS

És mégis és újra áll a templom¹

Uram, te vagy az egyetlen igaz Isten, aki megalkottad az eget és a földet, s megteremtetted az embert. Te választottad ki Ábrámot, akit Ábrahámnak nevezted el, és szövetséget kötöttél vele. Országot ígértél és adtál neki, mert igaz vagy. Megláttad őseink nyomorúságát Egyiptomban, meghallottad, amikor a Vörös-tengernél segítségért kiáltottak hozzád. Kettéhasítottad a menekülők előtt a tengert, s így száraz lábbal keltek át, az üldözőket pedig hullámsírba temetted. Nappal felhőoszlopban, éjszaka lángoszlopban vezetted őket. A Sinai-hegyen törvényeket adtál nekik, igaz útmutatást és parancsolatokat szolgád, Mózes által. Mannát adtál nekik, amikor megéheztek, vizet fakasztottál, amikor szomjaztak. És bevitted őket a megígért földre, hogy birtokba vehessék.

Őseink azonban nem hallgattak parancsolataidra, nem engedelmeskedtek, elfeledték értük tett csodáidat. De te kegyelmes és irgalmas bűnbocsátó Isten vagy, aki az engedetlenség ellenére is szerette népét, pedig ők még borjúsobrot is faragtak maguknak és azt tartották istenüknek. Te mégis negyven éven át gondoskodtál róluk a vándorlásban. Eljutva az ígért földjére néped fellázadt ellened, elvetették törvényeidet, megölték prófétáidat, akik vissza akarták őket téríteni hozzád. S akárhányszor ellenség szorongatta meg őket, s néped hozzád kiáltott segítségért, te meghallgattad őket. Nem egyszer, de sokszor. Végül más országok népeinek kezébe adtad, de nem semmisítetted meg, nem hagytad el őket, mert kegyelmes és irgalmas Isten vagy.

Istenünk, te nagy, erős és félelmetes Isten, aki megtartod a hitszegések ellenére is a szövetséget, jogosan hoztál reánk veszedelmet, és tetté szolgává minket. Földünk minden java azokat a királyokat gazdagítja, akiket fölénk helyezted, mi pedig nagy nyomorúságban vagyunk!

*

Urunk, a seregek Istene, te megvédted Jeruzsálemet ellenségeitől, hogy Jeruzsálemből terjedjen szét választott néped. Megvédted városodat

¹ Ez az elbeszélés (?) főként Ezsdrás és Nehémiás könyvének alapul, Mózes könyveinek, Dániel és Jeremiás könyvének figyelembe vételével. A szöveg forrása a *Biblia. Istennek az Őszövetségben és Újszövetségben adott kijelentése. Magyarázó jegyzetekkel*. (Kiadja a Magyar Bibliatársulat megbízásából a magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója. Budapest, 1996). A szöveg sok esetben szinte szó szerinti átvétel, bár többnyire ritmikai, verstani okokból kisebb-nagyobb változtatásokat eszközöltem rajta. Az elbeszélés aktualitását az adja, hogy a jeruzsálemi templom újjáépítése körüli események és az utóbbi esztendő hazai eseményei között sok a párhuzam.

az asszíroktól, s kényszerítetted királyukat, hogy távozzon el Jeruzsálem alól, mert az éj sötétjében elküldted angyalaidat, akik sok tízezer embert öltek meg, s reggelre egész táborukat holttestek borították.

Ám Júda királya oly dolgokat művelt, amelyek utálatosak voltak szemedben, s elhatároztad, hogy elpusztítod Jeruzsálemet, amelyet pedig magad választottál ki, hogy ott legyen a te neved.

*

Jeremiás ekképpen sír Jeruzsálem sorsa felett:

Zokogva siratom a hegyeket,
gyászolom a puszta legelőt,
mert kiégtek, ember sem jár arra,
és nem hallik a nyájak bégetése.
Az ég madarai és az állatok is
elbujdostak, elköltöztek.
Jeruzsálemet kőhalommá teszem,
sakálok tanyájává,
Júda városait pedig
lakatlan pusztává teszem.

*

És az Úr Jeruzsálemre szabadította a káldeus királyt, Nebukadneccart.

*

Én, Nebukadneccar káldeus király, akit Nabukodonozorként is ismer a világ, nagyhatalommá tettem Babilont. Új várost építettem a régi helyén, kettős fal védte idegenek támadása ellen. Templomok sora díszíti városom, rakattam felvonulási utat, felépült a híres-díszes Istár-kapu, a világ csodájára a függőkert meg a zikkurat.

Legyőztem Asszíriát, az arabokat, adózásra kényszerítettem Szíriát, Damaszkuszt, Tíruszt és Szidont. Adós igába hajtottam Júdát, s hadba vonultam Jeruzsálem ellen, amelyet – úgy látszik – Istene elhagyott, talán mert ők is elhagyták az Istent. Zsákmányul elvittük az Úr házának kincseit, a palota aranytárgyait, melyeket még Salamon, Izráel királya készítettett az Úr temploma számára. Testőreim felgyújtották az Úr házát, felégettek minden palotát, fölperzselték Jeruzsálem összes házát, seregem tövig rombolta a városfalakat. Összetörettem az Úr háza rézoszlopa-it, a réztengert meg mosdóállványait, a lapátokat, serpenyőket és késeket, a szent szolgálatokra szánt edényeket. Elvittünk mindent, amit rézből, ezüsből és aranyból vertek.

*

A levert, kifosztott nép egy része Egyiptomba menekült, a többieket fogságba hurcolták Babilonba. Nem hallgattak az emberek a próféta szavára, akinek szája által szólt az Úr. Óva intette népét, hogy ne meneküljön Egyiptomba, mert ott jövevényként élve is eléri végzete, fegyver, éhínség, dögvész pusztítja el. Az Úr Egyiptom ellen küldi Nebukadneccart, aki legyőzi a fáraót.

A próféta által üzent az Úr, aki megbánta már, hogy népére veszedelmet zúdított, s megígérte, hogy meg fogja szabadítani Babilon királyától. Babilon királya irgalmas lesz hozzájuk, s a foglyul ejtett nép visszatérhet hazájába.

*

Círus perzsa király meghódította Babilont, és attól kezdve Babilon királyának nevezte magát. Uralkodásának első esztendejében az Úr arra indította Círus perzsa király lelkét, hogy egész birodalmában kinyilatkoztassa a következőket:

Én, Círus, perzsa király uralom a földet, mert az Úr, a menny Istene a föld minden országát nékem adta. Ő bízott meg azzal, hogy felépíttessen templomát a Júdában lévő Jeruzsálemben. Azt mondom tehát, hogy aki az ő népéhez tartozik és sok tíz esztendővel ezelőtt babiloni fogságba hurcolták, Istene akarata szerint és az ő segítségével menjen vissza Júdába és építse fel Izráel Istenének, az Úrnak házát Jeruzsálemben. Mert Jeruzsálemben ő az Isten. És mindenki, aki csak megmaradt ebből a népből, bárhol éljen is, segítse a templom építését ezüsttel, arannyal, állatokkal és más javakkal, önkéntes adományokkal, hogy mielőbb felépüljön Jeruzsálemben Isten háza.

*

A király kijelentését követően, ötven esztendővel fogságba hurcolásuk után Júda és Benjámin családfői, a nagyapák, akiknek szava a felnőtt és házas fiak számára is kötelező volt, eldöntötték, hogy hazaindulnak Babilonból. Elindultak tehát a családfők, a papok és a lévíták, énekesek, kapuőrség és templomszolgák, Izráel népéhez tartozó férfiak, szolgák és szolgáló leányok, énekesek és énekesnők, és velük ismeretlen származású népek is, mert Isten arra indította lelkület, hogy térjenek haza és Jeruzsálemben építsék fel az Úr házát. Ahogy a király rendelte, szomszédaik ezüstitárgyakkal, arannyal és egyéb javakkal, állatokkal és kincsekkel támogatták őket.

Maga Círus király pedig előhozatta az Úr házából elrabolt és Babilonba hurcolt edényeket, amelyeket Nebukadneccar saját istenei templomának ajándékozott, s leltár szerint átadta Sésbaccarnak, és pedig harminc aranytálat, ezer ezüstitálat, huszonkilenc kést, harminc aranyserleget, négyszáz-tíz egyéb ezüstserleget és további ezer edényt. Összesen ötezer négyszáz

arany és ezüst edényt. Mindezt magával vitte Sésbaccar, amikor a foglyok Babilóniából Jeruzsálembe mentek. Sésbaccar pedig egy magas rangú júdai volt, aki a hazatérés menetét vezette, s ő lett a helytartó Júdeában.

Hazatérvén az egész nép, köztük a papok és a lévíták, az énekesek, a kapuőrök és a templomszolgák, mintegy ötvenezer ember, s letelepedett a maga városában.

Hazaérkezvén egyes családfők, ahogy erejükből telt, adományokkal segítették a templomépítést, összesen hatvanegyezer aranydrahmát, ötezer ezüstminát és 100 papi köntöst adományozva.

*

A hetedik hónap elérkeztével, amikor Izráel fiai már a városaikban laktak, egy emberként összegyűlt a nép Jeruzsálemben. Felépítették Izráel Istenének oltárát, hogy égőáldozatokat mutassanak be rajta úgy, ahogyan az meg van írva Mózesnek, Isten emberének a törvényében. Az oltárt a régi helyén állították föl, és bár rettegtek a tartományok népétől, reggeli és esti égőáldozatokat mutattak be rajta az Úrnak. Majd megtartották a lombsátrak ünnepét is. A rendtartás szerint napról napra bemutatták az égőáldozatot, mindegyiket a maga napján; továbbá az állandó égőáldozatot, az újhold napján és az Úr minden szent ünnepén esedékes égőáldozatot, és az önkéntes áldozatokat. Pénzt adtak a kőfaragóknak és az ácsoknak, a szidóniaknál és a tírusziaknál megrendelték, hogy Círus király engedélyével szállítsanak cédrusfát a Libánonról Jáfóba a tengeren.

A második esztendő második hónapjában megkezdtek a templom felépítésének előkészületeit. Megbízták a húszéves és annál idősebb lévítákat azzal, hogy irányítsák az Úr házána építését. Az építők lerakták az Úr templomának alapját. Efölötti örömükben – Izráel királyának, Dávidnak előírása szerint – harsonákkal és cintányérokkal dicsérték az Urat. Az idősebb papok, lévíták és családfők, akik még látták az első templomot, hangosan sírtak, mások pedig hangosan ujjongtak és örvendeztek.

*

A samaritánusok pedig, akik kérték, hogy a hazatérőkkel együtt építhessék fel a templomot, ám Júda és Jeruzsálem a felajánlást visszautasította, Júda ellenségeivé váltak, s előbb Ahasvérós, majd Artahsasztá perzsa királynál bevádolták Júda és Jeruzsálem lakóit, hogy megghiúsítsák a templom felépítését. Kormányzójuk és kancellárjuk, meg a Samária városában a Folyamon túl letelepített népek ezt a levelet küldték arám írással, arám nyelven Artahsasztá királynak:

„Szolgáid, a Folyamon túli emberek jelentik: Tudtára adjuk a királynak, hogy a zsidók, akik eljöttek tőled, megérkeztek hozzánk Jeruzsálembe, építik ezt a lázadó és gonosz várost, helyreállítják a várfalakat, és javítgatják az alapokat.

Most azért tudtára adjuk a királynak, hogy ha ez a város felépül, és a várfalak elkészülnek, akkor nem fognak többé adót, beszolgáltatást és vámot fizetni, és így kár éri majd a királyi kincstárat. Mivel pedig mi a palota sójával sózunk, és nem illik elnéznünk, hogy becsapják a királyt, ezért küldtük ezt a jelentést a királynak. Nézzék csak át őseid krónikáit! Megtalálod és megtudod a krónikákból, hogy ez egy lázongó város, amely a királyokat és a tartományokat folyton megkárosította, és régtől fogva pártütések történtek benne – ezért is rombolták le ezt a várost. Mi tehát tudatjuk a királlyal, hogy ha ez a város felépül, és várfalai elkészülnek, akkor nem lesz birtokod a Folyamon túl.”

Levelükre a király ezt a határozatot küldte:

„Rehúm kormányzónak, Simsaj kancellárnak és hivatalnoktársaiknak, akik Samáriában meg a többi Folyamon túli városban laknak: Békesség! A levelet, amelyet nekünk küldtetek, érthetően, azaz perzsa nyelven felolvasták előttem. Ezért parancsot adtam, hogy nézzenek utána. És úgy találták, hogy az a város régtől fogva lázongott a királyok ellen, lázadások és pártütések történtek benne, és hatalmas királyok voltak Jeruzsálemben, akik urai voltak az egész Folyamon túli tartománynak, amely adót, beszolgáltatást meg vámot fizetett nekik. Most azért adjátok parancsba: meg kell akadályozni ezeket a férfiakat abban, hogy újjá-építsék a várost, amíg tőlem újabb parancs nem érkezik. Ügyeljete arra, hogy ne történjék hanyagság ebben a dologban, nehogy súlyos kár érje a királyokat!”

A király határozatának érvényt szerzendő fegyveres erővel leállították a templom építését, ami Dárius perzsa király uralkodásának második esztendejéig szünetelt.

*

De Haggeus próféta és Zakariás próféta prófétálni kezdett a Júdában és Jeruzsálemben levő zsidóknak Izráel Istene nevében, aki fölöttük volt. És akkor hozzáfogtak Isten házának az építéséhez. Isten prófétái támogatták őket.

A Folyamon túli tartomány helytartója, Tattenaj odament az építőkhöz és megkérdezte, ki adott nekik parancsot arra, hogy a templomot felépítsék. De a zsidók vénein rajta volt Istenük szeme, ezért nem akadályozták őket, míg jelentés nem ment Dáriushoz, és levélben válasz nem érkezett rá.

A Folyamon túli tartomány helytartója, Tattenaj és a tartomány tisztviselői ezt a levelet küldték Dárius királynak:

„Dárius királynak teljes békesség! Tudtára adjuk a királynak, hogy elmentünk Júda tartományába, a nagy Isten házához. Azt most kőtömbökből építik, és a falakra gerendákat helyeznek. Ezt a munkát gondosan végzik, és sikeresen folytatják. Megkérdeztük az ott levő véneket, és ezt mondtuk nekik: ki adott nektek parancsot arra, hogy ezt a templomot felépítsétek, és gerendázatát elkészítsétek? Nevüket is megkérdeztük, hogy

tudassuk veled, és megírjuk azoknak a férfiaknak a nevét, akik az élükön állnak.

Ők azonban ilyen szavakkal feleltek nekünk: Mi a menny és föld Istenének a szolgálói vagyunk, és újjáépítjük ezt a templomot, amely sok évvel ezelőtt épült. Izráel nagy királya, Salamon kezdte építeni, és be is fejezte. Őseink azonban haragra ingerelték a menny Istenét, ezért ő Babilónia királyának, a káldeus Nebukadneccarnak a kezébe adta őket, aki ezt a templomot lerombolta, a népet pedig fogságba vitte Babilóniába.

De Círus, Babilónia királya uralkodása első esztendejében parancsot adott, hogy Istennek ezt a házát építsék fel. Sőt Isten házának az arany- és ezüstedényeit is, amelyeket Nebukadneccar elhozott a jeruzsálemi templomból és bevitt Babilon templomába, előhozatta Círus király Babilon templomából, átadatta egy Sésbaccar nevű embernek, akit helytartóvá tett, és azt mondta neki: vedd át ezeket az edényeket, menj, és helyezd el a jeruzsálemi templomban, és az Isten háza épüljön fel a régi helyén! Ekkor Sésbaccar el is jött, lerakta Isten házának az alapját Jeruzsálemben, és azóta egészen mostanáig épül, de még nincs készen.

Most azért, ha a király jónak látja, nézessen utána Babilóniában, a királyi kincstárban, hogy adott-e parancsot Círus király Isten jeruzsálemi házának a felépítésére, és a király erről szóló határozatát küldje meg nekünk!”

Dárius teljesítette kérésüket, és parancsot adott, hogy nézzenek utána a levéltárban, valóban létezik-e Círus király parancsa. És valóban, Ahmetá várában, amelyet Ekbatának is neveznek, s abban az időben a Perzsa birodalom egyik fővárosa volt, rátaláltak egy irattekercsre, amelyre emlékeztetőül ez volt írva: „Círus király uralkodásának első évében parancsot adott Círus király Isten jeruzsálemi házára nézve: Építsék fel azt a templomot, legyen olyan hely, ahol áldozatokat mutatnak be! Maradjanak meg régi alapjai! Legyen a magassága hatvan könyök, szélessége is hatvan könyök! Három sor legyen kötömbökből, és egy sor fából. A költségeket a királyi palota fedezze! Isten házának arany- és ezüstedényeit, amelyeket Nebukadneccar hozott el a jeruzsálemi templomból és vitt Babilonba, vigyék vissza, hadd kerüljenek újra a helyükre, a jeruzsálemi templomba, és helyezzék el azokat az Isten házában.”

Ennek alapján Dárius megparancsolta, hogy Tattenaj, a Folyamon túli tartomány helytartója és a Folyamon túli tisztviselők tartsák távol magukat a templomépítőktől, hagyják, hogy a zsidók helytartója és véneik Isten házán munkálkodjanak és fölépíthessék Isten házát a régi helyén! Megparancsolta továbbá, hogy a Folyamon túli adóból adják meg az építkezés szükséges költségeit, hogy a munka fennakadás nélkül folyjon. Továbbá adják meg nekik mindazt, amire még szükségük van: bikákat, kosokat és bárányokat égőáldozatul a menny Istenének, továbbá búzát, sót, bort és olajat a jeruzsálemi papok rendelkezése szerint, hogy kedves

illatú áldozatot mutathassanak be a menny Istenének, és imádkozzanak a királynak és fiainak az életéért. Ha valaki ezt a rendeletet megszegi, annak a házából vegyenek ki egy gerendát, állítsák fel, őt pedig szegezzék fel rá, és a házát tegyék szemétdombbá. Az az Isten pedig, akinek ott lakik a neve, pusztítson el minden olyan királyt és népet, aki arra vetemedik, hogy megszegve ezt a rendeletet, lerombolja Istennek ezt a házát Jeruzsálemben! Én, Dárius adtam ezt a parancsot, pontosan végre kell hajtani!”

*

Tättenaj, a Folyamon túli tartomány helytartója és hivatalnoktársai pontosan végrehajtották Dárius király rendeletét. A júdai vének folytathatták az építkezést, és be is fejezték azt, ahogyan Izráel Istene megparancsolta, és Círus, Dárius meg Artahasztá perzsa királyok elrendelték. Izráel fiai, a papok, a lévíták meg a többi fogságból hazatért örvendezve megünnepelte Isten házának fölszentelését. Száz bikát, kétszáz kost és négyszáz bárányt mutattak be áldozatul, tizenkét kecskebakot pedig véte-káldozatul egész Izráelért, Izráel törzseinek a száma szerint. Azután Isten szolgálatába állították Jeruzsálemben a papokat rendjeik szerint és a lévítákat osztályaik szerint, ahogyan meg van írva Mózes könyvében.

Ezután a fogságból hazatértek megtartották a páskát az első hónap tizennegyedik napján, az összes pap és lévita megtisztította magát, és levágták a páskabárányt mindazoknak, akik a fogságból hazatértek, szolgatársaiknak, a papoknak és önmaguknak. És megették azt a fogságból hazatért izráeliek, meg mindazok, akik hozzájuk csatlakozva elkülönültek az ország pogány népeinek tisztátalanságától, és az Úrhoz, Izráel Istenéhez folyamodtak. Megtartották a kovásztalan kenyerek ünnepét is hét napon át örvendezve, hogy az Úr hozzájuk fordította Asszíria királyának a szívét, aki támogatta őket, hogy dolgozhassanak Izráel Istenének házában.

*

Eltelt hatvan esztendő a templom befejezése óta. Artahasztá perzsa király uralkodása alatt egy írástudó, aki jártas volt Mózes törvényében, a király engedélyével Babilonból Jeruzsálembé ment. Ezsdrásnak hívták ezt az írástudót. Izráel fiai közül sokan tartottak vele, papok, lévíták és énekesek, kapuőrök meg templomszolgák. Artahasztá király azzal bízta meg Ezsdrást, hogy Jeruzsálemben az istentiszteletet és az élet minden kérdését Mózes törvénye szerint szabályozza, mert a zsidók esetében mindent Istenük törvénye szerint kell rendezni. Elrendelte, hogy Ezsdrást a birodalomban mindenütt támogassák.

Íme Artahasztá perzsa király levele, amelyet Ezsdrásnak adott: „Artahasztá, a királyok királya, Ezsdrás papnak, aki a menny Istenének törvényében tökéletesen jártas írástudó. Parancsot adok, hogy mindenki, aki országból önként el akar menni Jeruzsálembé Izráel népe, papjai és

lévitái közül, az elmehet veled. Mivel te a királynak és hét tanácsosának a küldöttje vagy, vizsgálj meg Júdát és Jeruzsálemet istened törvénye szerint, amely a kezeden van. És vidd el azt az ezüstöt és aranyat, amelyet a király és tanácsosai önként ajándékoznak Izráel istenének, akinek a hajléka Jeruzsálemben van, továbbá mindazt az ezüstöt és aranyat, amelyet Babilónia tartományaiban kapsz, a nép és a papok adományával együtt, amelyet önként ajánlanak fel istenük jeruzsálemi házának a javára. Vásárolj ezért gondosan ezen a pénzen bikákat, kosokat és bárányokat, meg a hozzájuk tartozó étel- és italáldozatokhoz valót, és mutasd be azokat istenetek házának az oltárán Jeruzsálemben. A megmaradó ezüsttel és arannyal pedig azt tegyétek, amit istenetek akarata szerint jónak láttok megtenni, te és testvéreid. Az edényeket pedig, amelyeket átadnak neked istened házának a használatára, add át Isten előtt Jeruzsálemben! Istened házának egyéb szükségletét pedig, amelyet még fedezned kell, fedezd a királyi kincstárból!

Én, Artahsasztá király, parancsot adok minden kincstárnoknak a Folyamon túl: Mindazt pontosan teljesítsétek, amit kér tőletek Ezsdrás pap, aki a menny Istenének törvényében jártas írástudó: ezüstöt száz talentumig, búzát száz korig, bort száz batig, olajat száz batig, sót pedig akármennyit. Mindent pontosan teljesíteni kell a menny Istenének parancsából a menny Istene házának javára, hogy meg ne haragudjék a királynak és fiainak az országára. Tudatjuk még veletek, hogy a papokra, lévitákra, énekesekre, kapuőrökre, templomszolgákra és az Isten házának munkásaira senkinek se legyen szabad adót, beszolgáltatást vagy vámot kivetnie. Te pedig, Ezsdrás, istenednek benned levő bölcsessége szerint rendelj ítélőbírakat, hogy ők bíraskodjanak az egész Folyamon túli nép felett, mindazok felett, akik ismerik istened törvényeit. Aki pedig nem ismeri, azt tanítsátok meg rá! Mindazokra, akik nem teljesítik istened és a király törvényét, pontosan szabják ki az ítéletet: vagy halált, vagy száműzetést, vagy pénzbüntetést, vagy börtönt!”

*

És miután Ezsdrás hálát adott Istennek, útra készült, s vele tartott ezeröttszáz férfi az asszonyokkal és a gyermekekkel, karavánjuk összesen mintegy ötezer főből állott. Nem kért a királytól kísérő és védő sereget meg lovasokat, hanem böjtöt hirdetett, hogy Isten jó utat adjon nekik és jószágaiknak. Böjtöltek tehát és könyörögtek Istenhez, aki meghallgatta kérésüket.

Száz napig tartott az út a szír sivatagon át, mígnem a fogságból szabadultak tizenkét törzse megérkezett Jeruzsálembe. Hazaérkezvén égőáldozatot mutattak be Izráel Istenének, tizenkét bikát egész Izráelért, kilencvenhat kost, hetvenhét bárányt, tizenkét vétekáldozati bakot, mind ezt égőáldozatul az Úrnak.

És átadták a király rendelkezését a királyi kormányzóknak és a Folyamon túli helytartóknak. Ezek támogatták a népet és az Isten házáat.

Ezsdrás a papok vezetőinek átadta a királytól kapott és a templomra gyűjtött egyéb adományokat, hatszázötven talentum ezüstöt, száz talentum értékű ezüstedényt, száz talentum aranyat, húsz aranykelyhet és két fényes rézedényt, amelyek olyan becsesek voltak, mintha aranyból lettek volna. A papok és a lévíták átvették tőle az adományokat, hogy elszállítsák őket Jeruzsálembe, az Isten házába.

*

Izráel népe, még a papok és a lévíták sem különültek el az ország más népeitől. Nem gondoskodtak arról, hogy Isten népének vére tisztán maradjon. A szent mag összekeveredett az ország népeivel, hűtlenné válva az Istennel kötött szövetséghez.

Ezt hallva Ezsdrás megszaggatta ruháját és köpenyét, megtépte haját és szakállát, és magába roskadva ült egészen az esti áldozatig, az ima és a bűnvallás idejéig. Az esti áldozatkor az Úrhoz imádkozott eképpen:

„Istenem! Szégyenkezem és nem merem fölemelni arcomat hozzád, Istenem, mert bűneink elborították fejünket, és vétünk az égisz növekedett. Őseink idejétől fogva mind a mai napig nagy vétekben vagyunk, és bűneink miatt jutottunk királyainkkal és papjainkkal együtt Asszíria és Babilon királyainak a kezébe, hogy gyilkoljanak, fogságba vessenek, kifosszanak és szégyenbe döntsenek bennünket, ahogyan van ez ma is. Még csak rövid ideje annak, hogy megkönyörült rajtunk Istenünk, az Úr, mert meghagyott belőlünk egy maradékot, és adott nekünk egy talpalatnyi földet szent helyén, visszaadta szemünk ragyogását Istenünk, és hagyta, hogy egy kissé feléledjünk szolgáságunkban. Mert szolgák vagyunk, de Istenünk szolgáságunkban sem hagyott el bennünket. Kiterjesztette ránk a perzsa királyok szeretetét, és megengedte, hogy feléledve fölépítsük Istenünk házáat, hogy helyreállítsuk azt romjaiból, és védőfalat adott nekünk Júdában és Jeruzsálemben. És most mit mondjunk ezután, Istenünk? Hiszen elhagytuk parancsolataidat, amelyeket te szolgáid, a próféták által adtál, amikor ezt mondtad: az a föld, amelyre bementek, hogy birtokba vegyétek, tisztátalan föld az országban lakó népek tisztátalansága és utálatos szokásai miatt, mert megtöltötték azt egyik végétől a másikig tisztátalanságukkal. Azért ne adjátok hozzá leányaitokat az ő fiaikhoz, és az ő leányaikat se vegyétek feleségül fiaitoknak! Ne törődjetekek békességükkel és javukkal soha; akkor megerősödtök, élhettek a föld javaival, és örökségül hagyhatjátok azt utódaitokra örökre. Mindazok után, amik elértek bennünket gonosz tetteink és nagy bűneink miatt, te, Istenünk, bűneinkhez képest kíméletesen bántál velünk, sőt megengedted, hogy közülünk néhányan megmeneküljenek. Vajon ha újból megszegjük parancsolataidat, és összeházasodunk ezekkel az utálatos népekkel, nem semmisíthetsz-e

meg bennünket haragodban, hogy közülünk bárki is megmaradjon és megmeneküljön?! Uram, Izráel Istene! Igaz vagy te, hiszen mi, akik megmenekültünk, megmaradhattunk mind a mai napig. Mi vétkesek vagyunk előtted, pedig így senki sem állhat színed elé!”

Miközben Ezsdrás Isten háza előtt leborulva így imádkozott, Izráelből igen nagy sokaság gyűlt össze körülötte. Ekkor közülük egy férfiú így szólt Ezsdráshoz: „Hűtlenek lettünk Istenünkhöz, mert idegen nőket vettünk feleségül. Azonban mégis van remény Izráel számára! Kössünk szövetséget Istenünkkel úgy, hogy elbocsátjuk mindezeket az asszonyokat és gyermekeiket. Mózes törvényei szerint kell eljárni, aki kimondta, hogy nem szabad szövetséget kötni annak az országnak a lakosaival, ahová bemész, mert csapdát állítanak nektek, nem szabad közülük fiadnak feleséget venni, mert amikor leányaik paráználkodnak isteneikkel, fiadat is paráználkodásra csábítják az ő isteneikkel, s eltérítik fiadat az Úrtól. Kelj föl tehát, Ezsdrás, és tégy a törvény szerint, mert ez a te dolgod, és mi támogatunk téged!”

Fölkelt tehát Ezsdrás, megeskette a papok, a lévíták és egész Izráel vezetőit, hogy az elhangzottak szerint járnak el. Azután közhírré tették Júdában és Jeruzsálemben a fogságból hazatértek között, hogy három napon belül gyűljenek össze Jeruzsálemben. Ha pedig valaki nem jön el három napon belül, annak jószágát a vezetők és a vének határozata értelmében ki kell irtani, őt magát pedig ki kell zárni a hazatértek gyülekezetéből. Harmadnapra össze is gyűlt minden júdai és benjámini férfi Jeruzsálemben, és a kilencedik hónap huszadik napján ott ült az egész nép az Isten háza előtti téren, reszketve az ügyért, meg a zuhogó eső miatt.

Akkor előállt Ezsdrás, és ezt mondta nekik: hűtlenséget követtetek el az Úrral szemben azzal, hogy idegen asszonyokat vettetek feleségül. Valljátok meg bűnötöket őseitek Istenének, az Úrnak, és cselekedjete az ő tetszése szerint: váljatok külön az ország népeitől és az idegen asszonyoktól! Erre az egész gyülekezet hangosan ezt válaszolta: Igen! A te beszéded szerint kell tennünk!

De mert esős időszak volt, és az ügy megvizsgálása hosszú ideig is eltarthat, hiszen sokan vétkeztek ebben a dologban, javasolták, hogy családonként válasszanak képviselőket, akik Ezsdrással együtt családonként megvizsgálják mindenkinek az ügyét. Egy meghatározott időpontban pedig jöjjenek el azok, akik idegen asszonyt vettek feleségül. Így is történt, s hamarosan elintézték minden férfi ügyét, aki idegen asszonyt vett feleségül, s ezzel elfordították népük feje fölül Isten haragját.

*

Eltelt tizenhárom esztendő azóta, hogy Ezsdrás a perzsa udvarból visszatért Jeruzsálembe. Látogatók érkeztek Júdából a perzsa birodalomban lévő Susán várába egy igen magas rangú udvari hivatalnokhoz, Nehémi-

áshoz. Nehémiás maga is Júdából származott. Vendégeitől értesülvén a fogságból hazatért júdaiak nyomorúságos életéről, Jeruzsálem romos állapotáról, mivel a város fala csupa rés, kapui pedig tűzben égtek el, napokon át sírt és gyászolt, böjtölt és imádkozott a menny Istenéhez eképpen:

„Ó, Uram, menny Istene, te nagy és félelmetes Isten! Te hűségesen megtartod a szövetséget azokkal, akik szeretnek téged, és megtartják parancsolataidat. Fordulj hozzám figyelmesen, tekints reám, és hallgasd meg szolgáló imádságát, aki most éjjel-nappal imádkozik előtted a te szolgálóidért, Izráel fiaierért. Vallást teszek Izráel fiainak a vétkeiről, amelyeket elkövettünk ellened. Vétkeztem én is és atyám háza népe is! Nagy gonosz-ságot követtünk el ellened, mert nem tartottuk meg azokat a parancsolatokat, rendelkezéseket és törvényeket, amelyeket szolgálódnak, Mózesnek adtál. Emlékezz vissza arra az ígéretre, amelyet kijelentettél a te szolgálódnak, Mózesnek: Ha ti hűtlenek lesztek, én szétszélesztelek benneteket a népek közé, de ha megtértek hozzám, megtartjátok parancsolataimat és teljesítitek azokat, akkor ha az ég széléig űztelek is el benneteket, még ott is összeszedlek és elviszlek benneteket arra a helyre, amelyet kiválasztottam, hogy ott lakjék az én nevem. Hiszen a te szolgálóid ők, és a te néped, akiket megváltottál hatalmaddal és erős kezeddal! Ó, Uram, méltasd figyelemre a te szolgáló és szolgálóid imádságát, akik boldogok, hogy félhetik a te nevedet! Adj ma sikert a te szolgálódnak, és add, hogy legyen hozzá irgalmas az az ember!”

Nehémiás a király pohárnoka volt. Történt pedig, hogy Artahsasztá király uralkodásának huszadik évében egy alkalommal Nehémiás szomorú arccal nyújtotta oda a bort a királynak. Mivel nem szokta kimutatni szomorúságát, megkérdezte tőle a király, mi az oka szomorúságának. Nehémiás megijedt, és így válaszolt, örökké éljen a király! Arca pedig azért szomorú, mert az a város, ahol ősei sírja van, romhalmazzá vált, és kapuit tűz emésztette meg. Nehémiás engedélyt kért a királytól, hogy visszatérhessen Júdába és felépíthesse a várost. A király megadta az engedélyt, Nehémiást kinevezte Júda kormányzójává, s még leveleket is küldött a Folyamon túli helytartóknak, hogy támogassák emberét, meg katonatiszteteket és lovasokat is rendelt Nehémiás mellé. Azonban néhány helyi hivatalnok rosszalotta, hogy jött körükbe egy olyan ember, aki Izráel fiainak a javát akarja.

*

Nehémiás megérkezvén Jeruzsálembe, egyik éjszaka néhány emberrel végigment a lerombolt várfal mentén, megsejmlélte a tűz emésztette kapuk csomkjait. Kiment a Völgy-kapun a Sárkány-forrás felé, majd a Sze-mét-kapuhoz, onnan tovább a Forrás-kapuhoz meg a Király-tóhoz. Csak miután megsejmlélte a várfalakat és a kapukat, árulta el célját, s hívta az előljárókat, a papokat, a júdabelieket, hogy együtt építsék fel Jeruzsá-

lem várfalát, hogy a többi népek ne gyalázhassák őket. Nagy buzgalommal fogtak hozzá a nemes feladathoz.

A samaritánusok és az arabok azzal vádolták őket, hogy a király ellen akarnak lázadni. Nehémiás azonban azt válaszolta, hogy őket a menny Istene vezeti sikerre, s eltörlik minden más nép nyomát a városban.

Ahogy épült a várfal, a samaritánusok vezetője haragra lobbant és gúnyolni kezdte a júdaiakat, mondván, hogy akár egy róka is képes lesz ledönteni az épülő falakat. Nehémiás és emberei azonban folytatták az építkezést, s hamarosan el is készült az egész várfal félmagasságban.

Júda ellenségei, északon Samária, keleten az ammóniak, délen az arabok, nyugaton a régi filiszteusváros, Asdód, látva, hogyan halad az építkezés, elhatározták, hogy harcot indítanak Jeruzsálem ellen. Nehémiás azonban őrséget állított, védelemül éjjel-nappal, a várfal tövébe, a várfal mögé a hézagokba, kardokkal, dárdákkal és íjakkal. A csüggedőket bátorította: „Ne féljetez tőlük! A nagy és félelmetes Úrra gondolatok, és harcoljatok testvéreitekért, fiaitokért, lányaitokért, feleségeitekért és otthonaitokért!”

Attól kezdve a legénységnek csak a fele végezte a munkát, a másik fele dárdával, pajzsral, íjjal és páncéllal volt fölfegyverkezve. A várfal építői, a teherhordók és a rakodók egyik kezükkel a munkát végezték, a másikkal pedig a fegyverüket tartották. Mindegyik építőnek a derekára volt kötve a kardja, úgy építettek. A kürtös Nehémiás mellett állt, aki figyelmeztette az egymástól nagy távolságban dolgozókat, ha a kürt hangját meghallják, azonnal gyűljenek köréje. Megmondta a népnek, hogy mindenki bent töltsse az éjszakát Jeruzsálemben, s éjjel őrködjenek, nappal pedig dolgozzanak. Senki nem vetette le ruháját, s még a vízhez is fegyveresen ment mindenki.

Nehémiás tizenkét éven át volt Júda helytartója. Az egész idő alatt – elődeivel ellentétben – nem vette fel a helytartónak járó jövedelmet, maga is részt vett a várfal építésében, etette a júdaiakat, előljáróikat.

Nehémiás ellenségei több ízben is merényletre készültek ellene, ő azonban az Úr segédelmével mindig ki tudott térni előlük.

Végül a várfal ötvenkét nap munka után elkészült. Ám a nagy kiterjedésű város gyér népességű volt, s még nem épültek fel a házak. Az építkezés támogatására sokan adakoztak. A királyi helytartó ezer aranydrahmát adott át a kincstárnak meg ötven hintőedényt és ötszázharminc papi köntöst. Néhány családfő húszezer aranydrahmát, kétezerkétszáz ezüstminát és hatvanhét papi köntöst adományozott.

A hetedik hónap végére Izráel fiai, a papok, a lévíták, a kapuőrök és az énekesek, a köznépből valók és a templomszolgák letelepedtek a maguk városaiban.

Akkor összehívták az egész népet a Vízi-kapu előtti térre, s kérték Ezsdrást, az írástudót, hogy hozza elő Mózes törvénykönyvét és olvassa föl azt. Amikor Ezsdrás az összegyűlteknél fölnyitotta a könyvet, az egész nép felállt, majd amikor Ezsdrás áldotta az Urat, Izráel Istenét, a nép fölemelt kezekkel mondta rá az áment, és földre borult az Úr előtt.

Mivel abban az időben a nép nyelve az arámi volt, ám a törvény héber nyelven íródott, és Ezsdrás héberül olvasta föl, a lévíták fordították arámiára és magyarázták el a népnek a hallottakat.

A nép sírva hallgatta a törvény szavait, s a lévítáknak kellett az embereket csitítani, hogy a törvény célja nem a gyász, hanem az öröm.

Másnap a családfők, a papok és a lévíták összegyűltek Ezsdrásnál, aki magyarázta nekik a törvényt. A törvényben, amelyet az Úr adott Mózesnek, írva találták, hogy a hetedik hónapban egy héten át Izráel fiainak lombosátrokban kell lakniuk. Az emberek tehát kimentek a hegyekbe, hogy olajfa-, vadolajfa-, mirtusz- és pálmaágakat gyűjtsenek, s azokból lombosátrakat készítsenek házuk tetején vagy udvarán, az Isten háza udvarán és a Vízi-kapu meg az Efraim-kapu előtti téren. És a nép a lombosátrokban lakott, amire már hosszú ideje nem volt példa, s efelett erősen örvendeztek. Minden nap olvasták Isten törvénykönyvét, ekképp ünnepeltek hét napon át, és a nyolcadik nap a törvényben előírt ünnepnap volt.

Megesküdött a nép, hogy Isten törvénye szerint él, amelyet Mózes által adott. Megfogadták, hogy megtartják és teljesítik az Úr minden parancsolatát.

Mindezek közül az első, hogy nem adják leányaikat az országban élő népekhez, és fiaiknak nem vesznek feleséget az ő leányaik közül. Mert miként az Mózes könyvében áll, nem tartozhat az Úr gyülekezetéhez a kevert vérű, még a tizedik nemzedéke sem tartozhat az Úr gyülekezetéhez. Sokan vannak olyan júdaiak, akik más néphez tartozó nőket vettek feleségül, és gyermekeik fele már az idegen nyelven beszél, júdai nyelven már nem tudnak.

*

Hogy élettel teljen meg a szent város, a nép vezetői ott telepedtek le, a nép többi részére sorsot vetettek, hogy minden tizedik ember költözzön Jeruzsálembe, a többi kilenc pedig maradjon a maga városában. A nép áldotta mindazokat, akik önként vállalták, hogy Jeruzsálemben telepszenek le.

*

Eljött a nap, amikor felavatták Jeruzsálem falait. Összehívták hát az ország minden tájáról a lévítákat, akiknek feladata volt az avatási ünnepség megtartása. Összegyűltek az énekesek, akik Jeruzsálem körül építettek maguknak falvakat. És miután a papok és a lévíták megtisztították magukat, megtisztították a népet, a kapukat és a falakat is.

Ezsdrás felküldte Júda vezető embereit a fal tetejére, és felállított két nagy, hálaadó énekkart és menetet. Az egyik jobb felé indult a várfalon a Szemét-kapu felé. A másik hálaadó énekkar pedig bal felé haladt, a nép fele kísérte őket a falon, s vonultak a Kemencék tornya mellett a széles falig. Azután az Efraim-kapu, az Ó-kapu, a Halkapu, a Hanánél-torony és a Méá-torony mellett egészen a Juh-kapuig mentek, és megálltak a Börtön-kapunál. Majd fölállt a két hálaadó énekkar az Isten házában az előjárókkal és a papokkal együtt. Ott az énekesek énekelni kezdtek.

Még ugyanaznap nagy véres áldozatokat mutattak be, és örvendeztek, mert az Isten nagy örömet szerzett nekik. Az asszonyok és gyermekek is örvendeztek, örvendező hangjuk messzire elhallatszott.

*

Népet választottam magamnak, akivel szövetséget kötöttem. Országot adtam nekik, megvédtem ellenségeitől. S elbitangolt bár tőlem a nép, én ha büntettem is, hű maradtam hozzá. Kihoztam az egyiptomi rabszolgaságból, s noha hagytam, hogy az ellenség lerombolja házamat Jeruzsálem-ben és ledöntsék városom falait, s a nép fogságba essék Babilonban, egy idő után hazavittem őket, s adtam nekik erőt, hogy ellenségeik áskálódása ellenére újjáépítsék templomomat, városomat. Új szövetséget kötöttem velük, hogy érezzék, ha Isten velük, ki lehet ellenük.

SZÁMUNK SZERZŐI

Tózsér Árpád (1935, Gömörpéterfala) a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, Kosuth-díjas és József Attila-díjas szlovákiai magyar író, költő, szerkesztő, kritikus, irodalomtörténész, műfordító.

Petrik Iván (1971, Balassagyarmat) történelmi szakon végzett az ELTE-n. A vespéremi Laczkó Dezső Múzeumban dolgozik. Gannán él. Legutóbbi kötete: Nővérsérülések (Napkút kiadó, 2021)

Szauer Ágoston (1963, Pápa) Szombathelyen él és dolgozik. Legutóbbi kötete: Körülírás (Napkút kiadó, 2021)

Czesław Miłosz (1911-2004) lengyel származású Nobel-díjas író és költő.

Joaquim Pessoa (1948, Barreiro, Portugália) portugál költő.

Bob Dylan (1941, Duluth, Minnesota) amerikai dalszerző. 2016-ben irodalmi Nobel-díjat kapott.

Michael Castro (1945, New York – 2018, St. Louis). St. Louis első babérkoszorús költője, a River Styx folyóirat alapító szerkesztője (1975). A magyar költészet fordítója, többek között József Attila, Kukorelly Endre, Balogh Attila és Fabó Kinga verseit fordította angolra.

Vladimir Kopić (1949, General Janković) szerb költő és író. Újvidéken él. Szurdokok címmel jelent meg magyar nyelvű verseskötete a Forum kiadónál 2019-ben.

Mosonyi Kata (1949, Mosonmagyaróvár) kritikus. Pécsen él.

Hörcher Eszter (1984, Budapest) kritikus, irodalomtörténész. Budapesten él és dolgozik.

Németh István Péter (1960, Tapolca) író, költő, tanár. Tapolcán él.

Somogyi Csaba (1988, Várpalota) tanár, költő, slammer. Várpalotán él.

Pistoli Leopold (1976, Székesfehérvár) Genfben él és dolgozik.

Bence Lajos (1956, Göntérháza) József Attila-díjas szlovéniai magyar költő, tanulmányíró, publicista, pedagógus, szerkesztő.

Kozma Vince (1990) Bicskén él családjával. Informatika- és filozófiatanárként végzett az ELTE-n. Volt áruházi címkéző, telemarketinges, könyvtáros, juhászbojtár, tanár, jelenleg informatikusként dolgozik.

Oláh Péter (1999, Budapest) a Károli BTK magyar szakos hallgatója, és a Nincs online folyóirat egyik szerkesztője. Díjazták a sárvári írótáborban valamint a Hajdúböszörményi Írótáborban is. Első kötete a FISZ-nél A delfinek nem alszanak címmel jelent meg.

Csontos Márta (1951, Győr) költő, műfordító, irodalomtörténész.

Csák Gyöngyi (1950, Kisvaszar) tanítói diplomáját Kaposváron szerezte. Tanárként dolgozott. Kőbányán él.

Szirmai Péter (1970, Budapest) író, építésmérnök. Budapesten él és dolgozik.

Pál Péter (1998, Murszombat) Lendván érettségizett, majd 2017-től a Kaposvári Egyetem színi akadémijának hallgatója. Két verseskötete jelent meg a Digitális freskók (2014) és a Kétidő (2019), mindkettő a lendvai kulturális intézet (MNMI) kiadásában. A Peter' s Pan együttes frontembere, Budapesten él.

Pusztay János (1948, Szombathely) nyelvész, egyetemi tanár, az uráli nyelvek és népek kutatója, műfordító.

A Vár Ucca Műhely számait a következő üzletekben biztosan meg tudja vásárolni

Relay Café 1446 Aréna – **1148 Budapest**, Hungária körút 48.
Inmedio 2410 Óbuda Auchan – **1033 Budapest**, Szentendrei út 115.
Inmedio 2401 Bp Campona – **1223 Budapest**, Nagytétényi út 37-47.
Inmedio 2417 Bp Pólus Center – **1152 Budapest**, Szentmihályi út 131.
Inmedio 2103 Soroksár Auchan – **1239 Budapest**, Auchan Soroksár, Bevásárló utca
Inmedio 2441 Budaörs Tesco – **2040 Budaörs**, Kinizsi út 1.
Inmedio 2102 Budaörs Auchan – **2040 Budaörs**, Auchan, Sport utca 2.
Inmedio 2104 Törökbálint Auchan – **2045 Törökbálint**, Torbágy utca 1. B/420
Inmedio 2135 Budakalász Auchan – **2011 Budakalász**, Omszk Park 1.
Relay 1113 Érd Stop Shop – **2030 Érd**, Budai út 13.
Inmedio 2126 Solymár Auchan – **2083 Solymár**, Szent Flórián utca 2.
Inmedio 2101 Fót Auchan – **2151 Fót**, Fehérkő út 1.
Inmedio 2847 Dunakeszi -Fót Té – **2120 Dunakeszi**, Fóti út 120.
Inmedio 2150 Maglód Auchan – **2234 Maglód**, Eszterházy János utca 1.
Inmedio 2105 Sz.miklós Auchan – **2310 Szigetszentmiklós**, M0, Háros utca 120.
Relay 1101 Tatabánya MÁV – **2800 Tatabánya**, Győri út 1.
Inmedio 2506 Komárom Igmándi u – **2900 Komárom**, Igmándi út 11.
Inmedio 2112 Salgótarján – **3100 Salgótarján**, Erzsébet tér 5.
Inmedio 2305 Mezőkövesd – **3400 Mezőkövesd**, Mátyás király út 101.
Inmedio 2303 Miskolc Auchan ex – **3500 Miskolc**, Pesti út 9.
Inmedio 2327 Miskolc Auchan – **3527 Miskolc**, József Attila utca 87.
Inmedio 2707 Debrecen Malom... – **4027 Debrecen**, Füredi út 27.
Inmedio 2702 Debrecen Auchan – **4031 Debrecen**, Kishatár utca 7.
Inmedio 2715 Debrecen Tesco – **4031 Debrecen**, Kishegyesi út 1-11.
Inmedio 2706 Fehérgyarmat – **4900 Fehérgyarmat**, Kossuth tér 3-5.
Relay 1702 Szolnok MÁV – **5000 Szolnok**, Vasútállomás, Jubileum tér
Inmedio 2809 Szolnok Auchan – **5000 Szolnok**, Szandaszőlős, Felső Szandai rét
Inmedio 2920 Szolnok Volán Üzlet – **5000 Szolnok**, Ady Endre út 15.
Inmedio 2805 Orosháza Vásárcsarnok – **5900 Orosháza**, Könd utca 47-49.
Inmedio 2830 Orosháza Tesco – **5900 Orosháza**, Vásárhelyi út 23/a.
Inmedio 2220 Kecskemét Auchan – **6000 Kecskemét**, Dunaföldvári út 2.
Inmedio 2209 Csongrád Fő u – **6640 Csongrád**, Fő utca 2-4.
Inmedio 2202 Szeged Auchan – **6722 Szeged**, Zápor utca 4.
Inmedio 2508 Bonyhád – **7150 Bonyhád**, Szabadság tér 12.
Inmedio 2902 Kaposvár Pláza – **7400 Kaposvár**, Kaposvár Plaza, Berzsenyi utca
Inmedio 2504 Pécs Árkád – **7622 Pécs**, Árkád, Bajcsy-Zsilinszky utca
Inmedio 2109 Szfvár Auchan – **8000 Székesfehérvár**, Holland fasor 2.
Inmedio 2002 Pápa Kossuth u. 3 – **8500 Pápa**, Kossuth Lajos utca 30.
Inmedio 2915 Nagykanizsa TESCO – **8800 Nagykanizsa**, Tesco, Boszorkány utca 2.
Inmedio 2613 Győr Vásárcsarnok – **9001 Győr**, Herman Ottó utca 25.
Inmedio 2632 Győr Árkád – **9001 Győr**, Árkád, Budai út 1.
Inmedio 2602 Sopron – **9400 Sopron**, Széchenyi tér 13.
Inmedio 2608 Szombathely Szűrcs – **9700 Szombathely**, Szűrcsapó utca 4.
Inmedio 2612 Kőszeg Városház u – **9730 Kőszeg**, Városház utca 5.

Keresse lapunkat a Relay vagy az Inmedio üzleteiben!

valamint kapható az Írók boltjában (Budapest, Andrássy út 45.)
és Veszprém-ben az Utas és Holdvilág antikvárium-ban.